

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

*[CURRENT ISSUES
OF UKRAINIAN LINGUISTICS:
THEORY AND PRACTICE]*

*[АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
УКРАИНСКОЙ ЛИНГВИСТИКИ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА]*

XLII

Засновано 2000 року

*Рекомендовано до друку
Вченою радою
Інституту філології
01 червня 2021 року*

УДК 81.161.2
ББК 81.2 Ук-5

Рецензенти:

О.П. Івановська, д-р філол. наук, проф.

І.Р. Корольов, д-р філол. наук, проф.

Ю.С. Макарець, канд. філол. наук, доц.

А 43 Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика : зб. наукових праць. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2021. Вип. 42. 179 с.

У збірнику наукових праць аналізуються актуальні, перспективні, дискусійні питання сучасної лінгвістики в її множинних дослідницьких парадигмах. Видання розраховано на фахівців у галузях філології, філософії, культурології, історії та інших соціогуманітарних дисциплін, а також науковців вищих навчальних закладів.

ISSN 2311-2697 (Print)
ISSN 2523-4870 (Online)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP>

Наукова індексація:

INDEX COPERNICUS (Польща)
ERIH PLUS (Норвегія)
RESEARCH BIB (Японія)
УКРАЇНІКА НАУКОВА (Україна)

LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY
GOOGLE SCHOLAR
ROAD
OUCI
ULRICH'SWEB

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – Серія KB № 5755 від 15.01.2002 р. Перереєстровано: **Свідцтво про державну реєстрацію** друкованого засобу масової інформації – Серія KB № 24318-14158ПР від 24.01.2020 р.

Збірник наукових праць є **фаховим виданням із дисциплін філологічного профілю** (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.10.2015 р., № 1021). Категорія "Б"

Цей журнал ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons
Зазначення Авторства 4.0 Міжнародна

Спеціальність ДАК / міжнародна сертифікація:

філологічні науки (мовознавство) / language and linguistics
соціальні комунікації / social communication

Періодичність: двічі на рік (електронна версія розміщується на сайті видання не пізніше 1 лютого та 1 липня кожного року)

© Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика

Головний редактор:

Л.І. Шевченко, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.

Відповідальний секретар:

Д.Ю. Сизонов, канд. філол. наук, доц.

Відповідальний секретар англomовної версії:

О.М. Плясун

Редакційна колегія:

Б.М. Ажнюк, д-р філол. наук, проф.;

Ф.С. Бацевич, д-р філол. наук, проф.;

А. Брацкі, д-р гуманіт. наук, проф. (Польща);

Л.П. Гнатюк, д-р філол. наук, проф.;

Дель Гаудіо Сальваторе, PhD (д-р філософії), габілітований д-р, проф.
(Італія | Україна);

В.В. Дубічинський, д-р філол. наук, проф. (Польща);

С.Я. Єрмоленко, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.;

А.П. Загнітко, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.;

М. Каранфіловскі, д-р філол. наук, проф. (Північна Македонія);

А. Кіклевич, д-р філол. наук, проф. (Польща);

Т.Ю. Ковалевська, д-р філол. наук, проф.;

Л.Ф. Компанцева, д-р філол. наук, проф.;

О.В. Левко, канд. філол. наук, доц.;

Л.А. Лисиченко, д-р філол. наук, проф.;

Г.П. Півторак, акад. НАН України, д-р філол. наук, проф.;

Р.П. Радишевський, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.;

С.К. Росовецький, д-р філол. наук, проф.;

М.А. Собуцький, д-р філол. наук, проф.;

Л. Тантуровска, д-р філол. наук, проф. (Північна Македонія);

О.О. Тараненко, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.;

Б. Тошович, д-р філол. наук, проф. (Австрія);

А. Фаловскі, д-р філол. наук, проф. (Польща);

В.А. Широков, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.

Адреса редакційної колегії: 01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, ауд. 131,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Інститут філології; тел. +380 (44) 239-33-66;

e-mail: apultp@univ.net.ua ; style_m_k@ukr.net

web: <http://apultp.knu.ua>

УДК 81.161.2
ББК 81.2 Ук-5

Reviewers:

O.P. Ivanovska, doctor of philology, prof.

I.R. Korolyov, doctor of philology, prof.

I.S. Makarets, PhD of philology, assoc. prof.

A 43 Current issues of Ukrainian linguistics : theory and practice : scientific digest. Kyiv : Publishing center "Kyiv university", 2021. Vol. 42. 179 p.

The scientific digest contains contributions dedicated to the analysis of relevant, promising, controversial issues of modern linguistics in its plural research paradigmes. It is addressed to specialists in various disciplines of humanities: philology, philosophy, culturology, history etc. as well as to university scholars.

ISSN 2311-2697 (Print)

ISSN 2523-4870 (Online)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP>

Scientific indexation:

INDEX COPERNICUS (Poland)

ERIH PLUS (Norway)

RESEARCH BIB (Japan)

SCIENTIFIC UKRAINE (Ukraine)

LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY

GOOGLE SCHOLAR

ROAD

OUCI

ULRICH'SWEB

Certificate of state registration of the print media (KB № 5755, 15.01.2002).

Certificate of state registration of the print media (KB № 24318-14158IP, 24.01.2020 p.)

The scientific digest is a **professional edition of philological sciences** (decree of the Ministry of education and science of Ukraine, 07.10.2015, № 1021). **Category "Б" (Ukraine)**

This digest is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

International certification:

language and linguistics

social communication

Frequency: twice a year (online version is posted on the website of the edition no later than **February 1** and **July 1** of each year)

© Current issues of Ukrainian linguistics : theory and practice

Chief editor:

L.I. Shevchenko, corresponding member of NAS of Ukraine,
doctor of philology, prof.

Executive secretary:

D.Y. Syzonov, PhD, assoc. prof.

Executive secretary of the English version:

O.M. Pliasun

Editorial board:

B.M. Azhnyuk, doctor of philology, prof.;

F.S. Batsevych, doctor of philology, prof.;

A. Bratski, doctor of humanities, prof. (Poland);

Del Gaudio Salvatore, PhD, Dr. habil., prof. (Italy | Ukraine);

V. V. Dubichynskyi, doctor of philology, prof. (Poland);

A. Falowski, doctor of philology, prof. (Poland);

L.P. Hnatiuk, doctor of philology, prof.;

S.Y. Yermolenko, corresponding member of NAS of Ukraine,
doctor of philology, prof.;

M. Karanfilovski, doctor of philology, prof. (North Macedonia);

A. Kiklevich, doctor of philology, prof. (Poland);

Larysa F. Kompantseva, doctor of philology, prof.;

T.Y. Kovalevska, doctor of philology, prof.;

O.V. Levko, PhD, assoc. prof.;

L.A. Lysychenko, doctor of philology, prof.;

G.P. Pivtorak, acad. of NAS of Ukraine, doctor of philology, prof.;

R.P. Radyshevskyy, corresponding member of NAS of Ukraine,
doctor of philology, prof.;

S.K. Rosovetskyy, doctor of philology, prof.;

M.A. Sobutskyi, doctor of philology, prof.;

V.A. Shyrovok, acad. of NAS of Ukraine, doctor of technical sciences, prof.;

L. Tanturovska, doctor of philology, prof. (North Macedonia);

O.O. Taranenko, corresponding member of NAS of Ukraine,
doctor of philology, prof.;

B. Toshovych, doctor of philology, prof. (Austria);

A.P. Zagnitko, corresponding member of NAS of Ukraine,
doctor of philology, prof.

Editorial address: 01601 Kyiv, Taras Shevchenko Blvd, 14, aud. 131,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of philology,
tel. +380 (44) 239-33-66;

e-mail: apultp@univ.net.ua ; style_m_k@ukr.net

web: <http://apultp.knu.ua>

УДК 81.161.2
ББК 81.2 Ук-5

Рецензенты:

Е.П. Ивановская, д-р филол. наук, проф.

И.Р. Королев, д-р филол. наук, проф.

Ю.С. Макареи, канд. филол. наук, доц.

А 43 Актуальные проблемы украинской лингвистики : теория и практика : сб. научных трудов. Киев : ИПЦ "Киевский университет", 2021. Вып. 42. 179 с.

В сборнике научных трудов анализируются актуальные, перспективные, дискуссионные вопросы современной лингвистики в ее множественных исследовательских парадигмах. Издание адресуется специалистам в области филологии, философии, культурологии, истории и других социогуманитарных дисциплин, а также исследователям высших учебных заведений.

ISSN 2311-2697 (Print)
ISSN 2523-4870 (Online)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP>

Научная индексация:

INDEX COPERNICUS (Польша)
ERIH PLUS (Норвегия)
RESEARCH BIB (Япония)
УКРАИНИКА НАУЧНАЯ (Украина)

LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY
GOOGLE SCHOLAR
ROAD
OUCI
ULRICH'SWEB

Свидетельство о государственной регистрации печатного средства массовой информации – Серия КВ № 5755 от 15.01.2002 г. Перерегистрировано: **Свидетельство о государственной регистрации** печатного средства массовой информации – Серия КВ № 24318-14158ПР от 24.01.2020 г.

Сборник научных трудов является **специализированным изданием по дисциплинам филологического профиля** (приказ Министерства образования и науки Украины от 07.10.2015 г., № 1021). **Категория "Б"**.

Этот журнал доступен по лицензии Creative Commons
"Attribution" ("Атрибуция") 4.0 Всемирная

Специальность ДАК / международная сертификация:
филологические науки (языкознание) / language and linguistics
социальные коммуникации / social communication

Периодичность: дважды в год (электронная версия размещается на сайте не позже 1 февраля и 1 июля каждого года)

© Актуальные проблемы украинской лингвистики : теория и практика

Главный редактор:

Л.И. Шевченко, чл.-кор. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.

Ответственный секретарь:

Д.Ю. Сизонов, канд. филол. наук, доц.

Ответственный секретарь англоязычной версии:

О.Н. Плясун

Редакционная коллегия:

Б.Н. Ажнюк, д-р филол. наук, проф.;

Ф.С. Бацевич, д-р филол. наук, проф.;

А. Брацки, д-р гуманитарн. наук, проф. (Польша);

Л.П. Гнатюк, д-р филол. наук, проф.;

Дель Гаудио Сальваторе, PhD (д-р философии), хабил. д-р, проф.
(Италия | Украина);

В.В. Дубичинский, д-р филол. наук, проф. (Польша);

С.Я. Ермоленко, чл.-кор. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.;

А.А. Загнитко, чл.-кор. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.;

М. Каранфиловски, д-р филол. наук, проф. (Северная Македония);

А. Киклевич, д-р филол. наук, проф. (Польша);

Т.Ю. Ковалевская, д-р филол. наук, проф.;

Л.Ф. Компанцева, д-р филол. наук, проф.;

А.В. Левко, канд. филол. наук, доц.;

Л.А. Лисиченко, д-р филол. наук, проф.;

Г.П. Пивторак, акад. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.;

Р.П. Радышевский, чл.-кор. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.;

С.К. Росовецкий, д-р филол. наук, проф.;

М.А. Собуцкий, д-р филол. наук, проф.;

Л. Тантуrowsка, д-р филол. наук, проф. (Северная Македония);

А.О. Тараненко, чл.-кор. НАН Украины, д-р филол. наук, проф.;

Б. Тошович, д-р филол. наук, проф. (Австрия);

А. Фаловски, д-р филол. наук, проф. (Польша)

В.А. Широков, акад. НАН Украины, д-р техн. наук, проф.

Адрес редакционной коллегии: 01601, г. Киев, бул. Т. Шевченко, 14,
ауд. 131, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии; тел. +380 (44) 239-33-66;

e-mail: apultp@univ.net.ua ; style_m_k@ukr.net

web: <http://apultp.knu.ua>

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА
В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

УДК 811.161

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.8-27>

Снитко О.С.

ORCID ID: 00000-0002-5593-1334

**СУГЕСТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНИХ
ПРОМОВ ЛІДЕРІВ ДЕРЖАВ**

Анотація. Статтю присвячено аналізу сугестивного потенціалу політичних промов лідерів держав. Доводиться, що найкращі зразки цих текстів, проголошені у переломні часи розвитку суспільства, демонструють програмувальний ефект, отже побудовані як тексти з ознаками сугестивності. Окреслено важливу специфічну ознаку сугестивного тексту – його особливий ритм. Ритм розглядається як комплексне явище, яке ґрунтується на співмірному чергуванні чи повторенні будь-яких елементів (формальних та змістових). Відповідний ритм тексту політичної промови базується на лексичному та (ширше) смислового повторі ключових вербалізаторів домінантних смислів, що об'єднуються у дві опозиційні функціонально-текстові групи, а також на граматичному (морфологічному та синтаксичному) повторі або паралелізмі, фонетичному повторі, який супроводжує лексико-семантичний. Такий повтор підпорядкований комунікативно-прагматичній меті сугестора – закріпленню домінантних смислів. Важливим засобом сугестії є емоційогенні означення (або кваліфікатори), які спрямовані на емоційне "зарядження" цільової аудиторії. Тексти політичних промов містять елементи урочистої риторики, пафосного звертання до найвищих сакральних сил тощо. Політичні промови лідерів держав стають потужним стимулом для розгортання важливих для суспільства наративів, які сприяють утвердженню того чи іншого вектору політичного розвитку суспільства. Змістова політична промова, побудована з урахуванням сугестивних технік та прийомів, є ефективним інструментом реалізації владного впливу на цільову аудиторію, засобом формування суспільної думки, створення настрою в соціумі. Політичний лідер виконує, таким чином, роль авторитетного комунікатора, який впорядковує, структурує картину світу людини і здійснює протидію комунікативним війнам та хаотизації свідомості людей.

Ключові слова: політична промова, сугестивний потенціал, ритм сугестивного тексту, емоціогенні означення, політичний наратив.

Інформація про автора: Снитко Олена Степанівна – доктор філологічних наук, професор; завідувач кафедри російської філології; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: elenasnytko@ukr.net

Olena S. Snytko

ORCID ID: 0000-0002-5593-1334

SUGGESTIVE POTENTIAL OF POLITICAL SPEECHES OF STATE LEADERS

Abstract. *The paper examines the suggestive potential of political speeches of state leaders. The author argues that the greatest political addresses given at turning points in history demonstrate a programming effect and, consequently, are intended as texts with suggestive features. The current study proves that rhythm is the essential feature of a suggestive text. The rhythm is a complex phenomenon built on the balanced alternation or repetition of certain elements (formal and semantic). The distinctive rhythm for political address is established via lexical and, broader, semantic repetition of key verbal elements carrying dominant meanings which comprise two opposite functional textual groups via grammatical (morphological and syntactic) patterns or parallelism, accompanied by phonetic repetition. Such repetition serves the communicative-pragmatic purpose of the suggestor, namely, to consolidate the dominant meanings. The results of this study indicate that emotiogenic attributes (or qualifiers) aimed at emotional "charging" of the target audience are the primary means of suggestion. The texts of political speeches contain the elements of solemn rhetoric and pathetic appeal to the sacred forces. Political addresses of state leaders provide a strong impetus for creating meaningful public narratives favouring one or another political course of society. Furthermore, an informative political speech, which employs suggestive techniques, serves as a potent tool to exercise power over the target audience and as a means to shape public opinion and influence the mood in society. Finally, the political leader plays the role of an authoritative communicator who organizes, structures the individual's picture of the world, helps to resist communicative warfare and gives people a sense of order in a life of chaos.*

Key words: *political speech, suggestive potential, rhythm of suggestive text, emotiogenic qualifier, political narrative.*

Information about the author: Snytko Olena Stepanivna – Doctor of Philology, Professor; Head of the Department of Russian Philology; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: elenasnytko@ukr.net

Снитко Е.С.

ORCID ID: 00000-0002-5593-1334

СУГГЕСТИВНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЧЕЙ ЛИДЕРОВ ГОСУДАРСТВ

Аннотация. Статья посвящена анализу суггестивного потенциала политических речей лидеров государств. Доказывается, что лучшие образцы этих текстов, провозглашенных в переломные времена развития общества, демонстрируют программирующий эффект, следовательно, построены как тексты с признаками суггестивности. Определен важнейший специфический признак суггестивного текста – его особый ритм. Ритм рассматривается как комплексное явление, основанное на соразмерном чередовании или повторении каких-либо элементов (формальных и содержательных). Соответствующий ритм текста политической речи базируется на лексическом и (шире) смысловом повторе ключевых вербализаторов доминантных смыслов, которые объединяются в две оппозиционные функционально-текстовые группы, а также на грамматическом (морфологическом и синтаксическом) повторе или параллелизме, фонетическом повторе, который сопровождает лексико-семантический. Такой повтор оказывается подчиненным коммуникативно-прагматической цели суггестора – закреплению доминантных смыслов. Важным средством суггестии выступают эмоциогенные определения (или квалификаторы), которые направлены на эмоциональное "заряжение" целевой аудитории. Тексты политических речей содержат элементы торжественной риторики, пафосного обращения к высшим сакральным силам и тому подобное. Политические речи лидеров государств становятся мощным стимулом для развертывания важных для общества нарративов, которые способствуют утверждению того или иного вектора политического развития социума. Содержательная политическая речь, построенная с учетом суггестивных техник и приемов, является эффективным инструментом реализации властного воздействия на целевую аудиторию, средством формирования общественного мнения, создания настроения в социуме. Политический лидер выполняет, таким образом, роль авторитетного коммуникатора, который упорядочивает, структурирует картину

.....
 мира человека и осуществляет противодействие коммуникативным войнам и хаотизации сознания людей.

Ключевые слова: политическая речь, суггестивный потенциал, ритм суггестивного текста, эмоциогенные квалификаторы, политический нарратив.

Информация об авторе: Снитко Елена Степановна – доктор филологических наук, профессор; заведующий кафедрой русской филологии; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: elenasnytko@ukr.net

Сучасне постіндустріальне суспільство з гігабайтами інформаційних потоків, які проходять крізь мозок людини, з розвитком комп'ютерних технологій, високою швидкістю доступу до інформації водночас є епохою симулякрів та постправди. У соціумі постійно відбувається не моделювання, а конструювання правди за чіткими лекалами, створюється медіареальність, яка є зручною та приємною для користувача [12]. І як результат – відбувається хаотизація свідомості людини, що губиться в пошуках та осмисленні реального світу, який підміняється віртуальним.

Хаотичність життєвих подій, множинність їх інтерпретацій спонукають людину до пошуку певних взірцевих алгоритмів розуміння реальності, які продукуються моральними авторитетами, суспільними лідерами, державними діячами, яким довіряють і за якими йдуть. Можна говорити про ключову роль комунікаторів, які спрямовують відповідні вектори інтерпретації інформації і (разом із тим) сприяють формуванню так званої "суспільної думки". Непересічні особистості, які стають лідерами держав (та спічрайтери, яких вони залучають), в ідеалі мають володіти технологіями впливу на суспільство в цілому та конкретну цільову аудиторію.

Досвід американського політичного красномовства є показовим та цікавим щодо застосування різних технологій впливу. А. Литвин у своїй розвідці згадує відомий перелік з 25 найвідоміших політичних промов, які вплинули на долю людства. Цей список був опублікований в журналі Vital Speech of the Day на підставі аналізу 17 тисяч виступів, проголошених

з 1934 року. Серед найкращих промов, які потрясли світ, було відзначено промову президента США Ф. Рузвельта про вступ США у Другу світову війну, промову президента США Д. Буша-мол. про терористичний акт 11 вересня 2001 року та початок глобальної війни з тероризмом та ін. [7, с. 141].

Хрестоматійним прикладом політичного красномовства вважається промова президента США А. Лінкольна (19 листопада 1863 року) на церемонії відкриття Національного кладовища в Геттісбурзі¹. У промові згадується одна з найбільш кровопролитних битв Громадянської війни, у якій загинули десятки тисяч солдатів, що освятили своїм життям ідею існування та розвитку США як молодої та прогресивної держави. У тексті промови, який складається з 272 слів, об'єднаних у 10 речень, викладено філософію державного устрою США. Ключовими словами, у які вкладаються головні домінантні смисли промови, були такі: "нація (народ) отримає державу як джерело свободи, державу, створену народом і для народу". Дослідники підкреслюють надзвичайний вплив, який

¹ Геттісбурзька промова (1863) А.Лінкольна

Вісімдесят сім років тому наші батьки створили на цьому континенті нову націю, засновану в дусі свободи і вірну принципам, що всі люди створені рівними.

Тепер ми залучені в велику Громадянську війну, яка доведе, чи зможе довго витримати ця нація чи будь-яка інша нація, таким чином народжена і віддана тій же ідеї.

Ми зустрілися на великому полі битви цієї війни. Ми прийшли сюди для того, щоб освятити частину цього поля як місце останнього заспокоєння для тих, хто віддав свої життя заради того, щоб ця нація могла жити. Цим ми лише гідним чином виконуємо свій обов'язок. Але ми не можемо в повному значенні ні відкрити, ні освятити, ні вшанувати цю землю. Хоробрі люди, живі і мертві, які билися тут, вже освятити її, і не в нашій слабкій владі що-небудь додати або відняти. Світ відзначить недовгою пам'яттю те, що ми тут говоримо, але він ніколи не зможе забути те, що здійснили ці люди. Для нас, що живуть, найкращий спосіб вшанувати пам'ять загиблих – присвятити себе з подвоєною відданістю завершенню тієї справи, яку вони так благородно почали, за яке вони тут воювали і за яке з честю померли, віддавши все, що могли.

Ми повинні урочисто постановити, що ці смерті не будуть марними, і наша нація під заступництвом Бога отримає нове джерело свободи, і цей уряд з народу, створене народом і для народу, не помере на землі.

здійснила ця промова на реципієнтів свого часу [4], силу цього впливу відчуваєш і сьогодні.

Безумовно, перлокутивний ефект кожної політичної промови залежить від багатьох чинників – вербалізації (вдалої чи не дуже) основних думок політичного лідера, ступеня експресивності та емоційності тексту, врахування в ньому етнічно-ментальних рис адресата (цільової аудиторії), харизматичності самого промовця, проте, як свідчить аналіз, резонанс політичної промови забезпечується передусім сугестивним потенціалом проголошеного тексту [3; 9].

У сучасній інтерпретації сугестія – "це процес впливу на психічну сферу, пов'язаний з некритичним сприйняттям та засвоєнням певної інформації" [11, с. 43]. За визначенням відомого російського психотерапевта В. Бехтерева, сугестія відбувається без участі волі сприймаючої особи і нерідко навіть без ясного з її боку усвідомлення [1].

Наприкінці XX століття до універсальних сугестивних текстів відносили передусім замовляння, молитви, мантри, формули гіпнозу та аутотренінгу. Сугестивною ознакою цих текстів вважалася "гармонія між семантичними та фоносемантичними їх параметрами, універсальність їх звукоритмічного впливу" (правда, без чіткого тлумачення суті поняття) [15, с. 119-120]. Проте вже тоді, на перших етапах становлення сугестивної лінгвістики, було поставлено питання про свідоме моделювання текстів (лікувальних, рекламних, навчальних, політичних) з урахуванням фактору адресата та комунікативних ситуацій загалом. Тексти, які мають забезпечити вплив на особистість чи цільову аудиторію, мають бути побудовані з використанням елементів сугестії. Значно пізніше було окреслено важливу специфічну ознаку сугестивного тексту (терапевтичного або патогенного) чи тексту з ознаками сугестивності – його особливий ритм [2; 3; 5; 9; 10]. Ритм у сугестології розглядається як комплексне явище, яке базується на "закономірному чергуванні чи повторенні будь-яких елементів та співмірності, яка ґрунтується на цьому чергуванні чи повторенні", а також – як "динамічний фактор

текстотворення", який передбачає не лише закономірне повторення чи чергування формальних елементів, певну звукобуквенну їх структуру, але й відповідну співмірну організацію лексичних і граматичних елементів тексту, підпорядковану комунікативно-прагматичній меті сугестора – закріпленню домінантних смислів (і цей другий підхід є органічним для сучасних досліджень механізмів сугестії) [2].

Тексти політичних промов лідерів держав, проголошені у переломні часи розвитку суспільства, мають демонструвати програмувальний ефект, отже мають бути побудовані як тексти з ознаками сугестивності.

Дамо визначення ключовому поняттю. Політична промова, на думку лінгвістів, – це заздалегідь підготовлений усний публічний виступ, який має на меті переконання цільової аудиторії у важливості певних політичних дій, текст, у якому не тільки окреслюється політична ситуація, але й визначається перспектива політичних змін [8, с. 4; 13, с. 235].

За своєю інтенцією текст промови – це гострополітичний виступ із позитивними та негативними оцінками, "ефективний засіб для визнання та демонстрації лідерства" з намаганнями переконати людей та повести їх за собою [13, с. 236]. Тобто використання сугестивних прийомів впливу (разом із вмінням оратора вдало роз'яснювати та тлумачити факти, використовувати засоби експресії та емотивної оцінки, паралінгвальні засоби комунікації тощо) забезпечує ефективність виступу. Зрештою, політична промова – це засіб ефективної реалізації впливу на аудиторію, засіб формування настрою реципієнтів.

Розглянемо тексти кількох політичних промов крізь призму категорій сугестивної лінгвістики.

Одним із найпомітніших явищ у суспільно-політичному житті України останніх п'яти років була промова Дж. Байдена (на той час – віцепрезидента США), виголошена 8 грудня 2015 року у Верховній Раді України, ця промова мала великий політичний та емоційний резонанс, вона тривалий час активно

обговорювалась у суспільстві, тобто здійснила значний вплив на український соціум².

Пор. коментарі українських ЗМІ 2015 року щодо промови Д. Байдена:

- (1) Віце-президент США Джозеф Байден виступив із промовою з трибуни Верховної Ради. Цей півгодинний виступ низка експертів уже встигли назвати історичним... У своїй промові Байден згадав Помаранчеву революцію і Революцію гідності, провів паралелі з історією США, а також закликав українських політиків до єдності і відповідальності, вкотре звернув увагу на боротьбу з корупцією та на завершення процитував Тараса Шевченка³.
- (2) Обраний 46-м президентом США Джо Байден у 2015 році приїздив до України як тодішній віце-президент Америки і виступив із емоційною промовою із трибуни у Верховній Раді. Його промову охрестили історичною. У виступі Байден назвав два головних виклики для України – вторгнення Росії і корупція, яку він назвав "раковою пухлиною" України⁴.

Проаналізуємо основні сугестивно детерміновані ознаки тексту політичної промови, передусім відповідну співмірну організацію лексичних і граматичних елементів, спрямовану на закріплення домінантних смислів: *"події в Україні є доленосними, кожен українець відповідає перед історією за свій вибір и свою позицію, світ підтримує і буде підтримувати європейський вибір України, її боротьбу за свободу проти агресора, світ на боці України"*.

Усі ключові (високочастотні) слова тексту об'єднуються у великі за обсягом ряди мовних та контекстуальних синонімів, що сприяє виникненню внутрішньотекстових парадигм, які взаємодіють між собою та утворюють функціонально-текстові групи. Як свідчить аналіз, "центром групи стає найчастотніша,

² Повний текст промови див.: <https://glavcom.ua/country/politics/istorichna-promova-baydena-u-radi-pyat-rokiv-tomu-prigadujemo-yak-ce-bulo-716656.html>

³ URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27414766.html>

⁴ URL: <https://glavcom.ua/country/politics/istorichna-promova-baydena-u-radi-pyat-rokiv-tomu-prigadujemo-yak-ce-bulo-716656.html>

найбільш значуща лексема (іноді – лексеми), яка набуває статусу ключової, входячи в найбільшу кількість протиставлень та відповідностей" [2].

До складу функціонально-текстової групи входить "основна номінативна одиниця, яка може розглядатися як ім'я текстової групи, її синоніми, словотвірні деривати, її семантичні асоціати, а також лексика, яка відбиває семантичну диференціацію імені (назви роди-видових корелятивів, назви частин явища, його властивостей)" [2]. Завдяки високочастотному повтору відповідних співвідносних за семантикою лексичних одиниць утворюється ритмо-хвильова структура тексту, забезпечується ефект закріплення певних домінантних смислів.

Аналіз частотності лексем у відповідному тексті був проведений за допомогою ресурсів Електронного корпусу української мови⁵, який розроблений в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У тексті промови можна виділити **дві основні функціонально-текстові групи**, які взаємодіють між собою.

I. "Україна та українці" (народ України, ваша країна, Україна і ви, молоді жінки і чоловіки, що заповнили Майдан, люди, які вимагали, щоб їхні голоси були почуті і підраховані чесно, які досягли цього, люди, у яких було яскраве полум'я надії на створення нової України, люди, які почали нову революцію – Революцію Гідності, люди, які мріяли про шлях до майбутнього, люди, які залишалися на Майдані і вдень, і вночі, брати і сестри, десятки тисяч людей, що приносили допомогу на Майдан, протестувальники, українці, які вимагали другий шанс на свободу і краще майбутнє, Небесна сотня, нова сім'я; сучасна Україна – це велика можливість, велика невизначеність, високі очікування).

⁵ URL: <http://www.mova.info>

.....

II. "Світ і ми (США)" (*ми на Заході пам'ятаємо Помаранчеву революцію, ми знаємо сьогодні [про події в Україні], ми бачили [як згорнулися реформи], світ був приголомшений [подіями в Україні], світ дивився, світ і люди продовжували спостерігати за вами; люди сподіваються на ваш успіх, ми об'єднали світ у підтримці України, Сполучені Штати продовжують стояти разом з Україною проти російської агресії, ми надаємо допомогу силам безпеки України, США і Європа будуть продовжувати чинити тиск, поки Москва не виконає Мінські угоди, США стоять поруч з вами у цій боротьбі*). Як бачимо, текст містить велику кількість конструкцій спільності і довіри.

Лексеми, які вербалізують зміст основних функціонально-текстових груп, демонструють високий показник абсолютної частотності: *ви* – 43, *вони* – 24, *люди* – 23, *Україна* – 23, *ваш* – 23, *ми* – 22, *свій* – 18, *країна* – 17, *світ* – 15.

Принагідно відзначимо, що особливої ваги у дискурсі промови набуває директивна форма висловлювання. Так, спрямований вплив на психіку реципієнта (українців передусім) досягається за допомогою низки повторюваних модальних конструкцій повинності: *Все – у ваших руках, ви можете повернути колесо історії, українці повинні керувати своєю долею, Україна не може собі дозволити втратити надію, ви повинні зробити все, ви повинні проводити реформи. Це – ваш обов'язок. Це – ваш час, ваша відповідальність, кожного з вас, це ваша історична можливість, ви відповідаєте на виклик історії, вас будуть судити ваші онуки і ваша історія*.

Надвисокою є абсолютна частотність лексеми "повинний", індекс частотності – 24.

Смислова взаємодія двох функціонально-текстових груп забезпечує установку адресата на позитив і завершується формулою звертання до найвищих сакральних сил у фінальній частині тексту, демонструючи динамічну кореляцію з висхідним вектором руху: *"Нехай Бог благословить два наші народи і*

нехай Бог благословить і захистить **наші війська!**" (замість "ми" і "ви" з'являється спільне визначення – **наші** – "наші народи" і "наші війська". Таким чином, використовується ще один засіб позитивного впливу – окреслення "кола своїх", до якого входить Україна. Власне це співвідношення основних функціонально-текстових груп віддзеркалює основний меседж промови: європейський вибір України є визначальною подією для сучасного світу, світ підтримує українців. Тому текст промови заряджає адресата емоційно [14]. На це спрацьовують й емоціогенні означення, які використовуються в тексті промови передусім для характеристики народу України, який переживає переломний момент історії: *люди, які вимагали, щоб їхні голоси були почуті і підраховані чесно, які досягли цього, люди, у яких було яскраве полум'я надії на створення нової України, люди, які мріяли про шлях до майбутнього, десятки тисяч людей, що приносили допомогу на Майдан, українці, які вимагали другий шанс на свободу і краще майбутнє.*

Емоціогенні означення значно підсилюють "роботу" ритму тексту.

Емоційне зарядження характеризується переходом адресата в особливий психічний стан піднесення, задоволення, на базі чого ефективно проходить закріплення домінантних смислів.

Крім лексичного **повтору** (*Ми бачили, як олігархи були відсторонені від влади, а потім вони поверталися. Ми бачили, як реформатори переслідувалися в результаті політичної помсти. А світ на все це дивився. А світ і люди продовжували спостерігати. Навіть тоді, коли протестувальників зустріли снайперським вогнем з дахів будинків. Світ дивився*), який у промові Дж. Байдена відіграє ключову роль, активно використовуються такі засоби сугестивного впливу, як **паралельні конструкції**, тобто граматичний повтор (*Ми допомагаємо з навчанням і надаємо допомогу силам безпеки України. Ми об'єднали світ і покладаємося на світ у підтримці України*) та **протиставлення** (*Люди були налякані, вони*

заціпеніли від жаху, коли мирні протести на Майдані у Києві зіткнулися з насильством. Але люди залишалися на Майдані і вдень, і вночі. З часів середніх віків дзвони Михайлівського собору підняли тривогу, щоб закликали українців приєднатися до їх братів і сестер на Майдані. Десятки тисяч людей відгукнулися на цей заклик).

Показово, що навіть синхронний переклад промови в Верховній Раді здійснювався американськими фахівцями, що (як можна передбачати) враховували необхідність правильного відтворення українською мовою сугестивних засобів, закладених у структуру тексту.

Звернемось до аналізу політичних промов сучасних українських лідерів, Ці тексти переважно також готуються спічрайтерами, які мають володіти методиками сугестивного впливу та відповідно враховувати певні параметри побудови текстів. Проаналізуємо, наприклад, один із найсильніших текстів політичних промов українських державних діячів – промову Президента В. Ющенка в День пам'яті жертв голодоморів та репресій. Промову біло виголошено 24 листопада 2007 року на Михайлівській площі у Києві⁶.

Аналіз частотності лексем (загальна кількість у тексті – 1206), встановлення ключових слів та пошук т.зв. семантичного ядра, яке проводилося за допомогою електронного сервісу ADVEGO⁷, дозволяє встановити не тільки корпус означених лексичних елементів, але й побачити кілька їх функціонально-тематичних груп, які взаємодіють у структурі тексту промови. Ці групи не рівноцінні за своїм обсягом:

I. "ми (українці, український народ, Україна)".

До складу цієї групи входять не тільки основні номінативні одиниці, які розглядаються як ім'я текстової групи, її синоніми (загальнономовні та контекстуальні), їх семантичні асоціати, перифрастичні словосполучення, а також лексика, яка

⁶ Повний текст див.: http://old.loga.gov.ua/calendar/golod/news/2007/12/05/main_1241.html; відеозапис див.: <https://www.youtube.com/watch?v=TiSqqqsbaC8>

⁷ URL: <https://advego.com/text/seo/>

відбиває семантичну диференціацію імені (назви родо-видових корелятивів, назви частин явища, його властивостей):

"народ, український народ, Україна, ми, вони, мільйони, нація, жертви, Україна, діди, батьки, брати, сестри, рідні; найдорожчі, які знайшли свій спокій і тихо заснули на руках у Господа; кожна душа, кожна жертва, кожний мученик, перші жертви; розтерзані, покалічені, принижені поети, національна творча інтелігенція, яка опинилася в центрі масових арештів і терору, пошматований та підмінений народ, українське селянство".

Найчастотніші елементи – *народ (він) -15, український народ, нація, Україна – 15, мільйони- 7, жертва – 5.*

У тексті промови наявні сильні емоціогенні кваліфікатори елементів першої групи:

*"мільйони невинних людей, сотні тисяч родів, вимерлих сіл, невідспіваних душ, закатованих, замордованих, непохованих доль. Вони хочуть додому. Вони бачать ці возники. Вони вірять нам. Бо ми – це їх не **непрожите життя; розтерзані, покалічені, принижені** поети, національна творча інтелігенція, яка **опинилася в центрі масових арештів і терору, пошматований та підмінений народ"***

II. "вони – тоталітарний комуністичний режим":

*"голодомор, голод, страх, терор, зло, геноцид, головний убивця, **звиродніла згряя**, яка не мала жалю до жодного народу, яка **залила кроваві ріки**; терор, який був розгорнутий планомірно і послідовно, Йосиф Сталін, **вбивці**, які конфіскували продовольство а перетворили (Україну) на **гетто голоду**, вони – це тоталітаризм, більшовизм, **людиноненависництво"**.*

Найчастотніші лексичні елементи, які входять до другої групи, – *голодомор – 5 , голод – 4, страх – 3, террор – 3 , геноцид – 2.*

Чисельне домінування лексичних елементів першої ФТГ зумовлено, на наш погляд, фактором адресата, адже промова є зверненням саме до України, української нації передусім, вона враховує ментально-культурні риси та історичну пам'ять цільової аудиторії. Проте чисельність лексичних повторів слів, які спрямовані на вербалізацію домінантних смислів, є дуже помірною. Часткова "розмитість" цієї групи (головним чином – другої групи), нещільність ключових слів значною мірою компенсується наявністю сильних емоціогенних кваліфікаторів: *"Проти нас ішло зло. Його ймення – геноцид. Свідома, спланована і втілена спроба упокорення нації. Його організатор і виконавець – тоталітарний комуністичний режим. головний убивця, звиродніла здряя, яка не мала жалю до жодного народу, яка залила кроваві ріки; терор, який був розгорнутий планомірно і послідовно, вбивці, які перетворили (Україну) на гетто голоду; Голодомор – не просто біль і рана. Це – чорна діра нашої історії, яка могла безповоротно поглинути не тільки Україну, але й будь-яку найменшу надію на життя"*.

Відносно невисока щільність лексичних повторів (передусім ключових слів, що вербалізують домінантні смисли), наприклад, у порівнянні з текстом промови Дж. Байдена, підтверджується й такими фактами: значно більша за "площею", обсягом промова Дж. Байдена сукупно складається зі значно меншої кількості слів – 793 слів, а промова В. Ющенка зі значно більшої – з 1206. Проте у промові В. Ющенка наявні також і такі ознаки сугестивності, як граматичний повтор, в тому числі – синтаксична однотипність (паралелізм) побудови речень у певних фрагментах тексту:

Я згадую розтерзаних, покалічених, принижених Твоїх поетів, мій народе <...>. Я згадую Твою національну <...> інтелігенцію, яка опинилася в центрі масових арештів. <...> Я згадую наші знищені церкви і духовенство. Я згадую колосальні і немислимі жертви воєн. <...> Моє сьогоднішнє слово – не рекевієм. Моє слово – це гімн українському народові, чия сила незнищенна. <...> Ми вистояли завдяки мільйонам чесних людей.. Ми вистояли, бо воля, правда і життя творилися всіма. Ми перемогли у вирішальній битві зі злом.

Співвідношення основних функціонально-текстових груп віддзеркалює основний меседж промови: *"незважаючи на геноцид, до якого вдався тоталітарний комуністичний режим, сила українського народу незнищенна; ми маємо відродити націю як єдиний здоровий організм"*. Цей меседж і можна вважати домінантними смислами промови.

Спрямований вплив на психіку реципієнта (українців передусім) досягається за допомогою низки повторюваних модальних конструкцій повинності:

"Сьогодні ми повинні перемогти у вирішальній справі – повернути Україні саму себе. Ми повинні одягнути Україну у чисту сорочку і прибрати з її тіла символи тоталітарного режиму – можливо, нехай не за рік. Ми мусимо ретельно віднайти і зберегти знання про кожну жертву Великого голоду і встановити національні меморіали. <...> Ми маємо утвердити великий суспільний діалог пам'яті і, водночас, діалог перспективи – бо треба йти вперед, жити повноцінним життям великої сучасної європейської держави, діяти і прагнути до справжнього порозуміння".

Фінальна частина промови забезпечує й емоційний пік у її сприйнятті реципієнтами, бо політичний лідер держави висловлює впевненість у здійсненні поставлених завдань, звертаючись до найвищих сакральних сил з проханням захистити майбутнє нескореного народу (прийом, який є типовим для промов американських політичних діячів): *"...ми утвердимо своє майбутнє, свій новий демократичний Основний закон, свою свободу, своє право, свою любов одне до одного, до рідної мови, рідної землі і нашої соборної долі. Я прошу в Господа дати нам силу, щоб повернутися до самих себе"*.

Сучасні українці відповідають за це перед пам'яттю мільйонів знищених співвітчизників:

"Вони вже тут. Вони дуже довго йшли. Мільйони, мільйони, мільйони нас. <...> Це – не сльози. <...> Це посміхається маленький хлопчик на руках у Всевишнього. <...> Вічна пам'ять і слава Україні!"

Промова президента – не реквієм, а "Гімн українському народові, чия сила незнищенна". Така інтенція забезпечує емоційне зарядження цільової аудиторії, яка відчуває особливий психічний стан піднесення, що й сприяє ефективному закріпленню домінантних смислів.

Так, П. Михед засвідчує у своїх коментарях саме таку емоційну реакцію на текст промови В. Ющенка та називає двох спічрайтерів, які можуть бути причетними до підготовки тексту промови – філолог В. Федоренко (на той час – провідний спеціаліст МОН України) та Д. Лубківський (на той час – керівник Служби підготовки виступів Президента України)⁸.

Як бачимо з порівняння засобів сугестії, які притаманні політичним промовам Д. Байдена та В. Ющенка, зверненням до українського народу та проголошеним у переломні часи розвитку країни, ключовими елементами сугестивного впливу є специфічний ритм тексту, який базується на лексичному та (ширше) смислову повторі ключових вербалізаторів домінантних смислів, що об'єднуються у дві опозиційні функціонально-текстові групи, граматичному (морфологічному та синтаксичному) повторі або паралелізмі, фонетичному повторі, який супроводжує лексико-семантичний. Повтор підпорядкований комунікативно-прагматичній меті сугестора – закріпленню домінантних смислів. Важливим засобом сугестії є емоціогенні означення (або кваліфікатори), які спрямовані на емоційне "зарядження" цільової аудиторії, тексти політичних промов містять елементи урочистої риторики, пафосного звертання до найвищих сакральних сил тощо.

Політичні промови лідерів держав стають потужним стимулом для розгортання важливих для суспільства наративів, які сприяють утвердженню того чи іншого вектору політичного розвитку суспільства (боротьба за майбутню європейську Україну, вільну від корупції – у Дж. Байдена, курс на відродження української нації як єдиного здорового організму у В. Ющенка).

⁸ URL: <https://www.facebook.com/100003320779409/posts/3475636582557000/>

Як свідчить аналіз текстів політичних промов, які мають місце у сучасному українському політичному дискурсі, нехтування засобами сугестивного впливу призводить до різкого зниження перлокутивного ефекту промови (іноді – катастрофічного), яка не стимулює розвиток суспільної думки, скоріше, – викликає роздратування та зневіру, які породжують хаос думок. Хаос думок, як зазначає Д. Кулеба у своїй книзі [6], є найважливішою ознакою комунікативної війни, керованих атак на свідомість та підсвідомість людей: "Ми живемо в безперервній комунікативній війні. Вона складається і з керованих атак з боку зацікавлених сторін (держав, політичних сил, компаній), і з некерованих спалахів інформації, що спричиняють інформаційний шторм (чи радше штурм). Із цієї суміші виникає інформаційний хаос. Певний сегмент такого хаосу можна контролювати, але неможливо контролювати весь хаос. Хаос посилюють гарантовані інтернетом безкінечні інтерпретації реальності та нездатність комунікатора повністю контролювати реакцію аудиторії" [6, с. 26].

Змістовна політична промова, побудована з урахуванням сугестивних технік та прийомів, є ефективним інструментом реалізації владного впливу на цільову аудиторію, засобом формування суспільної думки, засобом створення настрою у соціумі. Політичний лідер виконує таким чином роль авторитетного комунікатора, який впорядковує, структурує картину світу людини і таким чином здійснює протидію комунікативним війнам та хаотизації свідомості людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехтерев В.М. Внушение и его роль в общественной жизни [Електр. ресурс]. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Behter/_Vnush_01.php/
2. Болтаева С.В. Ритмическая организация сугестивного текста [Електр. ресурс]. URL : <http://aboutyourself.ru/psivliyan/suggestivniy-text.html>.
3. Бойчук Е.И. Восприятие ритма прозаического текста. *Актуальные вопросы филологических наук*. 2011(1). С. 39-44.
4. Гончаренко Е.П. "Іноді лише кілька слів мають надзвичайну силу": переклад та аналіз Геттизберзької промови Авраама Лінкольна.

.....
Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. 2016. №24(2). С. 110-112.

5. Калита А.А. Суггестивный потенциал ритмической системы прозаического текста. *Когниция, коммуникация, дискурс.* 2015. №11. С. 29-44.

6. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ: Книголав, 2019. 384 с.

7. Литвин А.В. Історичний аналіз застосування спічрайтингових технологій у політичних комунікаціях США та Росії. *Обрії друкарства.* 2014. №1(3). С. 138-145.

8. Мацько Л.І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність.* 1999. Ч.4. С. 3-16.

9. Наговицын А.Е. Особенности ритмо-фонетической структуры текста: Смысловое наполнение фонетических знаков. Москва: МПСИ: Флинта, 2005. 408 с.

10. Падалка О.В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.* 2012. № 6. С. 66-69

11. Петрик В.М. Суггестивні технології маніпулятивного впливу / В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева та ін. Київ : Науково-видавничий відділ Національної академії СБ України, 2010. 248 с.

12. Почепцов Г.Г. Постправда как новый виток развития цивилизации [Електр. ресурс]. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/22902/2019-05-19-postpravda-kak-novyi-vitok-razvitiya-tsvivilizatsii/>

13.Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Філологічні науки.* 2016(1). С.235-238.

14.Снитко О.С. Інформаційно-психологічне онлайн протистояння у парадигмах лінгвістики впливу. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур.* 2016. №31. С.121-136.

15. Черепанова И.Ю. Человек манипулирующий (суггестия в коммуникации). *Человек говорящий. Язык, культура, познание.* 1995(1). С. 115-124.

16. Brown G. Discourse Analysis. Cambrige: Cambrige Univ. Press, 1983.288 p.

17. Jacobsen, K. & Kerry, T. "The right to lead": Navajo language, dis-citizenship, and Diné presidential politics. *Journal of Sociolinguistics.* 2020. №24(1). P. 35-54. <https://doi.org/10.1111/josl.12380> [in English].

REFERENCES

1. Bekhterev, V.M. (2016). *Suggestion and its role in public life* [Vnusheniye i yego rol' v obshchestvennoy zhizni]. URL:

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Behter/_Vnush_01.php/ (last access: 28.01.2021) [in Russian].

2. Boltajeva, S.V. (2018). *Rhythmic organization of suggestive text* [Ritmicheskaya organizatsiya suggestivnogo teksta]. URL: <http://aboutyourself.ru/psivliyan/suggestivniy-text.html> (last access: 28.01.2021) [in Russian].

3. Boychuk, E.I. (2011). *Perception of the rhythm of a prosaic text* [Vospriyatiye ritma prozaicheskogo teksta]. *Topical issues of philological sciences*, (1), 39-44 [in Russian].

4. Goncharenko, E.P. (2016). *"Sometimes only a few words have extraordinary power": translation and analysis of the Gettysburg speech of Abraham Lincoln* ["Inodi lyshe kil'ka sliv mayut' nadzvychnayu sylu": pereklad ta analiz Hettyzberz'koyi promovy Avraama Linkol'na]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Philology*, 24(2), 110-112 [in Ukrainian].

5. Kalita, A.A. (2015). *Suggestive potential of the rhythmic system of prosaic text* [Suggestivnyy potentsial ritmicheskoy sistemy prozaicheskogo teksta]. *Cognition, communication, discourse*, 11, 29-44 [in Russian].

6. Kuleba, D. [2019]. *The war for reality: how to win in the world of fakes, truths and communities* [Viyna za real'nist': yak peremahaty u sviti feyktiv, pravd i spil'not.]. Kyiv : Knyholav [in Ukrainian].

7. Litvin, A.V. (2014). *Historical analysis of the application of speechwriting technologies in the political communications of the United States and Russia* [Istorychnyy analiz zastosuvannya spichraytynhovykh tekhnolohiy u politychnykh komunikatsiyakh SHA ta Rosiyi]. *Horizons of printing*, 1(3), 138-145 [in Ukrainian].

8. Matsko, L.I. *Linguistic rhetoric* [Linhvistychna rytoryka]. *Science and modernity*, 4, 3-16 [in Ukrainian].

9. Nagovicyn, A.E. (2005). *Features of the rhythmic-phonetic structure of the text: Semantic content Phonetic signs* [Osobennosti ritmo-foneticheskoy struktury teksta: Smyslovoe napolnenie foneticheskij znakov]. Moscow : MPSI: Flinta [in Russian].

10. Padalka, O.V. (2012). *Political speech and its prosodic characteristics* [Politychna promova ta yiyi prosodychni kharakterytyky]. *Scientific Bulletin of the Volyn National University named after Lesya Ukrainka*, 6, 66-69 [in Ukrainian].

11. Petryk, V.M. (Ed.) (2010). *Suggestive technologies of manipulative influence* [Suhestyvni tekhnolohiyi manipulyatyvnoho vplyvu]. Kyiv: Scientific and Publishing Department of the National Academy of Security Service of Ukraine [in Ukrainian].

12. Pocheptsov, G.G. (2019). *Post-truth as a new round of civilization* [Postpravda kak novyy vyток razvytyya tsyvylyzatsyy]. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/22902/2019-05-19-postpravda-kak-novyi-vitok-razviti> (last access: 28.01.2021) [in Russian].

13. Samoilova, I.V. & Podvoyska, O.V. (2016). *Lexical features of political speeches* [Leksychny osoblyvosti politychnykh promov]. *Scientific notes of NDU named after M. Gogol. Philological sciences*, 1, 235-238 [in Ukrainian].
14. Snytko, O.S. (2016). *Information-psychological online confrontation in the paradigms of linguistics of influence* [Informatsiyno-psykholohichne onlayn protystoyannya u paradyhmakh linhvistyky vplyvu]. *Comparative studies of Slavic languages and literatures*, 31, 121-136 [in Ukrainian].
15. Cherepanova, I.Yu. (1995). Man manipulating (suggestion in communication) [Chelovek manipuliruyushchiy (sugestiya v kommunikatsii)]. *Language, culture, knowledge*, 115-124 [in Russian].
16. Brown, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambrige: Cambrige Univ. Press. [in English].
17. Jacobsen, K. & Kerry, T. (2020). "The right to lead": Navajo language, dis-citizenship, and Diné presidential politics. *Journal of Sociolinguistics*, 24(1), 35-54. <https://doi.org/10.1111/josl.12380> [in English].

Дата надходження до редакції – 22.12.2020

Дата затвердження редакцією – 30.01.2021

УДК 811.161.2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.28-42>

Шевченко Л.І.

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Сизонов Д.Ю.

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

КРИТЕРІЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО ТЕКСТУ В ЛІНГВОЕКСПЕРТИЗИ

Анотація. Стаття присвячена домінантним характеристикам усного та писемного тексту в аспекті лінгвоекспертології. Аналіз передбачає законодавчо визначену аргументацію щодо лінгвістичних експертиз усного та писемного мовлення, а також наукову інтерпретацію особливостей тексту при фаховому дослідженні. Стверджується, що лінгвістичну експертизу усного / писемного тексту некоректно розглядати лише в контексті криміналістичної експертизи, зокрема авторознавчої чи почеркознавчої, або ж експертизи відеозвукозапису. Підкреслено, що лінгвістична експертиза усного / писемного тексту може бути самостійним типом лінгвістичної експертизи, з відповідно виробленими критеріями та методологічними засадами щодо її проведення та апробації в судовій практиці. Ідеї статті корелюються з міждисциплінарними підходами, зокрема психологічними, соціологічними, медичними та ін., що синтезують критерії якісної діагностики усного / писемного тексту. Авторами зроблено акцент на сучасних методиках, нових дискурсах та принципах аналізу домінантних характеристик усного / писемного тексту в лінгвоекспертній діяльності. Запропоновано орієнтовний перелік діагностичних питань, що є типовими для лінгвістичних експертиз усного / писемного тексту; визначено маркери для ідентифікації текстів названого типу в юридичній практиці. Доведено, що рівень доказовості при комплексному аналізі усних / писемних текстів залежить від глибини і точності фахової аргументації, типологічності запропонованих для дослідження мовних фактів чи їх повторюваності, а також можливості співвіднести аналізовані мовні одиниці усного / писемного тексту з екстралінгвальними факторами, що зумовили появу тексту.

Ключові слова: текст як вербальна свідомість; усний / писемний текст; характеристики тексту; юрислінгвістика; лінгвістична експертиза; лінгвоекспертний аналіз.

Інформація про авторів: Шевченко Лариса Іванівна – член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор; завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Сизонов Дмитро Юрійович – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: style m k@ukr.net ; dm sizonov@ukr.net

Larysa I. Shevchenko

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Dmytro Y. Syzonov

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

CRITERIA FOR DIFFERENTIATION OF ORAL AND WRITTEN TEXT IN LINGUISTIC EXPERTISE

Abstract. The article is devoted to the dominant characteristics of oral and written text in the aspect of linguoexpertology. The analysis provides a legally defined argumentation for linguistic expertise of oral and written speech, as well as a scientific interpretation of the features of the text in professional research. It is argued that the linguistic expertise of an oral / written text should not be considered only in the context of a forensic examination, in particular authorship or handwriting examination, or a video or audio recording examination. It is emphasized that linguistic examination of oral / written text can be an independent type of linguistic expertise, with appropriately developed criteria and methodological principles for its implementation and testing in judicial practice. The ideas of the article correlate with interdisciplinary approaches, in particular psychological, sociological, medical, etc., which synthesize the criteria of qualitative diagnosis of oral / written text. The authors emphasize modern methods, new discourses and principles of analysis of dominant characteristics of oral / written text in linguoexpert activity. An indicative list of diagnostic questions that are typical for linguistic examinations of

oral / written text is offered; the markers for the identification of texts of this type in legal practice are determined. It is proved that the level of evidence in the complex analysis of oral / written texts depends on the depth and accuracy of professional argumentation, typology of linguistic facts proposed for research or their recurrence, as well as the ability to correlate analyzed linguistic units of oral / written text with extralingual factors that led to the appearance of the text.

Key words: text as verbal consciousness; oral / written text; text characteristics; legal linguistics; linguistic expertise, linguoexpert analysis.

Information about the authors: Shevchenko Larysa Ivanivna – Corresponding Member of NAS of Ukraine, Doctor of Philology, Professor; Head of the Department of Stylistics and Language Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Syzonov Dmytro Yuriyovych – PhD, Associate Professor; Associate Professor of the Department of Stylistics and Language Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: style_m_k@ukr.net ; dm_sizonov@ukr.net

Шевченко Л.И.

ORCID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Сизонов Д.Ю.

ORCID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

КРИТЕРИИ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ УСТНОГО И ПИСЬМЕННОГО ТЕКСТА В ЛИНГВОЭКСПЕРТИЗЕ

Аннотация. Статья посвящена доминантным характеристикам устного и письменного текста в аспекте лингвоэкспертологии. Анализ предполагает законодательно сформированную аргументацию относительно лингвистических экспертиз устной и письменной речи, а также научную интерпретацию особенностей текста при профессиональном изучении. Утверждается, что лингвистическую экспертизу устного / письменного текста некорректно рассматривать только в контексте криминалистической экспертизы, в частности автороведческой или почерковедческой, или экспертизы видеоаудиозаписи. Подчеркнуто, что лингвистическая экспертиза устного / письменного текста может быть самостоятельным типом лингвистической экспертизы, с определенными критериями и методологическими принципами относительно ее проведения и

апробации в судебной практике. Идеи статьи коррелируются с междисциплинарными подходами, в частности психологическими, социологическими, медицинскими и др. Рассматривается доказательный потенциал лингвистических критериев качественной диагностики устного / письменного текста. Авторами сделан акцент на современных методиках, новых дискурсах и принципах анализа доминантных характеристик устного / письменного текста в лингвоэкспертной деятельности. Предложен ориентировочный перечень диагностических вопросов, которые являются типичными для лингвистических экспертиз устного / письменного текста; определены маркеры для идентификации текстов названного типа в юридической практике. Доказано, что уровень доказательности при комплексном анализе устных / письменных текстов зависит от глубины и точности профессиональной аргументации, типологичности предложенных для исследования языковых актов или их повторяемости, а также возможности соотнести рассматриваемые языковые единицы устного / письменного текста с экстралингвальными факторами, которые обусловили появление текста.

Ключевые слова: текст как вербальное сознание; устный / письменный текст; характеристики текста; юрислингвистика; лингвистическая экспертиза; лингвоэкспертный анализ.

Информация об авторах: Шевченко Лариса Ивановна – член-корреспондент НАН Украины, доктор филологических наук, профессор; заведующая кафедрой стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Сизонов Дмитро Юрійович – кандидат филологических наук, доцент; доцент кафедры стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: style_m_k@ukr.net; dm_sizonov@ukr.net

Актуальними в сучасному мовознавстві є дослідницькі аспекти, в яких аналізується фаховий потенціал лінгвіста-експерта, визначаються невирішені проблеми судовоекспертної діяльності, окреслюються межі професійної діяльності лінгвіста-експерта тощо. Йдеться про новітню сферу застосування знань лінгвіста, коли доказовість будується на аргументації щодо точності / неточності слова, його нормативності / ненормативності / варіантності, функціональному потенціалі мовних одиниць, наявності в тексті модальностей різного плану,

вербалізованих у комунікації ситуацій свідомого моделювання конфліктності між реальними подіями, явищами та їх мовною репрезентацією.

Як відомо, критеріями віднесеності до тексту є його "смисловий і граматичний зв'язок, що виявляється в системному та послідовному оформленні мовної комунікації (речень, абзаців, надфразових одиниць), а також складних за структурно-смисловою організацією одиниць – параграфів, розділів, частин та ін." [4, с. 13]. Коли йдеться про характеристики *усного / писемного тексту*, то до загальних характеристик тексту відносимо його ситуативність, завершеність, стильову співмірність, яка передбачає специфічну конструкцію архітектоніки, композиції та ідентифікації тексту. Ідентифікація, в такій постановці питання, передбачає в лінгвістичній експертизі фактологічну доведеність тотожності (аналоговості), близькості (конкретних мовно-смислових паралелей і співмірностей) у текстах.

Важливим аргументативним критерієм визначених аспектів аналізу є розуміння характеристик усного і писемного текстів як різних форм комунікативної діяльності людини – мова / мовлення: **мова** – здатність людини говорити, висловлювати свої думки; сукупність загальноприйнятих у межах даного суспільства звукових, словесних і граматичних засобів для формування і формулювання мислення та спілкування; **мовлення** – спілкування людей між собою за допомогою мови; мовна діяльність; передавання інформації для масової аудиторії по радіо й телебаченню [2]⁹.

⁹ Пор. дефініції: **мова державна** – закріплена законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики [6, с. 70]; **мова літературна** – особлива форма національної мови, що характеризується унормованістю, наддіалектністю, поліфункціональністю, стилістичною диференціацією, регламентованістю, кодифікованістю [1, с. 114]; **мовлення розмовно-побутове** – усний різновид національної мови, що обслуговує повсякденне побутове спілкування, де виявляються загальні властивості усного мовлення –

Говорячи про лінгвістичну експертизу мовлення як окремий тип аналітичної діяльності, наголосимо, що відповідно до *Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень* (2008 р.), вона входить до групи криміналістичних експертиз. Об'єктом лінгвістичної експертизи мовлення є **текст мовного (мовленнєвого) повідомлення або його фрагмент**. Обсяг корисної інформації, яку можна виявити в тексті, залежить не стільки від величини тексту, скільки від ситуації, в якій він був написаний (чи виголошений).

Судово-лінгвістична експертиза мовлення використовує знання з лінгвістики та суміжних з нею наук – психології, соціології, етнології, медицини та нейрології та ін. [7]. Саме тому в *Реєстр методик проведення судових експертиз*¹⁰ пропонується вводити такі методики з проведення лінгвістичної експертизи, які б відповідали складним, синкретичним за формулюванням та передбачуваною аргументацією завданням:

- дати основне і конотативне значення досліджуваним поняттям;
- роз'яснити і витлумачити етимологію і значення слів, словосполучень, сталих словосполучень (фразеологізмів);
- проаналізувати окремі положення тексту (частіше спірного характеру) для встановлення варіативності розуміння в контексті сучасної мовної культури;
- дослідити текст із погляду емоційного забарвлення, особливої експресії висловлення;
- схарактеризувати семантику, граматичні характеристики і стилістику тексту;
- виявити логічні / алогічні особливості різних фрагментів мовленнєвого акту та ін.

Усі ці критерії стосуються міждисциплінарних знань, а тому в суді мають розглядатися комплексно.

спонтанність, лінійний характер, дефіцит, або, навпаки, надмірність мовних засобів та ін. [1, с. 118] та ін.

¹⁰ URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/>

При написанні лінгвістичної експертизи знання з юрислінгвістики застосовуються **в таких випадках:**

- **у кримінальному праві** – при розслідуванні злочинів, передбачених статтями, в яких злочинним вважається вербальне (усне) діяння: наклеп, образа, збудження ворожнечі та ненависті, приниження гідності за расовими, релігійними, націоналістичним та ін. ознаками;

- **у цивільному праві** – за позовними заявами про захист ділової репутації, честі та гідності, а також захист авторських, патентних, винахідницьких прав та ін.;

- **у трудовому праві** – за позовними заявами про образу працівника, публічні, трудові та професійні спори, про пропаганду екстремізму, тероризму, сексизму в робочий час, про недотримання прав та свобод працівника.

Наголосимо, в *Науково-методичних рекомендаціях із питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень* (2012 р.) зазначено, що лінгвістична експертиза мовлення поділяється на підвиди:

(1) Лінгвістична експертиза писемного мовлення.

Об'єктом дослідження *лінгвістичної експертизи писемного мовлення* є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений у писемній формі. Лінгвістична експертиза писемного мовлення враховує комплекс семантико-текстуальних завдань, що полягають у встановленні змісту термінологічних понять, наявних у тексті чи його фрагменті; науковій інтерпретації лексичного значення слова або словосполучення, використаних в тих або інших текстах; їх стилістичних конотацій, смислового навантаження, характеру інформації, що міститься в текстах (ідентифікація інформації як образливої, чи загрозливої щодо конкретної особи / осіб), тобто вирішення питань мовленнєвого характеру, не пов'язаних зі встановленням фактичних даних про автора.

Питання, поставлені перед експертом, вирішуються ним із застосуванням спеціальних знань у галузі лінгвістики та використанням посібників, підручників, монографій, наукових

.....
 статей, словників, довідників, інших наукових джерел із мовознавства.

Експерт у галузі семантико-текстуальної діагностики тексту, не виходячи за межі спеціальних філологічних знань, відповідає на питання про наявність чи відсутність висловлювань, які містять заклики до певних протиправних дій із обов'язковою вказівкою на їх точність. Висновок експерта за результатами таких досліджень є констатацією об'єктивного змісту тексту з позиції спеціальних знань у галузі семантико-текстуальних експертних досліджень.

Орієнтовний перелік питань, **що вирішуються:**

- 1) *Які значення мають слова, словосполучення, фрази, зафіксовані в досліджуваному тексті?*
- 2) *Яким є об'єктивний зміст досліджуваного словосполучення, речення, тексту, групи текстів?*
- 3) *Чи містяться у тексті висловлювання, виражені у формі закликів до певних дій (вказати, яких саме)? Якщо так, то чи є ці заклики публічними (або який характер та форму мають ці заклики)?*
- 4) *Чи міститься в тексті інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи?*
- 5) *Чи містяться в тексті висловлювання образливого характеру щодо певної особи?*
- 6) *Чи є висловлювання фактичним твердженням або оціночним судженням?*

Указане коло питань, що вирішується експертами-лінгвістами, не є вичерпним. Під час проведення семантико-текстуальної експертизи можуть вирішуватися й інші питання, що стосуються її предмета.

(2) Лінгвістична експертиза усного мовлення.

Об'єктом **дослідження лінгвістичної експертизи усного мовлення** є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений в усній формі і зафіксований у (відео) фонограмі. Ця експертиза за фактологічністю досліджуваного тексту

близька до експертизи аудіовідеозапису, але відрізняється складністю вирішуваних питань, зокрема щодо:

- ототожнення особи за лінгвістичними ознаками усного мовлення;
- визначення типу висловлювання (спонтанне, неспонтанне мовлення, озвучування тексту тощо);
- визначення в мовленні ознак імітації, рідної мови, спеціального викривлення мовних одиниць тощо.

Орієнтовний **перелік питань**, що вирішуються:

1) *Чи брала участь особа в досліджуваній розмові, зафіксованій на (відео) фонограмі? Якщо так, то які слова та висловлювання промовлені саме нею?*

2) *Чи одна й та сама особа брала участь у досліджуваних розмовах?*

3) *Скільки осіб брали участь у розмові, зафіксованій на фонограмі?*

4) *Чи є мовлення досліджуваної особи підготовленим (завченим) чи спонтанним, непідготовленим? Чи є в мовленні досліджуваної особи ознаки озвучування тексту?*

5) *Чи є в мовленні досліджуваної особи ознаки імітації мовленнєвих навичок іншої людини або свідомої деструкції характерних ознак власного мовлення?*

6) *Чи є в мовленні особи ознаки іншої мови?*

7) *Чи є в мовленні особи лінгвістичні ознаки, що характеризують соціально-біографічні риси її особистості?*

Під час проведення семантико-текстологічної діагностики тексту вирішуються питання, пов'язані з аналізом змісту мовлення особи (розмови), тобто питання, не пов'язані зі встановленням фактичних даних про особу мовця.

Орієнтовний перелік **типових питань та завдань**, що вирішуються експертом:

1) *Чи є ознаки підтекстового (або подвійного) тлумачення слів та висловлювань в усному мовленні досліджуваної особи?*

2) *Чи містяться в мовленні досліджуваної особи публічні заклики (висловлювання) до певних дій (вказати, яких саме)?*

3) Чи міститься в мовленні особи інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи?

4) Чи є висловлювання особи фактичним твердженням або оціночним судженням?

Для встановлення ознак озвучування тексту в мовленні досліджуваної особи надаються зразки такого тексту, як правило, аналогічної тематики.

Вимоги щодо зразків усного мовлення особи, які перевіряються:

- збіг за мовою / мовленням досліджуваної особи та особи, зразки мовлення якої надані для ототожнення;

- дотримання *технічних* (звукозаписувальний пристрій у робочому стані, відстань до мікрофона і розташування відносно нього) та *акустичних умов* (відсутність сторонніх шумів, неодночасне мовлення кількох осіб) для якісного запису зразків, достатньо високої гучності мовлення особи;

- достатній обсяг мовленнєвого матеріалу (орієнтовно 5-10 хвилин мовлення особи, що перевіряється);

- створення умов для отримання зразків у формі розгорнутих висловлювань (але не коротких реплік-відповідей на питання).

Усний текст у лінгвістичній теорії співвідноситься з комплексом артикульованих ознак, що є постійними, відтворюваними, визначальними для його ідентифікації. Передусім ідеться про спонтанність (непідготовленість) усного мовлення і пов'язані з цим **мовні маркери**:

- відповідність нормі та фонетичним особливостям вимови комунікантів;

- особливості вимови шиплячих, дзвінких, м'яких приголосних;

- специфіка уживання певних голосних, спричинена регіональною приналежністю мовця;

- літературно-нормативна типовість чи регульована стильовим стандартом специфіка використання лексики української мови;

- наявність або відсутність літературної або народно-поетичної фразеології;
- здатність послуговуватися словотвірними і граматичними формами мови;
- використання непрямого порядку слів у реченнях;
- побудова висловлення відповідно до стилістичних норм і жанрових особливостей відповідної комунікації.

Лінгвіст-експерт, аналізуючи фонетичні особливості мовця / комунікантів, найчастіше зустрічається з необхідністю дати відповідь на питання:

1) *Чи має звукове мовлення комунікантів / мовця діалектні (територіальні чи соціальні) відмінності або ж є літературним?*

2) *Чи є у мовленні комунікантів / мовця специфічні (ідіостилістичні) характеристики вимови, які дозволяють ідентифікувати його мовлення як особливу персоніфіковану форму усної комунікації?*

3) *Які конкретно варіанти чи відмінності від норм літературної мови / вимови дозволяють твердити, що мовлення певної особи є нелітературним / діалектно чи соціально маркованим?*

4) *Що у мовленні особи свідчить про індивідуальні особливості вимови звуків, темпу мовлення, специфіку наголошення та інші фонетичні характеристики в усному спілкуванні індивіда?*

5) *Чи можна ідентифікувати фонетичні особливості індивіда з його рівнем культури / освіти, національністю, віком, сферою діяльності та ін.;*

6) *Чи можна встановити фонетичні характеристики мовлення індивіда, які є природними / набутими в соціумі або стилізованими з метою псевдоідентифікації?*

7) *Чи є усне мовлення індивіда лінійно рівним, переривчастим та що на це може впливати?*

Відповідний аналіз лінгвіста-експерта передбачає ґрунтовне знання запропонованого для наукової інтепретації матеріалу, необхідних фахових знань із історії, культури,

соціології, психології та ін. гуманітарних сфер. До аналізу можуть бути залучені як фрагменти усного тексту, так і завершене текстове повідомлення. Рівень доказовості в кожному випадку залежить від глибини і точності фахової аргументації, типологічності запропонованих для аналізу мовних фактів чи їх повторюваності, а також можливості співвіднести аналізовані мовні одиниці усного тексту з екстралінгвальними факторами, що зумовили появу тексту.

(А) Лексичний рівень аналізу усного тексту передбачає наукове дослідження віднесеності мовних одиниць до парадигмальних класифікацій слів та їх функціонально-стилістичної віднесеності: *загальнонавжівана – спеціальна лексика* (термінологія, професіоналізми, наукова номенклатура та ін.); *літературно внормована – позалітературна лексика* (жаргонізми, просторіччя, вульгаризми та ін.), *стилістично-нейтральна – стилістично-маркована лексика, кодифікована – авторська лексика* та ін.

Типові питання, що ставляться перед лінгвістом-експертом, стосуються **роз'яснень семантики слова й точності його використання**: можливі аспекти аналізу полягають у науковій інтерпретації семантики слів – омонімів, багатозначних слів, віднесеності слова до практики використання в різних функціональних стилях, жанрах і комунікативних ситуаціях, термінологічності / нетермінологічності чи детермінологізації слова, авторському використанні слова, комунікативному зсуві слова як класифікаційного (видового / родового) поняття, семантичної кореляції слова зі словосполученням / аббревіатурою, тотожностей і розрізень у семантиці загальнонавживаного слова – прецедентного імені та ін.

(Б) Граматичний спектр дослідження усного тексту в аналізі лінгвіста-експерта зосереджується в більшості випадків на нормативному / ненормативному використанні мовцями категорій числа, роду, що призводить до конфліктних комунікативних ситуацій в особистому й міжособистому спілкуванні. Зокрема, неприйнятне в офіційно-діловому і

загалом публічному спілкуванні звертання на "ти"; поняттєво і стилістично помилкове позначення в науковому спілкуванні класів понять "масла", "жири" та ін. в однині (масло, жир та ін.); поплутування наголосів в офіційному спілкуванні (фОльга, зокрЕма, вИпадок, черговИй, фаховИй та ін.); можливі варіантні (відповідно до Правопису 2019 р. [3]) назви професій та приналежностей до національності, які традиційно послідовно вживаються в чоловічому або жіночому роді: *міністр* – *міністерка* (як фемінітив та як розмовна номінація озера в м. Києві), *столяр* – *столярка* (як фемінітив та як розмовний варіант столярного цеху), *пілот* – *пілотка* (як фемінітив та як літній формений головний убір у деяких військовослужбовців), *американець* – *американка* (як фемінітив та як гра в більярд), *іспанець* – *іспанка* (як фемінітив та як тяжка форма грипу), *турок* – *турка* (як фемінітив та як посудина з довгою ручкою для приготування кави), *українець* – *українка* (як фемінітив та як сорт озимої пшениці) та ін.

Вважаємо, що конфліктною та неоднозначною для лінгвіста-експерта постає ситуація строгої доведеності, що виникла у зв'язку з певною дерегуляцією традиції в сучасному нормуванні словотвірних можливостей української літературної мови. Відтак апелятиви типу *лаборантеса*, *деканка*, *аспірантиша*, *дипломатиша*, *професориша* / *професорка*, *військовиця*, *маркетологиня* та ін., що стилістично мають різні модальності – іронічно-оцінну як для сучасних професій, не співвідносних із соціальною ієрархією (*баронеса*, *козачка*, *цирюльничка* та ін.), віднесеності до родинно-сімейних зв'язків (дружина *академіка* – *академиша*, дружина *космонавта* – *космонавтиша* та ін.), чи марковану тільки розмовною сферою, не розвинуту в літературній традиції (*ректорка*, *фізичка*, *хімічка*, *аналітичка* та ін.). Наголосимо, що в медійній комунікації сьогодні все частіше виникають і активно функціонують такі одиниці [1], що також може ставати об'єктом для аналізу лінгвіста-експерта.

Типові питання, що ставляться перед лінгвістом-експертом у цьому аспекті, стосуються **тлумачення**

.....

контекстів, у яких вживаються різні мовні одиниці: множинні конфліктні ситуації в усному мовленні, до розв'язання яких долучається лінгвіст-експерт, виникають також і в граматичних порушеннях синтаксису – інверсією, логікою побудови речення, подвійним тлумаченням структурних частин речення та ін.

Важливо наголосити, що лінгвістичну експертизу усного / писемного тексту некоректно розглядати лише в контексті криміналістичної експертизи, зокрема авторознавчої чи почеркознавчої, або ж експертизи відеозвукозапису. На думку авторів, лінгвістична експертиза усного / писемного тексту може бути **самостійним типом лінгвістичної експертизи**, з відповідно виробленими критеріями та методологічними засадами щодо її проведення та апробації в судовій практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д.В.Дергач, Д.Ю. Сизонов; за ред. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2014.
2. Словник української мови: у 20-ти томах. URL: <https://sum20ua.com/>
3. Український правопис / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019.
4. Шевченко Л.І., Сизонов Д.Ю. Текст як вербалізована свідомість в експертному аналізі. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2020. Вип. 41. С. 8-23.
5. Шевченко Л., Сизонов Д. Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа: [словник]. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2017-2020.
6. Юрислінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д.В.Дергач, Д.Ю. Сизонов, І.В. Шматко; за ред. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2015.
7. Goleitani L. Recent Developments in Legal Linguistics in Russia and Ukraine. *Studi Slavistici*. 2011. 8(1). P. 241-262.

REFERENCES

1. *Medialinguistics : The dictionary of terms and concepts* (2014). [Medialinhvistyka : slovnyk terminiv i ponyat] / L.I. Shevchenko,

D.V. Derhach, D.Yu. Syzonov / Za red. L.I. Shevchenko. Kyiv: VPC "Kyiv's'kyj universytet" [in Ukrainian].

2. *Dictionary of the Ukrainian language* [Slovyk ukrai'ns'koi' movy]: u 20-ty tomah. URL: <https://sum20ua.com/> [in Ukrainian].

3. *Ukrainian spelling* [Ukrai'ns'kyj pravopys] / NAN Ukrai'ny. Kyiv : Naukova dumka, 2019. [in Ukrainian].

4. Shevchenko, L., & Syzonov, D. (2020). *Text as a verbalized consciousness in expert analysis* [Tekst jak verbalizovana svidomist' v ekspertnomu analizi]. *Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, 41, 8-23. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2020.41.8-23> [in Ukrainian].

5. Shevchenko, L., & Syzonov, D. (2017-2020). *New words and phraseologisms / idioms in the Ukrainian mass media: dictionary* [Novi slova ta frazeologizmy v ukrainskyh mass media]. Kyiv : "Kyivskyj universytet". [in Ukrainian].

6. *Legal linguistics : The dictionary of terms and concepts* (2015) [Juryslingvistyka : slovyk terminiv I ponyat] / L.I. Shevchenko, D.V. Derhach, D.Yu. Syzonov, V.I. Shmatko ; za red. L.I. Shevchenko. Kyiv: VPC "Kyiv's'kyj universytet" [in Ukrainian].

7. Goletiani L. (2011). Recent Developments in Legal Linguistics in Russia and Ukraine. *Studi Slavistici*. 8(1). 241-262. https://doi.org/10.13128/Studi_Slavis-10532 [in English].

Дата надходження до редакції – 02.03.2021

Дата затвердження редакцією – 19.04.2021

УДК 811.111'42

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.43-65>**Монастирьова Л. В.**

ORCID ID: 0000-0002-4973-7308

ФЕНОМЕН НАТОВПУ ЯК ТЕКСТ І ДИСКУРС

Анотація. Статтю присвячено дослідженню натовпу як текстового і дискурсивного об'єкта; визначенню дискурсивних параметрів натовпу. Співвіднесено формування уявлень про натовп як текст і дискурс зі становленням у лінгвістиці антропоцентричної парадигми, що формувалася у напрямі від тексту і мовної особистості до дискурсу і дискурсивної особистості / спільноти. Проектуючи результати наукових пошуків XIX-XX століття (праці Г. Ле Бона, Е. Канетті, Г. Тарда, З. Фрейда та ін.) у площину лінгвістики, автор робить висновок, що феномен натовпу розглядався у текстовому вимірі, йому притаманні бути такі характеристики: гіпер- та інтертекстуальність, вкорінення ідей через такі фактори, як раса, вірування, традиції, час, освіта й виховання; транслювання ключових кодів словами-концептами, що мають узагальнений зміст (СВОБОДА, РІВНІСТЬ, СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ тощо); використання сугестивних засобів задля спонукання натовпу до певних дій та ін. Перетворення натовпу-тексту на натовп-дискурс починається з глобалізацією масових рухів. Для дослідження натовпу як дискурсу актуальними є такі підходи критичного дискурс-аналізу: дослідження "влади в дискурсі й влади над дискурсом"; дискурс є ідеологічно забарвленим та вбудованим у певну культуру, ідеологію або історію; дискурс є формою соціальної поведінки. Дослідження натовпу як дискурсу має вирішуватися у маргінальному вимірі на перетині наук – лінгвістики, психології, соціології, юриспруденції. Критичний дискурс-аналіз як науковий метод об'єднує підходи різних наук й дасть змогу не лише дослідити натовп у дискурсивному вимірі, а й спрогнозувати можливі проактивні заходи, визначити наративи, меседжі, концепти, що дозволять організувати соціальну поведінку натовпу у мирному русі.

Ключові слова: "розумний натовп", текст, дискурс, критичний дискурс-аналіз, соціальна поведінка.

Інформація про автора: Монастирьова Лілія Володимирівна – аспірант; доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій; Національна академія Національної скарбни України.

Електронна адреса: monastyryova.lilia@gmail.com

Liliia V. Monastyrova
ORCID ID: 0000-0002-4973-7308

CROWD PHENOMENON AS TEXT AND DISCOURSE

Abstract. *The article is devoted to the research of crowd as a text and discourse object and the definition of discourse parameters of crowd. The author compares the formulation of conception about crowd as text and discourse with the formation of anthropocentric paradigm in linguistics that was developing from text and linguistic identity to discourse and discourse identity/community. Projecting the results of scientific researches of XIX-XX centuries (works by G. Le Bon, E. Canetti, T. Tarde, S. Freud ect.) onto linguistic sphere, the author makes a conclusion that the crowd phenomenon was reviewed in the text dimension with the following characteristics: hyper- and intertextuality, incultation of ideas through such factors as race, beliefs, traditions, time, education and upbringing; the transmission of the key codes by word-concepts that have conclusive sense (FREEDOM, EQUAILITY, FAMILY VALUES ect.); the usage of suggestive means to encourage crowd for some specific actions, ect. The transformation of text-crowd to discourse-crowd begins with the globalization of mass movements. For researching the crowd as a discourse, the pressing approaches of critical discourse analysis are the research of "authority in discourse and authority over discourse"; discourse is ideologically colored and built into specific culture, ideology or history; discourse is a form of social conduct. The research of the crowd as a discourse has to be carried out in marginal dimension in the junction of sciences – linguistics, psychology, sociology and jurisprudence. Critical discourse analysis as a scientific approach combines the approaches of different sciences and makes it possible not only to study crowd in discourse dimension but also to foresee possible proactive means to define narratives, messages, concepts that allow to organize social conduct to the crowd peacefully.*

Key words: "smart mob", text, discourse, critical discourse analysis, social conduct

Information about the author: Monastyrova Liliia Volodymyrivna – a PhD student; Associate Professor of the Department of Philology, Translation and Strategic Communications; National Academy of National Guard of Ukraine.

E-mail: monastyrova.lilia@gmail.com

Монастырёва Л.В.
 ORCID ID: 0000-0002-4973-7308

ФЕНОМЕН ТОЛПЫ КАК ТЕКСТ И ДИСКУРС

Аннотация. Статья посвящена исследованию толпы как текстового и дискурсивного объекта и определению дискурсивных параметров толпы. Автор соотносит формирования представлений о толпе как текст и дискурс со становлением в лингвистике антропоцентрической парадигмы, которая формировалась в направлении от текста и языковой личности к дискурсу и дискурсивной личности / сообщества. Проектируя результаты научных изысканий XIX-XX века (работы Г. Ле Бона, Э. Канетти, Г. Тарда, З. Фрейда и др.) в плоскость лингвистики, автор делает вывод, что феномен толпы рассматривался в текстовом измерении, ему присущи такие характеристики: гипер- и интертекстуальность, укоренения идей через такие факторы, как раса, верования, традиции, время, образование и воспитание; трансляции ключевых кодов словами-концептами, имеющих обобщенный смысл (СВОБОДА, РАВЕНСТВО, СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ и т.п.); использование суггестивных средств для побуждения толпы к определенным действиям и тому подобное. Преобразование толпы-текста в толпу-дискурс начинается с глобализацией массовых движений. Для исследования толпы как дискурса актуальны такие подходы критического дискурса анализа: исследование "власти в дискурсе и власти над дискурсом"; дискурс является идеологически окрашенным и встроенным в определенную культуру, идеологию или историю; дискурс является формой социального поведения. Исследование толпы как дискурса должно решаться в маргинальном измерении на пересечении наук – лингвистики, психологии, социологии, юриспруденции. Критический дискурс-анализ как научный метод объединяет подходы различных наук и позволит не только исследовать толпу в дискурсивном измерении, но и спрогнозировать возможные проактивные меры, определить нарративы, месседжи, концепты, которые позволят организовать социальное поведение толпы в мирном движении.

Ключевые слова: "умная толпа", текст, дискурс, критический дискурс анализ, социальное поведение.

Информация об авторе: Монастырёва Лилия Владимировна – аспирант; доцент кафедры филологии, перевода и стратегических коммуникаций; Национальная академия Национальной гвардии Украины.

E-mail: monastyryova.lilia@gmail.com

В умовах глобальних викликів національній безпеці, зокрема гібридної війни на Сході України, дослідження натовпу у лінгвістичному вимірі набувають особливої актуальності, оскільки натовп як дискурсивна спільнота зумовлює серйозні державні перетворення, змінює прагматично-комунікативні орієнтації спільноти і, як результат, – когнітивну картину світу нації.

Формування уявлення про натовп як текст і дискурс можна співвіднести зі становленням у лінгвістиці антропоцентричної парадигми, що формувалася у напрямі від тексту і мовної особистості [2; 3; 11; 22; 23] до дискурсу і дискурсивної особистості / спільноти [17; 25; 36; 37; 39]. Сьогодні "...у межах нових теорій, у сучасній лінгвістиці віднесених до неолінгвістики, конкретизації потребують центральні терміни, смисловий потенціал яких визначений соціальною природою особливих комунікативних функцій слова" [33, с. 12-13]. До таких термінів відносяться *дискурс* та *дискурсивна особистість / спільнота*, що сьогодні є визначальними маркерами будь-якої соціально-політичної ситуації чи явища й можуть формувати їх дослідницьку парадигму.

У контексті вивчення комунікативної діяльності натовпу актуальними є визначення дискурсу, запропоновані П. Серіо: (1) "мовлення" у сосюрівському розумінні, тобто будь-яке конкретне висловлення; <...> (3) у межах теорії висловлення або прагматики – вплив висловлення на одержувача і його внесення у "висловлю вальну" ситуацію (що має на увазі суб'єкта висловлення, адресата, момент і певне місце висловлення); <...> (7) позначення системи обмежень, які накладаються на необмежене число висловлень у результаті певної соціальної або ідеологічної позиції [26, с. 26].

Визначення (1) і (3) дозволяють зіставити поняття *текст* і *дискурс*. Дискурс розглядається як "текст, сконструйований мовцем для слухача" [38], текст, "занурений у життя" [35]. Дискурс має вивчатися "разом із формами життя, що формують його: інтерв'ю, репортажами, науковими теоріями тощо" [34].

Наведені відмінності тексту і дискурсу дозволяють розмежувати поняття "натовп як текст", що притаманно науковим пошукам XIX-XX століть [4; 9; 10; 15; 16; 24], і "натовп як дискурс", що є ключовим у розвідках кінця XX-XXI століття [14; 18; 20; 21; 23], присвячених питанню "розумного натовпу" [14; 23]. Розуміння натовпу як дискурсу співвіднесено і з поняттям (7) дискурсу як "системи обмежень", оскільки з цих позицій дискурс може бути визначений як "один із способів володарювання, регуляції відносин субординації соціальних акторів" [40, с. 58]; "як фрагмент історії<...>, що накладає свої власні обмеження, пропонує своє розподілення на частини, свої трансформації, специфічні способи темпоральності" [41, с. 117].

Такий підхід дозволяє тлумачити соціально-політичні конфлікти національного і міждержавного рівня як "війну дискурсів" [1, с. 4], оскільки дискурси "впливають на соціальні, культурні й глобальні зміни – екологічні катастрофи, війни, зміни політичного курсу. Більш локально – на появу нових соціальних груп, зміну місії організації, зміну рекламної політики, моды. Ці події стають можливими у зв'язку з розвитком думок і переконань людей – тобто зміни дискурсів" [12, с. 10].

Феномен натовпу переважно досліджений у психологічному [15; 19; 29], соціологічному [4; 7; 8; 21] та юридичному вимірах [24]. У лінгвістиці питанням натовпу присвячені окремі праці, що мають суто прикладний характер, – конструктивним комунікаціям з натовпом задля забезпечення громадського порядку [15], комунікативним технологіям соціальних мереж, що використовуються задля мобілізації натовпу [10]. Але комплексного дослідження дискурсивного виміру натовпу в сучасній лінгвістиці не представлено.

Мета статті – розглянути натовп як текстовий і дискурсивний об'єкт; визначити дискурсивні параметри натовпу.

(1) *Натовп як текст.* Узагальнений огляд підходів української лінгвістики щодо поняття **текст** (Ф. Бацевич [2],

Т. Радзієвська [22], В. Бріцин [3] та ін.), представлений у статті Л. Шевченко та Д. Сизонова "Текст як вербалізована свідомість в експертному аналізі" [33]. Автори пропонують лінгвокогнітивне визначення тексту як "цілісно представленого фрагменту вербалізованої особистості / соціуму" [33, с. 13] й серед його ключових критеріїв визначають такі: "смисловий і граматичний зв'язок, що виявляється в системному та послідовному оформленні мовної комунікації (речень, абзаців, над фразових одиниць), а також складних за структурно-смисловою організацією одиниць – параграфів, розділів, частин та ін."; завершеність; жанрову і стильову співмірність, яка передбачає специфічну конструкцію архітекτονіки та композиції тексту; когезію (цілісну та локальну зв'язність); когерентність як смислову домінанту тексту; "прагматична ефективність, тобто спрямованість тексту цілям і завданням комуніканта; здатність декодування тексту реципієнтом як можливості сприйняття і відтворення інформації"; інформативність; "гіпер- та інтертекстуальність (у віднесеності тексту до певної жанрової моделі, стильових комунікативних особливостей, традиції, культури та ін.)" [33, с. 13].

Автори роблять висновок, що, на наш погляд, осучаснює розуміння тексту й дозволяє його розглядати як інструмент аналізу будь-яких соціально-політичних явищ.

"Як вербалізована свідомість, мовлення (соссюрівське parole), текст реалізує певну комунікативну мету засобами мови (langue). Реалізує, залежно від компетенції мовця, екстра- й інтралінгвістичних умов та обставин спілкування, за критеріями, що можуть належати до різної оцінної шкали: відповідності стильовим нормам/правописним нормам, жанровим еталонам / ідіостилістичним модифікаціям, комунікативним терапевтичності/патогенності, авторської доброчесності / недоброчесності, оригінальності/імітації (стилізації), індивідуального /колективного авторства та ін. В кожному випадку текстова природа спирається на комплекс мотивацій, способів їх вербального забезпечення і передбачуваний комунікативний ефект" [33, с. 14].

.....

Якщо спроектувати результати наукових пошуків XIX-XX століття (праці Г. Ле Бона [15, 16], Е. Канетті [9, 10], Г. Гарда [16], З. Фрейда [29] та ін.) у площину лінгвістики, можна зробити висновок, що феномен натовпу розглядався в текстовому вимірі. Так, засновник західноєвропейської традиції дослідження натовпу Г. Ле Бон визначає гіпер- та інтертекстуальність натовпу – зумовленість його функціонування особливостями традицій, релігії культури певної етноспільноти. Дослідник вважав, що вкорінення ідей у натовп зумовлено такими факторами, як раса, вірування, традиції, час, освіта й виховання. Г. Ле Бон наголошував, що натовпи різних країн є відмінними у своїх віруваннях й поведінці, а тому на них слід впливати різними способами. "Народ – це організм, створений минулим, і як будь-який організм, його можна змінити за допомогою довгих спадкових накопичень" [15, с. 119].

Ключові коди транслиуються у натовп словами-концептами, що мають узагальнений смисл (*СВОБОДА, РІВНІСТЬ, СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ* тощо), формують відповідний емоційний стан натовпу й декодуються індивідами відповідно до їх світосприйняття. "Могутність слів знаходиться у тісному зв'язку із образами, що вони викликають, й зовсім не залежить від їхнього реального смислу" [13, с. 183]. Отже, комунікативна мета ініціаторів натовпу – спонукати індивідів до певних дій – досягається, перш за все, засобами мови, зокрема сугестивними. Г. Ле Бон, спостерігаючи за діями натовпу, дійшов висновку, що будь-яка людина, яка знаходиться певний час у натовпі, дуже швидко входить у стан, що нагадує загипнотизованість. "Такий суб'єкт, внаслідок паралізованості свого свідомого мозкового життя, стає рабом несвідомої діяльності свого спинного мозку, якою гіпнотизер керує з власної волі" [13, с. 136].

Л. Почебут аргументує це явище з позицій соціальної психології. "Заразливість людей у натовпі є наслідком їх сприйнятливості до навіювання<...>. У натовпі найбільш потужно проявляє себе ефект соціальної фасилітації. Соціальне збудження сприяє домінуючій реакції, що складається в

загальній спрямованості почуттів і дій, в досягненні згуртованості і солідарності" [21, с. 10]. З лінгвістичних позицій це явище може бути пояснено використанням лінгвосутєстивних та паравербальних (інтонація, ритм, тембр, фразові та логічні наголоси) засобів.

Архітектоніка та композиція натовпу як тексту зумовлена лінгвокогнітивним механізмом формування смислів.

"Усі вірування натовпу завжди є наслідком якоїсь вищої ідеї, що не користувалася ніяким впливом у тому середовищі, де вона народилася. Звичайно ватажки, які підпали під вплив цієї ідеї, заволодівають нею, перекручують її, створюють секту, що, в свою чергу, псує і потім поширює її в надрах мас, які продовжують перекручувати її все більш і більш. Ставши нарешті народної істиною, ця ідея повертається до свого початкового джерела і тоді вже діє на вищі верстви нації. Зрештою, ми бачимо, що все-таки розум керує світом. Філософи, які створили певні ідеї, давно вже померли і перетворилися в прах, але завдяки описаному мною механізму думка їх торжествує" [16, с. 200-201].

Г. Ле Боном було закладено підґрунтя розуміння натовпу як мовної спільноти. Він відзначав, що індивіди у натовпі відрізняються способом життя, родом занять, характером, рівнем інтелектуального розвитку. Але потрапляючи у натовп, вони створюють єдність, що має колективну душу; це змушує їх відчувати, думати і діяти зовсім інакше, ніж відчував би, думав і діяв кожен із них окремо [16]. Г. Ле Бон обґрунтував психологічний *закон духовної єдності*, відповідно до якого свідомо особистість зникає, а почуття й ідеї індивідів натовпу приймають один і той же напрямок [15, с. 90-91]. Цю ж ідею розвивають й Г. Тард та З. Фройд. Г. Тард вважав, що з виникненням книгодрукування почалася нова епоха, якій притаманним новий різновид натовпу – публіка – духовна спільність індивідів, фізично розділених, але з'єднаних суто розумовими зв'язками [16, с. 259]. З. Фройд наголошував, що маса "об'єднується певною силою. Окремий індивід втрачає свою своєрідність й дозволяє іншим на себе впливати. Він

робить це тому, що має потребу бути швидше у згоді з іншими, ніж у протиборстві" [29, с. 151].

Такий підхід може бути співвіднесений із концепцією мовної особистості, що була запропонована Ю. Карауловим. Мовну особистість дослідник тлумачив як "сукупність здібностей і характеристик людини, що обумовлюють створення і сприйняття нею мовних творів, які різняться ступенем структурно-мовної складності, глибиною і точністю відображення дійсності, певною цільовою спрямованістю" [11, с. 22-23] й визначав три рівні її реалізації – структурно-мовний, лінгвокогнітивний та мотиваційно-смысловий [11, с. 51]. Лінгвокогнітивний рівень передбачає виявлення системи смислів і цінностей в картині світу особистості, але за умови, наявності базової, інваріантної картини світу, спільної для певної епохи. У натовпі смисли і цінності окремої особистості низводяться до інваріантної картини світу натовпу, а її рушійні мотиви і цілі приймають той же напрямок, що й у й натовпу як "духовної єдності". На основі спільних смислів і цінностей дослідники виокремлювали різні типи натовпу.

Так, Г. Тард розрізняв натовпи таким чином:

- *натовпи, що внімають.* Такі натовпи збираються біля трибуни чи сцени. Цим натовпам не притаманна зворотна комунікація. "Тільки невелика кількість глядачів чи слухачів бачать і чують дуже добре, багато хто бачить і чує тільки наполовину або ж зовсім нічого не бачить і не чує", оскільки "у цих випадках натовп служить видовищем для самого себе. Натовп приваблює і породжує натовп" [16, с. 286];

- *натовпи маніфестуючі,* що перебільшено демонструють свою любов чи ненависть, вибудовують свої комунікації навколо кількох ідей й транслують одні й ті ж самі меседжі;

- *натовпи діючі,* серед яких Г. Тард виокремлює натовпи, що люблять, й натовпи, що ненавидять. Ці два типи є однаково небезпечними: натовп, охоплений сильними почуттями, стає божевільним, навіть у пориві обожнювання може знищити своїх ідолів. "Натовп може бути не тільки

легковірним, але й божевільним. Багато з його властивостей<...> спільні з душевнохворими: перебільшена гордість, нетерпимість, непомірність в усьому. Натовп доходить завжди, як божевільні, до двох крайніх полюсів: або збудження, або зневіри, він то героїчно несамовитий, то знищений панікою" [16, с. 294].

Е. Канетті пропонує іншу класифікацію натовпів, відповідно до їх паравербальних характеристик:

- *натовп, що зазмер*, – натовп перед розрядкою (зняття симптомів психічної напруги шляхом певних дій);
- *ритмічний натовп* – натовп, дії якого пов'язані з рухом – танцями, символічними жестами тощо;
- *повільний натовп* – натовп, що формується дуже повільно, (наприклад, паломники). "У повільній масі поставлена мета затягнути процес, що веде до розрядки, на можливо довший термін. Світові релігії стали особливими майстрами такого затягування. Їх головне завдання – зберегти завойованих прихильників. Для цього потрібно збиратися разом, щоб відбувалися бурхливі розрядки [10, с. 337];

• *швидкий натовп* поводитьсь дуже енергійно, ставить цілі, що їх можна швидко досягти. Цей натовп створюється політичними, військовими, спортивними масами.

Отже, у XIX-XX ст. феномен натовпу розглядався в межах текстової парадигми як цілісно вербально і паравербально представленого фрагменту соціуму.

(2) Натовп як дискурс. Формування дискурсивного підходу до натовпу почалося з праць французького психолога С. Московічі [19]. На основі аналізу праць Г. Тарда, С. Московічі прогнозує наближення нового етапу зміни поглядів, що характеризують виникнення нової суспільної страти людей – учених, журналістів, публіцистів. Ця страта, на думку дослідника, буде формувати суспільну думку й політику держави, не орієнтуючись на позицію політиків. "Влада засобів масової комунікації і влада суспільної думки – це одне й те саме" [19, с. 246].

Перетворення натовпу-тексту на натовп-дискурс починається з глобалізацією масових рухів. "Сьогодні ми є присутніми при глобалізації мас, при створенні мас світового масштабу" [16, с. 21]. Якщо користуватися формулою "*дискурс = текст + ситуація*", можна стверджувати, що "*натовп як дискурс = натовп-текст + ситуація глобалізації*".

Для дослідження натовпу як дискурсу актуальними вважаються підходи критичного дискурс-аналізу (далі – КДА), підґрунтям якого є положення про те, що "дискурс не може існувати без соціальних значень, а між лінгвістичною і соціальною структурою є тісний зв'язок" [17, с. 196].

Цей підхід дає можливість розглядати вплив натовпу як дискурсу на позалінгвальну соціально-політичну ситуацію. Підходи КДА дають змогу дослідити дискурс натовпу як соціальну практику, що пов'язує дискурсивну подію та ситуацію, й дозволяє прогнозувати соціальну поведінку.

"Дискурс як соціальна практика передбачає діалектичний зв'язок між визначеною дискурсивною подією й ситуацією(ями), інститутом(ами) та соціальною структурою(ами), які задають його структуру – вони формують дискурсивну подію, але й дискурсивна подія формує їх. Тобто, дискурс є соціально зумовленим, також як і соціально конституйованим – він конституює ситуації, об'єкти знань, соціальні ідентичності людей, груп та їх взаємини" [42, с. 15].

У контексті дослідження натовпу як дискурсу актуальності набувають такі положення КДА:

- орієнтація на соціальні проблеми, "лінгвістичний характер соціальних і культурних процесів і структур" [17, с. 198];

- спрямованість на дослідження "влади в дискурсі та влади над дискурсом. Кожен окремий приклад використання мови відтворює або трансформує суспільство й культуру, включаючи відношення влади<...> Дискурс – це форма соціальної поведінки" [6, с. 56];

• ідеологічне забарвлення дискурсу. "У будь-якому критичному аналізі дискурсу неминуче фігурують три концепти: концепти влади, історії та ідеології (остання визначається... як системи думок і переконань, висунутих групою, що має владу" [5, с. 286];

• вбудованість дискурсу в певну культуру, ідеологію або історію, його інтертекстуальний зв'язок з іншими дискурсами [17, с. 199];

• розуміння дискурсу як форми соціальної поведінки [17, с. 199].

Дослідження натовпу як дискурсу у психологічних дослідженнях кінця XX-XXI століття співвіднесено з підходом КДА. Принципові відмінності натовпу як тексту і натовпу як дискурсу й динаміка їх перетворення представлені у праці Г. Рейнгольда "Розумний натовп" [23].

"Звичай обмінюватися короткими текстовими повідомленнями (SMS) по мобільному телефону призвело до навали субкультур в Європі та Азії. Щонайменше один уряд був звалений через виникнення обміну текстовими повідомленнями. Ритуали залицання у підлітків, прояви політичної активності та стиль управління підприємством видозмінилися найнесподіванішим чином. <...> "текстинг" <...> всього лише провісник глибших змін, що відбудуться в наступному десятилітті. Побачене мною <...> стало лише першою зустріччю з явищем, якому я дав назву "розумні натовпи" [19, с. 7].

У визначенні розумного натовпу, чи смартмобу, що було запропоновано Г. Рейнгольдом, наявні всі три виміри КДА: текст, дискурсивна практика, соціальна практика. "Смартмоб (англ. *smart mob* – розумний натовп) – форма соціальної організації, що самоструктурується за допомогою ефективного використання високих технологій" [23, с. 296-297]. Підґрунтя розумного натовпу (смартмобу) складає "текстинг", що під час дискурсивних практик (соціальної організації) набуває інтердискурсивності – "виконує єднальну роль між текстом і контекстом" [17, с. 206] за допомогою нових

соціальних практик (високих технологій). Лінгвістична складова соціальних перетворень також відзначена Г. Рейнгольдом.

"Феномен SMS породив свою власну мову, звичаї і правила поведінки <...> Мабуть, найбільше в текстовому спілкуванні <...> вражає ступінь, з якою воно увібрало в себе колективну поведінку <...> Текстові послання обертаються серед друзів, складаються спільно, читаються разом, а вдалі вислови або цілі послання запозичуються один у одного" [23, с. 42].

Мережева організація "розумних натовпів" ставить питання "влади в дискурсі й влади над дискурсом", зокрема в ситуації мережевих війн як нового типу протиборства, "де герої – від терористів й кримінальних угруповань з боку зла до войовничих суспільних діячів з боку добра – використовують мережеві форми організації, доктрини, стратегії й технології з врахуванням вимог інформаційного століття" [23, с. 231]. В цьому контексті згадаємо кореляцію понять *медіатекст* – *інтертекст* (Л. Шевченко), *медіатекст* – *соціальна мережа* (Л. Компанцева), *медіатекст* – *політичний текст* (Д. Сизонов), що також можна розглядати в зазначеному вище явищі "розумних натовпів" [13; 28; 32; 33].

Дискурс "розумного натовпу" є специфічною формою соціальної поведінки, що вбудовується в певну культуру, ідеологію або історію, інтертекстуально пов'язується з іншими дискурсами. Як синонімічний поняттю *розумний натовп* використовується вислів "мобільна ситуативна громадська мережа".

"Мобільний складник вже знайомий городянам, які пережили на собі наслідки роботи мобільних телефонів і служби SMS-спілкувань. Ситуативна означає, що організація людей та їх пристроїв ведеться неформально і, що називається, на льоту <...> Громадська мережа означає, що кожна людина в розумному натовпі є "вузлом" <...> з соціальними зв'язками з іншими людьми. Вузли та зв'язки – складові створюваних людьми громадських мереж – теж є основоположними елементами комунікаційних мереж, утворених

оптоволоконними кабелями і бездротовими пристроями, що пояснює, чому нові технології зв'язку можуть призводити до глибоких соціальних змін" [23, с. 241].

Таким чином, натовп як дискурс – не лише маркер, а й виклик ХХІ століття, що потребує серйозного дослідження критичної лінгвістики як одного з кроків забезпечення національної, й більш широко – глобальної безпеки.

(3) Приклад аналізу дискурсу "розумного натовпу" під час подій на Майдані. Події на Майдані можна розглянути з позицій "війни дискурсів" й проінтерпретувати з позицій КДА.

Приклад. Натовп як дискурс. Реконструкція подій на основі відео фрагментів та спогадів очевидців¹¹

Під час подій Майдану 22.02.2014 р., станом на 18:30, Н. Шуфрич, на той час один із лідерів Партії Регіонів, був затриманий натовпом біля виходу з Верховної Ради. Натовп був введений в експресивний стан чутками, що Н. Шуфрич брав участь в залученні "тітушок" до подій, що призвели до кровопролиття 20.02.2014 р. у Києві.

НАТОВП: (скандування) На майдан! На майдан! На майдан!

Н. ШУФРИЧ: Чекайте! Чекайте! Слухайте!

НАТОВП: (скандування) На майдан! На майдан! На майдан!

Від расправи натовпу Н. Шуфрича намагається захистити лідер фракції "Батьківщина" А. Яценюк та його охоронець. Передають гучномовець А. Яценюку.

А. ЯЦЕНЮК: Люди! Но ми же люди! Ну я вас прошу! Агов! Ви ж такі, як вони! Слухайте! Проявіть терпеніє!

НАТОВП: (скандування) Куля в лоб! Куля в лоб! Куля в лоб!

Свист.

НАТОВП: (скандування) На майдан! На майдан! На майдан!

ОХОРОНЕЦЬ А. ЯЦЕНЮКА: Тіхо! Відпустіть його!

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: (кричать) Корідор! Корідор дай! Корідор!

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: (кричить у натовп) Геть!

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: (кричать) Корідор! Корідор дай! Корідор!

¹¹ Переклад тут і далі наш – Л.М.

Частина людей з натовпу починає відтісняти Н. Шуфрича разом із А. Яценюком та його охоронцем від будівлі Верховної Ради вниз по вулиці Грушевського в напрямку Майдану.

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: *(кричать)* Корідор! Корідор дай! Корідор!

ЧОЛОВІК ІЗ НАТОВПУ: Вийді, зараза, до людей!

ЧОЛОВІК ІЗ НАТОВПУ: Вийді с Ради! Вийді!

ЖІНКА З НАТОВПУ: *(кричить голосно)* Ганьба! Ганьба! Ганьба!

Чоловік з натовпу проривається крізь бійців самооборони та намагається наблизитись до Н. Шуфрича. Його спиняють.

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: *(кричить)* Стой! Не трогай! Ідіте сюда!

ІНШИЙ БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: *(кричить)* Не оріте!

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: *(кричать)* Корідор! Корідор дай! Корідор!

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: Ты что, дебил?

Чоловік з натовпу проривається крізь бійців самооборони та намагається вдарити Н. Шуфрича по голові. Його відтаскують бійці самооборони. Інший чоловік із натовпу плюнув у бік Н. Шуфрича.

ЧОЛОВІК ІЗ НАТОВПУ: Боїшся, тварь?

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: *(кричать)* Тіхо! Тіхо! Тіхо! Корідор! Корідор! Корідор!

НАТОВП: *(скандування)* Ганьба! Ганьба! Ганьба!

Прямують по вулиці Грушевського.

БІЙЦІ САМООБОРОНИ: Коридор! Всім на місці стоять!

Вигуки з натовпу: Тіхо! Тіше! *Свист.* Разойдіться!

Лідер гурту "Океан Ельзи" С. Вакарчук, вліз на плечі двом чоловікам.

НАТОВП: *(скандування)* Ганьба! Ганьба! Ганьба!

С. ВАКАРЧУК: *(активно жестикулюючи)* Ми теж підтримуємо бажання, щоб всі депутати покаялись перед народом. Але, на даний момент ... на цей момент ... це небезпечно для життя певної людини ... вихо ... СТОП *(кричить у бік натовпу)* Ви хочете більше не було жодних ... жодної крові ... більше ...

НАТОВП: *(поодинокі вигуки)* З нашої сторони!

С. ВАКАРЧУК: *(активно жестикулюючи)* Стоп! Стоп! *(кричить)* Стояти!

НАТОВП: *(поодинокі вигуки)* Не кричить! Чо ви! Тіше! *(кричать)* Закрий рот! Закрий рот!

С. ВАКАРЧУК: Зараз ми ... разом з вами ... всіма людьми ... разом ... будемо під конвоєм проводити його до Верховної ради ... Прямо зараз...

НАТОВП: Да! Да!

НАТОВП: *(поодинокі вигуки)* Там діти загинули!

НАТОВП: Да! Да! Все, пошлі давай!

Натовп, під супроводом С. Вакарчука та бійців самооборони супроводжують Н. Шуфрича до Верховної ради.

НАТОВП: *(скандування)* Залишаємось людьми! Залишаємось людьми! Залишаємось людьми!

Біля будівлі Верховної ради.

С. ВАКАРЧУК: *(кричить)* Стояти! Стояти!

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: Стоять! Пускай он пройде... Його отпусти... Ідьом... тихо... Його отпусти, що ти...

ЧОЛОВІК З НАТОВПУ: Хлопці, та я зніму тільки...

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: Все стоять! Стоять! Держи... держи... держи... Стоять... стоять...

Н. Шуфрич підводять до дверей Верховної ради. Він дуже блідий і виглядає наляканим.

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: Пішли!

Н. ШУФРИЧ: А где Святослав Вакарчук?

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: Заходи! Давай, заходи!

БОЄЦЬ САМООБОРОНИ: *(відкриваючи двері)* Давай! Заходьте! Заходи! Іванич!

Н. Шуфрич і ще декілька чоловік заходять у будівлю. Двері зачиняються.

Описана дискурсивна ситуація зумовлена "текстингом" – передачею через гаджети чуток щодо причетності Н. Шуфрича до залучення "тітушок". "Влада над дискурсом" була отримана лідером думок С. Вакарчуком, який вибудовував комунікацію за принципом "Ми – коло своїх", апелював концептами *СПРАВЕДЛИВІСТЬ* ("*всі депутати покались перед народом*") і *НЕБЕЗПЕКА* ("*небезпечно для життя певної людини*") й зміг змінити розиток дискурсивної ситуації. Заклики А. Яценюка не були сприйняті, оскільки позиційований ним концепт (*МИ – ЛЮДИ!*) був когнітивно не узгоджений з емоційним настроєм натовпу. Зміна соціальної поведінки натовпу після промови С. Вакарчука реалізувалася трансформацією тексту скандування "*На майдан! Куля в лоб!*" на "*Залишаємось людьми!*".

Таким чином, дослідження натовпу як дискурсу нагальне питання сьогодення, що має вирішуватися у маргінальному вимірі на перетині наук – лінгвістики, психології, соціології, юриспруденції. КДА як науковий метод об'єднує підходи різних наук й дасть змогу не лише дослідити натовп у дискурсивному вимірі, а й спрогнозувати можливі проактивні заходи, визначити наративи, меседжі, концепти, що дозволять організувати соціальну поведінку натовпу у мирному русі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базові поняття стратегічних комунікацій: стандарти на основі документів НАТО (англійсько-український та українсько-англійський словник) / Л. Компанцева, О. Акульшин, Н. Акульшина, Т. Дедушкіна, О. Заруба, О. Зубченко, І. Хома, Н. Чернігівська. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. 336 с.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з теорії тексту : монографія. Львів, 2019. 280 с.
3. Бріцин М.В. Модальна грамати́ка дискурсу як один із напрямів семантико-синтаксичних досліджень. *Мовознавство*. 2006. № 2-3. С. 101-110.
4. Блуммер Г. Коллективное поведение. *Психология масс*. Самара, 1998. С. 535-588.
5. Водак Р. Критическая лингвистика и критический анализ дискурса. *Политическая лингвистика*. 2011. № 4 (38). С. 286-291.
6. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика. Волгоград : Перемена, 1997. 139 с.
7. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Методология социологии. Москва : Наука, 2011. 572 с.
8. Зиммель Г. Теория конфликтного функционализма. Москва : Academia, 1993. 415 с.
9. Канетти Э. Масса. *Психология масс*. Самара, 1998. С. 315-397.
10. Канетти Э. Масса и власть. Москва : "Ad Marinem", 1997. 527 с.
11. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Издательство ЛКИ, 2010. 264 с.
12. Киселева А. Предисловие научного редактора. *Дискурс-анализ: теория и метод*. Харьков : Гуманитар. центр, 2004. С. 10–11.
13. Компанцева Л. Ф. Лінгвістична експертиза соціальних мереж: підручник. Київ : Аграр Медіа Груп, 2018. 318 с.
14. Компанцева Л. Ф. Соціальні комунікації для фахівців сектору безпеки та оборони. Підруч.: у 2 т. Київ : Нац. акад. СБУ, 2016. 276 с.

15. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург : Макет, 1995. 311 с.

16. Лебон Г., Тард Г. Психология толп. Мнения и толпа. Москва : Ин-т психологии РАН, КСП+, 1998. 416 с.

17. Методы анализа текста и дискурса / Тичер С., Мейер М., Водак Р., Веттер Е. Харьков : Гуманитарный Центр, 2009. 356 с.

18. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядка. Теоретичні засади галузевої комунікації : монографія. За редакцією докт. філолог. наук, проф. Л. М. Пелепейченко. Харків : АBB MBC України, 2009. 272 с.

19. Московичи С. Век толп. Москва, 1996. 478 с.

20. Московичи С. Машина, творящая богов. Москва, 1998. 556 с.

21. Почебут Л. Г. Социальная психология толпы [Електр. ресурс]. URL: https://studme.org/139316/psihologiya/sotsialnaya_psihologiya_tolpy

22. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації. Київ : НАН України; ін-т української мови, 1998. 194 с.

23. Рейнгольд Г. Умная толпа: новая социальная революция / пер. с англ. А.Гарькавого. Москва : ФАИР-ПРЕСС : ГРАНД, 2006. 415 с.

24. Сигеле С. Преступная толпа (опыт коллективной психологии). Москва : Ин-т психологии РАН, КСП+, 1998. С. 13-110.

25. Серио П. Анализ дискурса во Французской школе. Москва : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. 702 с.

26. Серио П. Как читают тексты во Франции. Квадратура смысла : Французская школа анализа дискурса. Москва : Прогресс, 2002. С. 14-53.

27. Сизонов Д. Ю. Методи лінгвістичного дослідження медіатексту: до проблеми наукової інтерпретації. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2015. №30. С. 53-62.

28. Сизонов Д. Ю. "Якщо куля в лоб..." : про маніпулятивні тактики нових фразеологізмів ідіоматичного характеру. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2018. №36. С. 76-91.

29. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого "Я". Москва: Азбука, 2016. 192 с.

30. Шевченко Л. Лінгвістична експертиза медіатексту : критерії фахової аргументації. *Одеський лінгвістичний збірник*. Спецвипуск, 2017. С. 237-239.

31. Шевченко Л. Медійна інтертекстуальність у дослідницьких парадигмах сучасної лінгвістики : наукові інтерпретації, опозиції, перспективи аналізу. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2015. Вип. 31. С. 7-18.

32. Шевченко Л. І. Соціум, культура, медійний інтертекст: взаємозалежності. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2016. Вип. 32. С. 7-18.
33. Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Текст як вербалізована свідомість в експертному аналізі. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2020. Вип. 41. С. 8-23.
34. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: енциклопедичний словник. Київ : АртЕк, 1998. С. 191–192
35. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. [Електр. ресурс]. URL : [http://tape markna rod.ru/les/index.html](http://tape.markna.rod.ru/les/index.html)
36. Blackledge A. Discourse and Power in Multilingual World. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 432 p.
37. Blommaert J. Discourse: A Critical Introduction. Belgium : Universiteit Gent, 2005. 278 p.
38. Chilton P., Schaeffner C. Discourse and politics. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London : SAGE, 1997. Vol. 2: Discourse as Social Interaction. P. 206–230.
39. Dijk van T. A. Introduction : The role of Discourse Analysis in Society. *Handbook of Discourse Analysis*. 1985. Vol. 4. P. 1–8.
40. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London : Routledge, 2003. 257 p.
41. Foucault M. The Archaeology of Knowledge. London : Routledge, 1972. 357 p.
42. Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Analysis. London : Longman, 1996. 218 p.

ДЖЕРЕЛА

43. Вакарчук врятував Шуфрича від самосуду. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=km7jD0noWkw> (дата звернення 30.11.20)
44. Лідери опозиції відбили Шуфрича від розлюченого натовпу. *You Tube*. URL : <https://tsn.ua/politika/samooborona-maydanu-vryatuvala-shufricha-vid-samosudu-336088.html> (дата звернення 22.02.21)
45. Самооборона Майдану врятувала Шуфрича від самосуду. *YouTube*. URL : <https://tsn.ua/politika/samooborona-maydanu-vryatuvala-shufricha-vid-samosudu-336088.html> (дата звернення 22.02.21)
46. Як Шуфрича на Майдан тягли. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=aVb7I5RND7s> (дата звернення 22.02.21)

REFERENCES

1. *Basic Concepts of Strategic Communications: Standards Based on NATO Documents (English-Ukrainian and Ukrainian-English dictionary)*

(2019). [Bazovi ponyattya stratehichnykh komunikatsii: standarty na osnovi dokumentiv NATO (anhliisko-ukraiinskyi ta ukraiinsko-anhliiskyi slovnyk)] L. Kompantseva, O. Akulshin, N. Akulshina, T. Dedushkina, O. Zaruba, O. Zubchenko, I. Khoma. Kyiv : Nats. akad. SBU. 336 [in Ukrainian].

2. Batsevych, F.S. (2019). *Essays on Text Theory : a Monograph*. [Narysy z teoriiy tekstu : monohrafiia]. Lviv, 280 p. [in Ukrainian].

3. Britsyn, M.V. (2006). *Modal Grammar of Discourse as one of the Directions of Semantic-Syntactic Research* [Modalna hramatyka dyskursu yak odyn iz napryamiv semantiko-syntaksychnykh doslidzhen]. *Linguistics*, 2-3, 101-110 [in Ukrainian].

4. Blummer, G. (1998). *Collective Behavior. Psychology of the Masses* [Kollektivnoye povedeniye. Psikhologiya mass]. Samara [in Russian].

5. Wodak, R. (2011). *Critical Linguistics and Critical Analysis of Discourse*. [Kriticheskaya lingvistika i kriticheskyy analiz diskursa]. *Political linguistics*, 4 (38). 286-291 [in Russian].

6. Wodak, R. (1997). *Language. Discourse. Politics*. [Yazyk. Diskurs. Politika]. Volgograd : Peremena. 139 [in Russian].

7. Durkheim, E. (2011). *On the Division of Social Labor. Methodology of Sociology*. [O razdelenii obshchestvennogo truda. Metodologiya sotsiologii] Moskow, Science, 572 p. [in Russian].

8. Zimmel, G. (1993). *Theory of Conflict Functionalism*. [Teoriya konfliktного funktsionalizma]. Moskow : Academy. 415 p. [in Russian].

9. Canetti, E. (1998). *Massa. Psychology of the Masses*. [Massa. Psikhologiya mass]. Samara. 315-397 [in Russian].

10. Canetti, E. (1997). *Mass and Power*. [Massa i vlast']. Moskow: "Ad Marinem". 527 p. [in Russian].

11. Karaulov, Yu.N. (2010). *Russian Language and Linguistic Personality*. [Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost]. Moskow, 264 p. [in Russian].

12. Kiseleva, A. (2004). *Foreword by the Scientific Editor*. [Predisloviye nauchnogo redaktora]. *Discourse analysis: theory and method*. Kharkiv, Humanitarian Center, 10-11 [in Russian].

13. Kompantseva, L.F. (2018). *Linguistic Examination of Social Networks: a textbook*. [Linhvistychna ekspertyza sotsialnykh merezh: pidruchnyk]. Kyiv : Ahrar Media Group, 318 [in Ukrainian].

14. Kompantseva, L.F. (2016). *Social Communications for Security and Defense Professionals*. Textbook: in 2 volumes. [Sotsial'ni komunikatsiyi dlya fakhivtsiv sektoru bezpeky ta oborony. Pidruch.: u 2 t.] Kyiv : National Academy of the Security Service of Ukraine, 276 [in Ukrainian].

15. Lebon, G. (1995). *Psychology of Peoples and Masses*. [Psikhologiya narodov i mass]. St. Petersburg: Layout, 311[in Russian].

16. Lebon, G., Tarde, G. (1998). *Psychology of Crowds. Opinions and Crowd*. [Psikhologiya tolpy. Mneniya i tolpa]. Moscow : Institute of Psychology, 416 [in Russian].
17. *Methods of Text and Discourse Analysis* (2009). [Metody analiza teksta i diskursa]. Titscher S., Meyer M., Wodak R., Vetter E. Kharkov : Humanitarian Center, 356 [in Russian].
18. *Language Communication in Activity of Security Forces. Theoretical Basis of Industry Communication* (2009). [Movna komunikatsiya v diyalnosti syl okhorony pravoporyadka. Teoretychni zasady haluzevoyi komunikatsiyi] *Monograph*. Pelepeychenko L. M. Kharkiv: Academy of Internal Troops MIA of Ukraine, 2009, 272 [in Ukrainian].
19. Moskovichi, S. *Crowds' Century*. (1996). [Vek tolpy]. Moscow, 478 [in Russian].
20. Moskovichi, S. (1998). *The Machine that Creates the Gods*. [Mashina, tvoryashchaya bogov]. Moscow, 556 [in Russian].
21. Pochebut, L.G. *Social Psychology of the Crowd*. [Sotsial'naya psikhologiya tolpy]. URL : https://studme.org/139316/psihologiya/sotsialnaya_psihologiya_tolpy [in Russian].
22. Radziievska, T.V. (1998). *Text as a means of communication*. [Tekst yak zasib komunikatsii]. Kyiv : NAN of Ukraine; Inst. of Ukrainian language, 194 [in Ukrainian].
23. Reingold, G. (2006). *Smart Crowd: a New Social Revolution*. (A. Garkavyi, Trans.). [Umnaya tolpa: novaya sotsialnaya revolyutsiya]. URL : <https://www.rulit.me/books/umnaya-tolpa-read-133457-1.html> [in Russian].
24. Siegele, S. (1998). *Criminal Crowd (experience of collective psychology)*. [Prestupnaya tolpa (opyt kollektivnoy psikhologii)]. Moscow: Institute of Psychology [in Russian].
25. Serio, P. (2001). *Analysis of Discourse in the French School* [Analiz diskursa vo Frantsuzskoy shkole]. Moscow : Academic Project; Yekaterinburg: Business book, 702 [in Russian].
26. Serio, P. (2001). *How to Read Texts in France. Squaring Meaning: The French School of Discourse Analysis*. [Kak chitayut teksty vo Frantsii. Kvadratura smysla : Frantsuzskaya shkola analiza diskursa]. Moscow : Progress. [in Russian].
27. Syzonov, D. (2015). *Methods of Linguistic Research of Media Text: to the Problem of Scientific Interpretation*. [Metody linhvistychnoho doslidzhennya mediatekstu: do problemy naukovoï interpretatsiyi]. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 30, 53-62 [in Ukrainian].
28. Syzonov, D. (2018). *"If a Bullet in the Forehead ... " : on the Manipulative Tactics of New Phraseology of Idiomatic Nature* ["Yakshcho kulya v lob ... " : pro manipulyatyvni taktyky novykh frazeolohizmiv

idiomatychnoho kharakteru]. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 36, 76-91 [in Ukrainian]

29. Freyd, S. (2016). *Psychology of Masses and Human 'I'* [Psikhologiya mass i chelovecheskoye "YA"]. Moscow: Azbuka. 192. [in Russian].

30. Shevchenko, L. (2017). *Linguistic Examination of Media Text: Criteria of Professional Argumentation*. [Linhvistychna ekspertyza mediatekstu : kryteriyi fakhovoyi arhumentatsiyi]. *Odessa linguistic digest. Special Issue*, 237-239 [in Ukrainian].

31. Shevchenko, L. (2015). *Media Intertextuality in Research Paradigms of Modern Linguistics: Scientific Interpretations, Oppositions, Perspectives of Analysis*. [Mediyina intertekstualnist u doslidnytskykh paradyhmakh suchasnoyi linhvistyky : naukovi interpretatsiyi, opozytsiyi, perspektyvy analizu]. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 31, 7-18 [in Ukrainian].

32. Shevchenko, L. (2016). *Society, Culture, Media Intertext: Interdependence* [Sotsium, kultura, medynnyy intertekst: vzayemozalezhnosti]. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 32, 7-18 [in Ukrainian].

33. Shevchenko, L., Syzonov, D. (2020). *Text as a Verbalized Consciousness in Expert Analysis*. [Tekst yak verbalizovana svidomist v ekspertnomu analizi]. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 41, 8-23 [in Ukrainian].

34. Shtern, I. B. (1998). *Selected Topics and Lexicon of Modern Linguistics: Encyclopedic Dictionary*. [Vybrani topiky ta leksykon suchasnoyi linhvistyky: entsyklopedychnyy slovnyk]. Kyiv : ArtEk, 191-192 [in Ukrainian].

35. *Linguistics. Big Encyclopedic Dictionary*. (1998). [Yazykoznanie. Bolshoy entsiklopedicheskiy slovar]. Yartseva V.N. Moscow: Great Russian Encyclopedia. 685. URL : <http://tape.markna.rod.ru/les/index.html> [in Russian].

36. Blackledge, A. (2005). *Discourse and Power in Multilingual World*. Cambridge : Cambridge University Press, 432 [in English].

37. Blommaert, J. (2005). *Discourse: A Critical Introduction*. Belgium : Universiteit Gent. 278 p. [in English].

38. Chilton, P., Schaeffner, C. (1997). *Discourse and politics. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London : SAGE, Vol. 2: Discourse as Social Interaction. 206–230 [in English].

39. Dijk, van T.A. (1985). *Introduction : The role of Discourse Analysis in Society. Handbook of Discourse Analysis*. Vol. 4. 1–8 [in English].

40. Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London : Routledge. 257 [in English].

41. Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. London : Routledge. 357 [in English].

42. Wodak, R., Meyer, M. (1996). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London : Longman. 218 [in English].

RESOURCES

43. Vakarchuk Saves Shufrych from Mob Law. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=km7jD0noWkw> (last access: 30.11.20)

44. Opposition Leaders Fight Shufrych off Enraged Mob. *YouTube*. URL : <https://tsn.ua/politika/samooborona-maydanu-vryatuvala-shufricha-vid-samosudu-336088.html> (last access: 22.02.21)

45. Maidan Self-Defence Saves Shufrych from Mob Law. *YouTube*. URL : <https://tsn.ua/politika/samooborona-maydanu-vryatuvala-shufricha-vid-samosudu-336088.html> (last access: 22.02.21)

46. How Shufrych Was Forced to Go to Maidan. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=aVb7I5RND7s> (last access: 22.02.21)

Дата надходження до редакції – 10.02.2021

Дата затвердження редакцією – 16.03.2021

УДК 811'111'373.2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.66-89>

Yevheniia Yu. Nikiforova

ORCID ID: 0000-0001-6249-9781

Tetiana O. Biletska

ORCID ID: 0000-0002-5376-4819

Scopus ID: 57219281617

Elizaveta A. Galitska

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

INTERACTION OF NOMINATION TYPES IN THE SPHERE OF PERFUME AND COSMETIC NAMING

Abstract. *This article deals with the aspect of naming the perfume and make-up goods. Special attention is given to the specifications of goods names in the sphere of interacting with the nomination types. Perfume and cosmetic names are created involving primary and secondary types of nomination and simultaneously describing corresponding features, qualities and individual characteristics of these goods. In the case of a primary nomination, a motivation feature is designated with a word that has the basic meaning containing the indication of the motivation feature. Name meaning correlates with the reality which is denoted and causes the direct reflection of object features. In the case of a secondary nomination, the indication of the distinguished feature is realized through comparison or confrontation with another object having the same features. Perfume and cosmetic naming is realised within the frame of the naming complex. This complex contains two naming components: the individual name and the goods name. Functioning within one common naming complex, these two names influence each other. Perfume goods creating aromatic, fragrant effect have olfactory feature as their basic characteristics. It means that combinations of smell, scent, aroma, fragrance concentrated in aromatic solutions of different substances correspond to the essential requirements to aromatic liquid goods. The goods in the branch of make-up creating visual effect have colour and colouring as their basic characteristics. The process of secondary naming, when perfume and make-up goods obtain individual names, consists of four basic stages: (1) archseme fading; (2) seme displacement; (3) potential seme actualisation; (4) occasional seme formation. At the very end of these transformations, the individual name is turned into a semantic derivative, the product of a secondary nomination. The most frequent semantic derivation for creating perfume and make-up names is metaphorical transferring that is based on the feature resemblance*

of two objects which are not connected with reality. The semantic structure of individual names of naming frames is the reflection of the relation existing between objects of extralinguistic reality. It also reflects the results of the cognitive activity of a nominator. The process of the name functional adaptation takes place when the individual names create passing from the primary to the secondary nomination.

Keywords: cosmetics, nominative complex, nomination, perfume, seme, semantic derivative

Information about the authors: Nikiforova Yevheniia Yuriivna – PhD in English Philology, Assistant Professor, Assistant Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Biletska Tetiana Oleksandrivna – PhD in English Philology, Assistant Professor, Assistant Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Galitska Elizaveta Anatoliivna – PhD in English Philology, Teacher of the English and German languages; Kyiv Gymnasium №86 "Consul".

E-mail: elt.nikiforova@gmail.com; t.biletska@knu.ua; Liza-g@ukr.net

Нікіфорова Є. Ю.

ORCID ID: 0000-0001-6249-9781

Білецька Т. О.

ORCID ID: 0000-0002-5376-4819

Scopus ID: 57219281617

Галицька Є. А.

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

ВЗАЄМОДІЯ ТИПІВ НОМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОГО НЕЙМІНГУ

Анотація. У статті розглянуто аспект номінації парфумерно-косметичних товарів. Особливу увагу приділено специфікації товарних назв із огляду на взаємодію типів номінації. Парфумерно-косметичні назви утворені шляхом залучення первинної і вторинної номінації з одночасним описом відповідних товарних властивостей, якісних та індивідуальних характеристик. У випадку первинної номінації мотиваційна ознака визначається словом, що має базове значення, яке містить вказівку на мотиваційну ознаку. Значення назви співвідноситься з реальністю, що позначається і спричиняє безпосереднє віддзеркалення властивостей номінованого об'єкта. У випадку вторинної номінації вказівка на визначені властивості здійснюється шляхом порівняння або зіставлення з іншим об'єктом,

що має схожі властивості. Парфумерно-косметична номінація відбувається у межах номінативного комплексу, що містить два номінативні компоненти: індивідуальну назву і товарну назву. Функціонуючи разом у межах спільного номінативного комплексу, ці дві назви впливають одна на одну. Парфумерні товари, створюючи ароматичний, одоративний ефект, мають ольфакторну властивість, що виступає як базова. Це означає, що комбінація ароматів, запахів, пахощів, які сконцентровані в ароматичних розчинах різних субстанцій, відповідають необхідним вимогам ароматичної рідкої товарної продукції. Товари, що належать до косметичного відгалуження, створюючи візуальний, оптичний ефект, мають колір та забарвлення як основні характеристики. Процес вторинної номінації, коли парфумерно-косметичні товари отримують індивідуальні назви, складається з чотирьох стадій: (1) приглушення архісеми; (2) зсув семи; (3) актуалізація потенційної семи; (4) утворення оказіональної семи. У самому кінці цього ланцюга трансформацій індивідуальна назва перетворюється на семантичний дериват, продукт вторинної номінації. Найчастотнішою семантичною деривацією при утворенні парфумерно-косметичних назв є метафоричне перенесення, що ґрунтується на схожості двох об'єктів не пов'язаних із реальністю. Семантична структура індивідуальних назв номінативних фреймів є віддзеркаленням зв'язків, що існують між об'єктами екстралінгвістичної дійсності. Семантична структура також відображає результати номінативної активності номінатора. Процес функціонального прилаштування назви відбувається, коли створюються індивідуальні назви, переходячи з первинної до вторинної номінації.

Ключові слова: косметика, номінативний комплекс, номінація, парфуми, сема, семантичний дериват.

Інформація про авторів: Нікіфорова Євгенія Юріївна – кандидат філологічних наук; асистент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Білецька Тетяна Олександрівна – кандидат філологічних наук; асистент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Галицька Єлизавета Анатоліївна – кандидат філологічних наук, вчителька англійської та німецької мов; Київська гімназія № 86 "Консул".

Електронна адреса: elt.nikiforova@gmail.com; t.biletska@knu.ua; Liza-g@ukr.net

.....

Никифорова Е. Ю.

ORCID ID: 0000-0001-6249-9781

Белецкая Т. А.

ORCID ID: 0000-0002-5376-4819

Scopus ID: 57219281617

Галицкая Е. А.

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТИПОВ НОМИНАЦИИ В СФЕРЕ ПАРФЮМЕРНО-КОСМЕТИЧЕСКОГО НЕЙМИНГА

Аннотация. Статья рассматривает аспект номинации парфюмерно-косметических товаров. Особое внимание уделено специфике товарных названий с учетом взаимодействия типов номинации. Парфюмерно-косметические названия образованы путем использования первичной и вторичной номинации с одновременным написанием соответствующих товарных свойств, количественных и индивидуальных характеристик. В случае первичной номинации мотивационный признак определяется словом, имеющим базовое значение, которое содержит указание на мотивационный признак. Значение слова соотносится с реальностью, которая обозначается и получает непосредственное отображение свойств номинированного объекта. В случае вторичной номинации указание на определенные свойства осуществляется путем сравнения или противопоставления с другим объектом, имеющим такие же свойства. Парфюмерно-косметическая номинация происходит в пределах номинативного комплекса, содержащего два номинативных компонента: индивидуальное название и товарное название. Функционируя совместно в пределах общего номинативного комплекса, эти два названия влияют друг на друга. Парфюмерные товары, образуя ароматический эффект, обладают ольфакторным свойством, которое выступает как базовое. Это означает, что комбинация ароматов, запахов, благовоний, которые сконцентрированы в ароматных растворах разных жидких субстанций, отвечают необходимым требованиям ароматной, жидкой товарной продукции. Товары, принадлежащие к косметическому ответвлению, образуя визуальный, оптический эффект, обладают цветом и окраской как основными характеристиками. Процесс вторичной номинации, когда парфюмерно-косметические товары получают индивидуальные названия, включает четыре стадии: (1) приглушение архисемы; (2) смещение семы; (3) актуализация потенциальной семы; (4) образование окказиональной семы. В самом конце этой цепи

трансформаций индивидуальное название превращается в семантический дериват, продукт вторичной номинации. Самой частотной семантической деривацией при образовании парфюмерно-косметических названий является метафорический перенос, который основывается на схожести двух объектов, не связанных с реальностью. Семантическая структура индивидуальных названий номинативных фреймов является отражением связей, существующих между объектами экстралингвистической реальности. Эта структура также отражает результаты когнитивной деятельности номинатора. Процесс функциональной адаптации названия происходит, когда формируются индивидуальные названия, переходя с первичной во вторичную номинацию.

Ключевые слова: косметика, номинативный комплекс, номинация, духи, сема, семантический дериват.

Информация про авторов: Никифорова Евгения Юрьевна – кандидат филологических наук, ассистент кафедры английской филологии и межкультурной коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка.

Белецкая Татьяна Александровна – кандидат филологических наук, ассистент кафедры английской филологии и межкультурной коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка.

Галицкая Елизавета Анатольевна – кандидат филологических наук, учитель английского и немецкого языков; Киевская гимназия №86 "Консул".

Электронный адрес: elt.nikiforova@gmail.com; t.biletska@knu.ua; Liza-g@ukr.net

Language development is tightly connected with the cognitive activity of mankind and causes the necessity of naming not only the results of mental activity but also the results of productive activity when new objects, materials, substances and goods are manufactured. It stimulates creating the names which describe quantitative and qualitative goods parameters, indicate specific properties and their recognitive features. One of the oldest types of human activity was trade which included goods production and their further selling. This type of human activity and its results needed corresponding names as they were reflected mostly in goods terminology [8].

The purpose of the article is to find out the structure of perfume and cosmetic names and the processes of their inner

interaction, revealing the types of nomination used for naming corresponding classes and subclasses of these goods, tracing out the ways of interacting the types of nomination, distinguishing the stages and steps of forming and creating the naming units for perfume and cosmetic goods. **The topicality** of the research is connected with common tendencies of modern linguistic research that are connected with reflecting in the language the processes of human activity, especially, creating names of products and consumer goods. The necessity of investigating the goods naming caused the polyaspective research of structural and semantic levels of perfume and cosmetic goods in particular. **The scientific novelty** of the research arises from the necessity of providing the first systematic and steady investigation of naming processes within the naming complexes in the aspect of inner interacting the types of nomination. **The object** of the research is the set of naming complexes reflecting corresponding perfumes and cosmetic goods. **The subject** of the investigation is the compositional and functional structure of perfume and cosmetic names represented in naming complexes, the types of nomination occurred within the components of naming complexes.

Literature review. Perfume and cosmetic goods being in the process of naming and obtaining corresponding goods names come into the sphere of linguistic research which is mostly focused on the terminological system [8]. When the investigation of naming is restricted with the terminology brackets, it narrows the research immensely [15, p.117]. As a result, the process of individual names given to certain class goods is on the periphery of linguistic attention [14, p.901]. Associativeness of goods names is the collection of features connected with the company producer or its products which are always recollected by consumers when they hear corresponding goods names [6, p.17]. Name plays a significant role in gaining success in goods, company or service [5, p.175]. Any goods name is characterised by the set of features which are grouped in five classes: (1) distinctiveness, expressiveness, uniqueness; (2) representation of detailed information about goods, company, service; (3) easy for remembering and pronunciation; (4) pleasant and attractive sounding and spelling, graphic representation; (5) absence of negative

connotation in the regional variant of language, slang, translation in case of translating into other languages [13]. Perfume and cosmetic names do not appear sporadically or unexpectedly. They are closely connected with the world of fashion which is reflected in the multibranch polyaspective nomination corpus [7, p.196]. It is reasonable to involve naming traditions of colour, objects of flora and fauna, appearance, and personal name. These traditions may influence the name formation of a wide choice of perfume and cosmetic names finding their reflection in naming structures [1, p.269]. Perfume and cosmetic names gain further attractiveness involving names of animals and flowers, transforming them into names of goods. The corpus of perfume and make-up names includes the heroes of legends and myths [4, p.71]. Fragrant and make-up are named and produced according to the gender differentiation of consumers. That is why gender differentiation finds its reflection in the naming process [9, p.164]. All personal names can be transformed into common names if they belong to celebrities. At first, popularity comes to the name-bearer (real person, literature, character, geographical place, object or phenomenon) due to their unique properties (outstanding feature, personal individuality or action). If that well-known name outlives the epoch of its bearer, it turns into a symbol due to adding the associative seme indicating a specific feature or characteristic (personal name+associative seme = symbolic personal name), these names are *Ford*, *Chanel*, *Tiffany* [11, p.321]. Linguistic investigations underline that onomastic aspect of perfume names was not analysed, and the perfume goods names were not distinguished as a separate subgroup of goods' signs. Indirect perfume naming is believed to represent nominators' estimate activity [2, p.169-170]. Axiological perfume naming reflects nominator's desire to represent perfume goods in the best and most attractive way, underlying all possible attractive characteristics in the name [10, p.178]. Olfactory naming involves a synaesthesia metaphor with a scent component of meaning. In this case, metaphorical synaesthesia's way of representing aromatic substances is used [12, p.40]. Olfactory characteristics may be indicated with the term "*scent name*". It is recognized as a lexical unit to the meaning of

which the categorical-lexical seme "*smell*" is indicated. Perfume naming analysis is impossible without involving the perfume market which has well-developed segmentation [3, p.67]. Globalisation and parallel processes of simplification, speeding up unification, influenced the art of perfume production. Fragrances were produced as quickly as a new fashion appeared (a few for a season). Before that acceleration new scents required a few years for their production. As a result of these processes, the production of global perfume goods was established. The social values were transformed creating megabrands and introducing new patterns of beauty [4, p.69]. Renaissance of ancient classical traditions and forgotten (partially lost) perfume recipes became the reaction on sad, plain fragrances which were represented in mass selling. The new tendencies were connected with creating provocative and unexpected aromatic compounds. Having taken creativity as the aim, this tendency in perfume production got individual naming (artistic perfumery) [4, p.70]. In the case of mass perfume products, a consumer pays a lot for expenses for marketing communication which were provided by producers. The alternative selective perfume goods require the expenses for the components of goods, the work of chemists and the opportunity of being connected with fine art [6, p.25]. From the marketing point of view, one phenomenon substitutes another: mass brand *J'adore Dior* pretends to use traditions and techniques connected with different types of goods. Selective perfumes are produced by companies and firms building their business around the personal name of a producer-manufacturer. It implies the producer's high personal responsibility and at the same time the high quality of goods [2, p.114]. High-level selective perfumers are connected with traditions and history of the fashionable brand. They have high prices and their distribution is limited. The names of brand perfumes should be comfortable for remembering, they should have contents. In particular, the name with contents may support the process of brand remembered by consumers. It may improve its initial position on the perfume market [5, p.175]. Brand name should be associated with the goods category and induce "mental image" in the consumer's imagination. The brand

name which is the cover for perfumes functioning on the consumer market should be functional and share positive association or connotation. It should also have a stable symbolic sense. Characteristic features of brand name connected with the marketing support of necessary image should reflect specific features of the perfume product. Brand name features should represent principles of using perfumes, there should be correlations between the brand name of a certain perfume and other products of the same brand [2, p. 66-67]. The wide scale of olfactory naming is realized using colours, their shades and combinations [5, p.131]. Make-up goods are accomplished with colorative characteristics. Colour naming of this goods class of products occupies the leading position. Make-up goods are characterised by certain optic parameters reflected in the corresponding names. Colouristic naming and, in particular, colouristic adjectives are involved in associative relations. It helps form the images [7, p.201]. Lexical units of colour are very attractive from the point of practical application, in particular the development of visual communication. The present-day business develops emotional feeling perception and creates new lexemes for secondary colours. It creates something individual and attractive. It stimulates verbal creativity and leads to creating two component word combinations [7, p.76]. Colour naming of make-up products informs the consumers about anticipatory decorative effect after using corresponding cosmetics. The investigation of semantic aspect in the sphere of colour naming lipstick, rouge, eyeshade demonstrates the tendency of colour spectrum verbalization involving geographical names and lexemes with abstract semantics. Colour naming is realized in a very original way concerning lipstick naming. In 2007 Deborah Merskin provided a detailed classification of brand lipstick names. Using the categorical analysis, she singled out fourteen groups. It means that ways of colour naming may be different starting with real colours and finishing with abstract categories [16].

The literature review demonstrates the absence of deep penetration into the aspect which reveals the interaction of nomination types in the sphere of perfume and cosmetic naming. The lack of information about nomination types in this sphere did not

enable linguists to distinguish all possible types of nominations applied for naming perfume and cosmetic goods. The general tendency provided, types of nomination according to the classes of perfume and cosmetic goods were not distributed and separated. There were no definite ideas about the primary, secondary and repeated nominations applied for corresponding goods. All these informative lacunes demonstrate the necessity of their filling.

Results. The process of correlation research on the aspect of nomination types is to distinguish the initial unit of typological description. This unit is an inner form of naming. Inner form understanding as a feature of nomination is a clue in the investigation of perfume and cosmetic lexemes in naming aspect. It is explained by involving two initial facts. The most common way of nomination is naming by indicating one of the reality features which is designated. The choice of nomination feature stipulates the motivation of lexical units. Motivation is understood as a cause and effect relation between sound and sense, phonation and word meaning. Any complex linguistic unit (derivative word, compound word, word combination) is motivated as far as its meaning is motivated with the meaning of elements combined with it. Simple linguistic units may be motivated only as a result of semantic comprehension of sound imitation associations. In the corpus of perfume and cosmetic names, the motivated units are divided into complex ones according to their structure (derivative, compound words and phrases) and simple ones (their meaning is created as a result of semantic trying to understand). Motivation is recognized as morphological (the meaning of the word is originated from the meaning of its components) and semantic (the meaning of the word is formed as a result of comprehension). Among the perfume and cosmetic names there is a small group of borrowings which is the reflection of perfume and cosmetic traditions of Italy, France and Greece (*Première, J'adore, Lunna Rossa, Capture Totale, Terre D'HERMÈS, Dahlia Noir, Mon Jasmin Noir, Omnia Coral, Nero Assoluto, Mètéorites Perles, Hypnôse Drama, La petite robe noire, Eros*). Perfume and cosmetic name borrowings belong to the non-motivated class as their structure and semantics are in the sphere of

languages from which they were borrowed. In the case of a primary nomination, a motivation feature is designated with a word that has the basic meaning containing the indication of the motivation feature. Name meaning correlates with the reality which is denoted. It causes the direct reflection of object features. This object has conceptual language segmentation. It indicates the direct and autonomous way of understanding that extralinguistic object. In the case of a secondary nomination, the indication of the distinguished feature is realized with comparison or confrontation with another object naming the same features. Using the limited devices, language is able to fix and represent society's experience. It means that a lot of words can represent a few meanings performing the secondary semantic function. Such development of the word semantic structure takes place in the corpus of perfume and cosmetic names. These names are semantic derivatives. In the language, semantic derivatives are created as a result of trying to understand the meaning of linguistic units when the derivation of the meaning is likely to take place in the inner sphere of the word. Semantic derivatives perform a nominative determinative function. It means that derivatives nominate objects and give them characteristics simultaneously. The research applied to the perfume and cosmetic names is macrolinguistic as such understanding of the semantic components is in a complete correlation with the modern theory of nomination. In the aspect of macrolinguistic research approach to the semantic phenomenon, the semantic meaning of the word is understood as a combination of elementary sense semes where every seme is a reflection of recognitive, differential features in the linguistic consciousness of an individual. These features are connected with the denotate or associated with it under the influence of linguistic sphere. The location of semes in the word semantic structure is hierarchical and non-linear. Within the perfume and cosmetic naming corpus, there were distinguished three different semes according to the degree of hierarchy. Archsemes or integral semes reflect the features connected with the whole class of objects. Those features may be common for the thematic or lexico-thematic group. Differential or giposemes create the nucleus of the word meaning. They grasp the

features that differ the meaning of a certain word from the semantics of the words of the same group or field. Potential semes reflect the secondary order features and associations of the object. They could be found out in certain contexts. These semes contradict the whole lexical class features. As a result of topicalization of potential semes taking place on the property of the word seme structure, semantic derivations happen. They create the relation with the basic name using invariant potential semes.

Perfume and cosmetic naming is realized within the frame of naming complex which grasps two naming components. **A** component functions as an individual name of perfume or make-up. **A** individual name as a naming unit may be formed with lexical units (*euphoria, poison, passion, miracle, hypnosis, mystery, glamorous, obsession, signature*) or phrases (*ageless bloom, yellow diamond, lovely garden, fresh rose, purple lilac, red apple, golden gloss, ideal shade, white linen*). **B** component functions as a goods name and **B** name as a naming unit is restricted in choice and limited within the terminology system. The perfume goods names include such terms as *eau de parfum, eau de toilette, eau de cologne, mascara, eyeliner, eye shadow, lipstick, nail wear, loose powder, blush, face cream*. Perfume and cosmetic naming complex grasping **A** individual and **B** goods names may be represented as a formula $\{A+B\}$. Functioning within one common naming complex **A** individual and **B** goods names influence each other unequally. **B** components being stable and connected with terminology system create the background for choosing and creating **A** components. **B** components are chosen according to goods classification and main properties (mostly substantial ones) of corresponding perfume and cosmetic goods. Nominators-producers cannot apply any **B** component as they are represented by the corresponding terminology which is admissible for certain goods. All these features of **B** component are reflected in its functional features turning this terminology system units into the corresponding semes in **A** component. Nominators-producers may choose any **A** component for any **B** component without any restrictions but there is a definite dependence of **A** component upon **B** component. The goods names in the sphere of perfumes and

cosmetics are the bearers of basic features which are concentrated in **B** component indicating perfume and relative goods. Perfume goods creating fragrant effect have olfactory feature as their basic characteristic. It means that the combinations of scent and fragrance concentrated in aromatic solutions of different substances correspond to the essential requirements of aromatic liquid goods.

The goods in the sphere of cosmetics and make-up creating visual effect have colour and colouring as their basic characteristics. It may be used for protective colouring or painting some body parts using different paints, pigments with varied colours and shades. Therefore, the combination of different multicoloured chemicals corresponds to the essential requirements to multicoloured liquids, solids and soft powdered or creamy substances. In the process of creating **A** individual names, the nominators-producers provide their choice taking into consideration **B** goods names. There should be an explicit or implicit correspondence between features of **B** goods names and chosen **A** individual names. If the perfume and cosmetic naming complex can be schematized as $\{A+B\}$, the relation between **A** individual name and **B** goods name may be shown as $\{A \leftarrow B\}$ demonstrating the leading position of **B** name in the process of choosing **A** name. The details of this process are hidden in the correspondence of dictionary definitions of both **A** and **B** names. When **B** names are bearers of basic goods features, **A** names are chosen among naming units – words or phrases – if there are any individual features, which have explicit or implicit resemblance with the basic features of **B** names. This correspondence may be revealed and found in the process of comparison of dictionary definitions of **A** and **B** names. Dictionary definitions consisting of different types of semes demonstrate substantial chemical and material nature of the objects represented with **B** names and the varieties of meaning represented in **A** names. Correlations between semes of **A** and **B** names may be explicit or implicit, direct or indirect. The induction power of **B** names may change some semes in the definitions of **A** names, making them applicable for the nomination process of perfume and cosmetic goods. The process of secondary naming when perfume and cosmetic goods get **A** individual names includes four

basic stages according to the order of occurrence they are archseme fading or suppression $\{A \leftarrow B\}$; seme displacement, removal and occasional seme indication $\{A \leftarrow -B\}$; potential seme actualization $\{A \leftarrow --B\}$; occasional seme formation $\{A \leftarrow ---B\}$. At the very end of these transformations, **A** individual is turned into a semantic derivative (SD) and it is a product of secondary nomination, giving the improved semantic structure to the naming complex $\{SD \leftarrow A \leftarrow B\}$.

In the corpus of perfume and cosmetic names, semantic derivation has its own specification. In the base of perfume and cosmetic names created in a semantic way there are universal laws of trying to understand the word meaning and transferring one object into another. Metaphor and metonymy, which are based on the resemblance of different objects of reality, are involved here for the unification of different realities. These realities may vary but they are united under the invariant linguistic forms. The most frequent semantic derivation for creating perfume and cosmetic names is metaphorical transferring. It is based on the feature resemblance of two objects which are not connected to reality. The general feature (invariant) is the background for providing the act of semantic derivation. The invariant is distinguished on the basis of associative relations which are classified as inherent and adherent. In the perfume and cosmetic naming corpus, there are some **A** individual names which were created in the way of trying to understand the meaning that was historically formed and conventionally fixed. That meaning is a result of inherent associations. They stimulate word comprehension on the basis of real resemblance of the signified with the features which are named. Correspondingly, the base of comprehension of the usual meaning is formed along with changing the denotative correlation within the common (invariant) feature. This process involves the displacement of primary denotative correlation from the object of usual naming on the new denotate. That displacement is followed by some stages. They reflect two transformations of the seme structure of the language sign meaning. The first stage grasps the neutralization of the archseme which correlates with the usual denotate. The second stage creates the

ground for forming the potential seme which correlates with a new denotate. When **A** individual name is formed as a semantic derivative, one archseme substitutes another; the common character of two meanings is determined by the invariant potential seme of meaning. The powerful naming potentials are realized in the possibility of the recurrent use of lexical units. According to the mechanism of metaphorical transferring and structural and semantic specification, all **A** individual names are divided into two basic groups. The first group contains words. These naming units have the names of objects whose resemblance is indicated and reflected (*sensuelle, solutions, perceive, premiere, eros, la mer, signorina*). The second group grasps naming units-phrases. The second group is divided into two subgroups according to the origin of the object name. The first subgroup contains naming units-phrases consisting of an attributive component and an object name which is compared (*Montblanc Legend; color designer; man extreme; blanc expert; terre d'Hermès; Lady million; 1 million; homme sport; bright crystal; Versace crystal noir; a new platinum night; for away; slip...into; secret fantasy kiss*). The second subgroup contains naming units-phrases consisting of an attributive component and an object name which has undergone comprehension process (*pura blanca, rare sapphires, blooming bouquet, mon jasmin noir, cool water, acqua di parma, olive oil, hypnotic poison, Versace varitas, citrus chill, garden of Eden*). The second group demonstrates the indirect representation of the attributive component in semantics which is directly focused on the object of naming. It happens within the integrated and complex perfume and cosmetic names. All investigated **A** individual names are likely to have a common integrated base which is understood as a connection of the primary and secondary nomination mechanisms. In the naming of extralinguistic objects, the mixed character of nomination is used. It means that there are component combinations with direct naming denotative characteristics. These **B** goods names-components are *eau de parfum, mascara, eau de toilette, eau de cologne, cream*; they are targeted at the object. Other components have comprehended attributive elements such as *bright crystal, a new platinum night*.

These components are connected with the objects of cognition in an indirect way. Within **A** perfume individual name which is the part of naming complex (*Versace Eros Eau de Toilette spray the new fragrance for men*), the semantic derivative *Eros* adds the object of extralinguistic reality – toilet water – the feature of possessing strong magic of sexual masculine attractiveness. In this case, the potential seme topicalization is improved with the basic knowledge of nominators and recipients: *Eros "mythical personage"* (archseme) + *"authority over love feelings"* (potential seme). In the naming complex *Guerlan la petite Robe noir Eau de Toilette Spray*, the semantic derivative **A** individual name *la petite Robe noir* gives the extralinguistic reality to the object *Toilette Spray* features of elegance, refinement belonging to the world of high fashion. It is the world where *Coco Chanel* invented her pattern of evening dress. In this case, the topicalization of potential seme is improved with the background knowledge: *"la petite Robe noir" as a pattern of evening dress which was a democratic alternative of uncomfortable and awkward variants with corsets* (archseme) + *"elegance, finesse and simplicity"* (potential seme). Secondary occasional nomination reflected in **A** individual names is realized on the basis of denotative correlation shifting. In this case, the transfer of the common feature from the primary nomination object to the object of secondary nomination occurs. The secondary occasional nomination mechanism includes a range of stages and transformations. If the semantics of **A** individual names is analysed, the main point is connected with the common feature which is described with the shared seme *"pleasant smell"*. **B** goods name-component *Eau de Toilette* has **A** individual name *"Purple Lilac"* whose last name was obtained as a result of the multistage process. *"Purple Lilac"* is determined involving its dictionary definition *"a bush or small tree with sweet-smelling purple or white flower"* [17]. The next stage is connected with fading the archseme *"bush, small tree"*, the occasional seme *"eau de toilette"* is formed. After that, there happens the seme displacement *"bush, small tree → eau de toilette"*. Then the topicalization of the potential seme *"sweet smell"* is observed. The occasional seme forms *"smell nice"*, which correlates with the

dictionary definition of the goods classificatory – **B** goods name "*eau de toilette*" – "*a liquid containing a small amount of perfume, used by women to make them feel fresh and smell nice*" [21, p.497]. As a result of that multistage process, there happened the displacement of the primary denotative correlation on the base of transferring the common (shared) feature from the object of primary (usual) naming (in that case it is a plant "*purple lilac*") on the object of secondary (occasional) naming (in that case it is "*eau de toilette*"). The primary nomination object feature "*sweet smell*" becomes leading. It is added to the object of a secondary nomination. That feature creates the ground for further occasional naming. Occasional renaming is realized due to the displacement of denotative correlation, suppression of usual denotation and appearance of occasional reference. Occasional renaming is involved in nomination "*eau de parfum*". The object of primary naming is "*orange blossom*" which has a dictionary definition "*the fragrant flower of the citrus sinensis (orange tree). It is used in perfume making*" [20]. When the archseme "*flower*" is suppressed, it causes the seme displacement and after that the occasional seme "*eau de parfum*" is induced. After the seme redistribution, the potential seme "*fragrant*" is actualized. The occasional seme "*fragrant or pleasing scent*" is created and correlates with the dictionary definition of **B** goods name "*eau de parfum*" – "*a substance producing a fragrant or pleasing scent; esp. a volative oil, as that extracted from flowers, or a substance like this prepared synthetically*" [18]. As a result of these stages and gradual steps, the occasional seme "*pleasing scent*" is laminated on the actualized potential seme "*fragrant*".

If the **B** goods name of make-up group is analysed, the semantic aspect of the first position belongs to the shared feature which is described with the common seme "*colour, coloration*". **A** mascara has got its **A** individual name "*super magnify black*" after the process of occasional renaming. The seme analysis starts with the selection of the nucleus component within the phrase naming unit. The component "*black*" has its dictionary definition "*having the darkest colour there is, like the colour of coal or a very dark night*" [17]. As a result of archseme "*colour of coal or a very dark night*"

fading the seme, displacement takes place and the last step is connected with the occasional seme "*mascara*" which is induced at the very end. After the seme redistribution, the potential seme "*dark*" is actualized. Simultaneously, the occasional seme "*dark*" is formed. It correlates with the dictionary definition of **B** "*mascara*" – "*a thick dark liquid of make-up that is used to make eyelashes darker, make them appear thicker and longer*" [17]. These stages lead to the stratification and coincidence of actualized potential and occasional seme "*dark*". **B** *lipstick* that has its **A** individual name "*Red Apple*" has got its name as a result of multistage process. **A** "*red apple*" is defined using the stratification of two dictionary definitions. They reveal this phrase naming unit in semantics: "*red – having the colour of blood*" [19]; *apple – a round fruit with firm white flesh and a green, red or yellow skin*" [17]. The initial stage starts with fading the archseme "*fruit*". The occasional seme "*lipstick*" is formed. There takes place the removal of semes "*fruit*"→"*lipstick*". The occasional seme "*colour*" is formed and it correlates with the dictionary definition of **B** "*lipstick*" – "*something used for adding colour to your lips, in the shape of a small stick*" [19]. The feature of the primary naming object "*red*" becomes leading and is added to the object of secondary naming underlining the fact that the lipstick has the red apple colour. **B** "*lip gloss*" has **A** individual name "*pink*" and this name was given to it after the process of occasional renaming. The seme analysis starts with the naming-word "*pink*". It has the dictionary definition: "*of a pale red colour*" [17]. When the archseme "*red*" is suppressed and removed, the occasional seme "*lip gloss*" is reduced. After the redistribution, the potential seme "*pale colour*" is actualized. The occasional seme "*very shiny*" is formed. It correlates with the dictionary definition of **B** "*lip gloss*" – "*a substance used to make lips look very shiny*" [21, p. 943]. In the case of semantic analysis of the cosmetic, nourishing *cream*, in particular, its **A** individual name, the leading position belongs to the tactile characteristics of these substances (*softness, tenderness*). Nourishing *cream* has its **A** individual name "*gentle peeling*" which appeared as a result of multistage process. Within the naming phrase, the leading

role belongs to the attributive "gentle" having dictionary definition; "kind, calm or soft" [17]. The initial phrase starts with fading archsemes "calm, kind". The occasional seme "cream" is created. The following phrase is connected with creating the potential seme "soft". It coincides with the created occasional seme "soft substance" that correlates with the dictionary definition of **B** cream: "a soft substance that you rub into your skin" [17]. If the phenomenon of synaesthesia is involved in the process of occasional renaming, the common (shared) feature that enables the removal of denotative correlation is determined in an indirect way. In the case when tactile feelings are used for representing smell, the rhetorical transferring occurs. **B** perfume has **A** individual name "Cashmere Mis". In this naming unit-phrase the leading position belongs to the attributive cashmere with the dictionary definition "a type of fine soft wool" [19]; very soft expensive wool material that is made from the hair of goat from Kashmir" [17]. The archseme "wool material" is suppressed and the occasional seme "perfume" is induced. The potential seme "expensive" is actualized instead of the potential seme "very soft". Simultaneously, in the dictionary definition of **B** goods name "perfume often indicates a strong and rich smell" [24], the potential seme "rich" is actualized. There happens the stratification of two semes "expensive" and "rich". Dictionary definition of these two semes ("expensive" – "costing a lot of money" [21, p. 547]; "rich" – "someone who is rich, has a lot of money and valuable possession" [21, p. 1413]) helps understand that in the perfume name the occasional seme is created. That seme underlines the specification of scent and its correlation with the price "rich", "expensive smell". In this way, the olfactory perfume properties are characterised when the secondary order seme is actualized instead of the actualization of primary order one. Metaphorical transferring is used when the olfactory characteristic is represented involving psychoemotional feelings. **B** perfume has **A** individual name "passion". This naming unit-word has a dictionary definition "a strong feeling of love or enthusiasm, especially in the context of a sexual relationship; a very powerful feeling, for example, of sexual

.....

attraction, love, hate, anger or other emotions" [25]. Later there happens the suppression of archseme "*feeling, emotion*" and the potential seme "*perfume*" is formed. In the dictionary definition of **B** name ("*perfume often indicates a strong, rich smell*" [24]), the potential seme "*strong*" is actualized. The last step is connected with the stratification of two semes ("*strong*" – "*having a taste or smell that you notice easily*" [21, p.1864]; "*powerful*" – "*having a lot of power or influence*" [21, p.1648]). Dictionary definitions of two semes ("*powerful*", "*strong*") help understand that there is a process of occasional seme creation in the perfume names and that seme reveals the specification of "*strong smell*". This is the way of characterizing olfactory specification of perfumes. That feature is reflected in **A** individual name. Metaphorical transferring takes place when visual feelings are involved in naming the olfactory properties. Perfume has **A** individual name "*red*" and that naming unit (word) has its dictionary definition: "*having the colour of fresh blood*" [17]. The archseme "*colour*" is faded and the occasional seme "*perfume*" is formed. The potential seme "*fresh*" is actualized. The potential seme "*fresh smell*" is actualized in the dictionary definition of **B** goods name ("*perfume often indicates a strong, rich smell*", "*fragrance is usually applied to a sweet, delicate and fresh smell*" [24]). The dictionary definition of lexical unit "*fresh*" – "*taste/smell etc. [usually before noun], pleasantly clear or cool*" [21, p.644] confirms that the occasional seme in **A** individual perfume name is formed. This seme reveals the specification of scent "*fresh smell*". In this way perfume olfactory features are estimated and reflected in **A** individual name. Metaphorical transferring takes place when visual feelings are represented using emotional component. **B** *mascara* had **A** individual name "*irresistible sexy*". This naming unit-phrase is defined with the following dictionary definitions: "*irresistible*" – "*impossible to refuse, oppose or avoid because it is too pleasant, attractive or strong*" [17]; "*too attractive and tempting to be resisted*" [17]; "*sexy*" – "*attractive or exciting*" [23]. Here again the suppression of archseme "*sexy*" occurs and the occasional seme "*mascara*" is created. The potential seme "*attractive*" is actualized.

The potential seme "colour" is actualized in the dictionary definition of **B** name "mascara" – "a dark substance used to colour your eyelashes and make them look thicker" [19]. The dictionary definition of lexical unit "colour" ("the appearance of something as a result of the way it reflects light, especially when its appearance is very bright or is made up of a lot of different colours" [21, p. 295]) confirms that the occasional seme is created in **A** individual name "mascara", and this seme reveals the optic characteristic of this substance "attractive colour". In this way optic features are represented obtaining certain appreciation within **A** individual name. Metaphorical transferring takes place when the tactile feelings are used for describing a visual feeling. **B** face powder had its **A** individual name "Velvety". This naming unit-word has its dictionary definition "having the character of velvety as in being soft, smooth, thick or richly hued" [22]. The archseme "velvet" is faded and the occasional seme "face powder" is formed. The potential seme "soft" is actualized. Simultaneously, the potential seme "coloured" is actualized in the dictionary definition of **B** goods name "face powder" – "a skin-coloured powder used on the face to make it look less shiny and more attractive" [17]. The combination of two semes "soft" and "colour" is reflected in the dictionary definition "soft colours or light are pleasant and relaxing because they are not too bright" [21, p. 1572], but semes "smooth", "thick" are not connected with the seme "colour". In this way the colour naming of "face powder" is realized when the seme "soft" is actualized, which simultaneously correlates with visual and tactile properties. The occasional renaming process may create the wrong impression on the recipient creating an illusion of involving the phenomenon of synaesthesia. **B** nourishing cream has **A** individual name "Organic Vanilla". The dictionary definition of the nucleus component of that naming unit-phrase is "a substance obtained from vanilla pods or produced artificially and used to flavor foods or to impart a fragrant scent to cosmetic preparations" [19]. The dictionary definition of **B** goods name "cream" ("a soft solid or thick liquid containing medicaments or other specific ingredients applied externally for a

.....
prophylactic, therapeutic or cosmetic purpose" [18]) confirms that some "soft" is leading in the definition of that cosmetic substance. This tactile characteristic is stable, constant, unchangeable and it exists independently from **A** individual name which nominates the cosmetic goods not in the aspect of its main leading feature "soft" but in an indirect way, underlying the olfactory feature "fragrant scent". There takes place an independent coexistence of two naming components in the naming frame. **B** goods name "cream" indicates the goods classification and its main feature "soft" is given a priority. **A** individual name nominates the cosmetic goods, moving to the first position of fragrant characteristics. In this case, the phenomenon of synaesthesia is not involved into the naming process.

Conclusion. The semantic structure of **A** individual names in naming frames is the reflection of the relation existing between objects of extralinguistic reality. It also reflects the results of a person's cognitive activity. The person is a member of the language community who has the reflection of reality with all its specification. **A** individual name was found to be the leading component which describes the characteristics of a nominated perfume and cosmetic goods. **A** individual name is a result and reflection of some types of nominations, the leading is repeated and secondary nominations occur. **A** individual name is a semantic derivative which is formed involving metaphorical transferring or comprehension. All these phenomena confirm the process of the name functional adaptation. It means that the gradual transition from the primary to the secondary nomination takes place. The object of nomination is changed; metaphorical transferring and trying to understand occur simultaneously. Functional adaptation is the realization of a name-producer's desire to get a high-profit margin in the process of selling perfume and cosmetic goods.

REFERENCES

1. Algeo, J., Algeo, K. (2000). Onomastics as an Interdisciplinary Study. *Names*, 148 (3/4), 265-274 [in English].
2. Anholt, S. (2003). *Brand New Justice: the upside of global branding*. Oxford: Butterworth Heinemann, 272 p. [in English].

3. Brinker, K. (2011). *Linguistic Textanalysis* [Linguistische Textanalyse]. Berlin: Erich Schmidt, 384 S. [in German]
4. Briot, E. (2007). Fashion Sprayed and Displayed: The Market for Re-parfumery in Nineteenth-Century Paris. *Proceedings of the Economic History Society Annual Conference*: Exeter: University of Exeter, 69-72 [in English].
5. Chernatony, L., de Mc.Donald, M., Wallance, E. (2011). *Creating Powerful Brands*. New York: Taylor and Francis, 268 p. [in English].
6. Doxity, S. (2009). Fine Fragrance Business Trends. *Chemical Business*, 23 (6), 11-26 [in English].
7. Fauconnier, G., Turner, M. (2002). *The way we think: conceptual blending and the Mid's Hidden Complexities*: New York: Basic Books, 298 p. [in English].
8. Felber, M. (2002). *Terminology Manual*: Paris: UNESCO, Inform, 426 p. [in English].
9. Frisson, S., Pickering, M. (2007). Obtaining a figurative interpretation of a word: support for underspecification. *Metaphor and Symbol*, 16, 149-174. [in English].
10. Geeraers, D. (2010). *Theories of lexical semantics*. Oxford: Oxford University Press. 341 p. [in English].
11. Gibbs, Raymond, W. (2001). Evaluating contemporary models of figurative language understanding. *Metaphor and Symbol*, 16, 317-333. [in English].
12. Grossenbach, P.G., Lovelce, C.T. (2001). Mechanisms of synaesthesia: cognitive and psychological contains. *Trends cognitive science*, 1(15), 36-41. [in English].
13. Habibi, R. (2011). Pragmatic naming of onyms. *IV-th International Conference on Pragmalinguistics and Speech Practice*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 215-217. [in English].
14. Jones, G. (2011). Globalization and Beauty: A Historical and Firm Perspective. *EUROAMERICA*, 41(4), 885-916. [in English].
15. Kohli, C., Suri, R. (2000). Brand Names that work: A study of the Effectiveness of Different Types of Brand Names. *Marketing Management Journal*, 10(2), 112-120. [in English].
16. Merskin, D. (2007). Truly Toffee and Raisin Hell: A Textual Analysis of Lipstick Names. *Sex Roles*, 56, 891-900 [in English].

DICTIONARIES

17. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
18. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
19. Longman dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/>
20. English Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/English_Wikipedia
21. Longman Dictionary of Contemporary English (2006). Harlow: Pearson Education Limited. 1951 p.
22. Meriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
23. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
24. Random House Webster's College Dictionary (2005). Random House Reference: Indexed edition. 1632 p.
25. Webster's New World College Dictionary. URL: <https://www.yourdictionary.com/about/websters-new-world-college-dictionary.html>

Дата надходження до редакції – 12.02.2021

Дата затвердження редакцією – 11.03.2021

МЕДІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА
В МОДЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

УДК 81'42:161'2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.90-103>

Valeria V. Bondarenko

ORCID ID: 0000-0001-5004-9855

Olena V. Kaptiurova

ORCID ID: 0000-0002-1051-8415

Vira V. Orlova

ORCID ID: 0000-0002-8025-8380

**#BLACKLIVESMATTER AND STRUGGLE OVER NATIONAL
DISCOURSE ON TWITTER:
DIGITAL ACTIVISM AS NEW PUBLIC SPHERE**

Abstract. *The tragic death of George Floyd, an African-American male killed by a white policeman, has been widely discussed on social media and instigated many to use social media as an argumentum over the law enforcement role and the racist status quo in the USA. As social media have unignorably become a tool for activists who seek to introduce new voices into the present-day monoglossic public opinion, Twitter has offered the space for the Black Lives Matter digital activism to create their own identity that enables them to participate in (re)shaping the public opinion and aspire for social change. Social media, leaning on the technological thrust into modern society, have created a viable substitute for public sphere to challenge the power and hegemony which control the production of discourse and agenda that dominate the public opinion. The study draws on Habermas' theory of the 'public sphere' so as to conceptualize the #BlackLivesMatter (BLM) activism aimed at controlling the public national discourse. Critical Discourse Analysis, in its turn, provides the framework for critical examination of language choices and the ways in which texts are structured, selected, and invested with meanings that facilitate the promotion of certain ideologies and particular social representations. Using this theoretical background, the article explores language means used in Twitter messages (<http://twitter.com>) by BLM activists between May 25 and 31, 2020, in the aftermath of Floyd's death. The article reveals that #BlackLivesMatter tweets expose the discourse of inequality, injustice and racism across the American nation and that Twitter is used by the black minority marginalized in the American society as an alternative space to*

(re)construct the public sphere and to challenge the mainstream mass media dominated by the white ideology. The linguistic analysis uncovers the divisive nature of #BlackLivesMatter messages on Twitter expressed by the emphatic blacks vs whites opposition as well as their particularism that becomes pronounced in the debates of BLM activists with the universalist #AllLivesMatter supporters.

Key words: digital activism, public sphere, #BlackLivesMatter, Twitter, public discourse, critical discourse analysis.

Information about the authors: Bondarenko Valeria Valeriivna – PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor of the Department of English Philology and Intercultural Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Kaptyurova Olena Viacheslavivna – PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor of the Department of English Philology and Intercultural Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Orlova Vira Volodymyrivna – PhD in English Philology, Assistant Professor of the Department of English Philology and Intercultural Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: valeri.v.bond@gmail.com; velenak2@gmail.com; velenal1@ukr.net

Бондаренко В.В.

ORCID ID: 0000-0001-5004-9855

Каптюрова О.В.

ORCID ID: 0000-0002-1051-8415

Орлова В.В.

ORCID ID: 0000-0002-8025-8380

#BLACKLIVESMATTER ТА БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС У ТВІТЕРІ: ЦИФРОВИЙ АКТИВІЗМ ЯК НОВА ПУБЛІЧНА СФЕРА

Анотація. Трагічне вбивство афроамериканця Джорджа Флойда білим поліцейським широко обговорювалося в соціальних мережах та сприяло використанню соціальних мереж для критики правоохоронних структур та расистської ідеології в США. Оскільки соціальні мережі безсумнівно стали інструментом для активістів, які намагаються протиставити офіційну суспільну думку альтернативному погляду на ситуацію в суспільстві, Твітер надав руху Black Lives Matter простір для створення ідентичності, яка

уможливлює його участь у (пере)формуванні суспільної думки та запровадженні суспільних змін. Соціальні мережі стали ефективною альтернативою публічної сфери, яка кидає виклик офіційній владі, яка довгий час контролювала створення суспільного дискурсу та порядку денного, що зазвичай формували суспільну думку. Дослідження руху #BlackLivesMatter (BLM) спирається на дві теорії: на теорію публічної сфери Габермаса та на метод критичного аналізу дискурсу. Останній дозволяє авторам статті дослідити мовні особливості твітів, які сприяють просуванню ідеології та соціальних репрезентацій. Використовуючи цю теоретичну базу, автори статті розглядають мовні особливості повідомлень, розміщених в Твіттері (<http://twitter.com>) активістами #BlackLivesMatter у період з 25 по 31 травня 2020 року, тобто відразу після смерті Джорджа Флойда. У результаті аналізу виявляється, що твіти активістів руху викривають теми нерівності, несправедливості та расизму в США, а також використання Твіттера як альтернативного простору, в якому представники чорношкірої меншини, маргіналізованої в американському суспільстві, (ре)конструюють публічну сферу та кидають виклик масмедійному мейнстріму з його ідеологією білої більшості. Лінгвістичний аналіз виявляє, що повідомлення під хештегом як стилемою #BlackLivesMatter експліцитно протиставляють уражених в правах чорношкірих громадян білошкірим, а також виражають партикуляристський світогляд, що стає особливо очевидним у дебатах між активістами руху BlackLivesMatter з прихильниками універсалістського руху AllLivesMatter.

Ключові слова: цифровий активізм, публічна сфера, #BlackLivesMatter, Твітер, публічний дискурс, критичний дискурс аналіз

Інформація про авторів: Бондаренко Валерія Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Каптурова Олена Вячеславівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Орлова Віра Володимирівна – кандидат філологічних наук; асистент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: valeri.v.bond@gmail.com; velenak2@gmail.com; velena_1@ukr.net

Бондаренко В.В.

ORCID ID: 0000-0001-5004-9855

Каптюрова Е.В.

ORCID ID: 0000-0002-1051-8415

Орлова В.В.

ORCID ID: 0000-0002-8025-8380

#BLACKLIVESMATTER И БОРЬБА ЗА НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДИСКУРС В ТВИТТЕРЕ: ЦИФРОВОЙ АКТИВИЗМ КАК НОВАЯ ПУБЛИЧНАЯ СФЕРА

Аннотация. Трагическое убийство афроамериканца Джорджа Флойда белым полицейским широко обсуждалось в социальных сетях и способствовало использованию социальных сетей для критики правоохранительных структур и расистской идеологии в США. Поскольку социальные сети несомненно стали инструментом для активистов, пытающихся противопоставить официальное общественное мнение альтернативному взгляду на ситуацию в обществе, Твиттер предоставил движению Black Lives Matter пространство для создания идентичности, которое делает возможным его участие в (пере)форматировании общественного мнения и проведения изменений в американском обществе. Социальные сети стали эффективной альтернативой публичной сферы, бросающей вызов официальной власти, которая долгое время контролировала создание публичного дискурса и той повестки дня, которая влияла на общественное мнение. Изучение движения #BlackLivesMatter (BLM) опирается на две теории: на теорию публичной сферы Хабермаса и на метод критического анализа дискурса. Последний позволяет авторам статьи изучить языковые особенности твитов, способствующий продвижению новой идеологии и новых социальных репрезентаций. Используя эту теоретическую базу, авторы статьи рассматривают лингвальные особенности сообщений, размещенных в Твиттере (<http://twitter.com>) активистами #BlackLivesMatter с 25 по 31 мая 2020 года, то есть сразу после смерти Джорджа Флойда. Анализ материала выявил в твитах активистов движения BlackLivesMatter темы социального неравенства, несправедливости и расизма в США, а также последовательное использование Твиттера как альтернативного пространства, в котором представители чернокожего меньшинства, маргинализированного в американском обществе, (ре)конструируют публичную сферу и бросают вызов массмедийному мейнстриму с его

идеологией белого большинства. Лингвистический анализ свидетельствует о том, что сообщения под хештегом *BlackLivesMatter* эксплицитно противопоставляют пораженных в правах чернокожих граждан белым, а также выражают партикуляристское мировоззрение, что становится особенно очевидным в дебатах между активистами движения *BlackLivesMatter* со сторонниками универсалистского движения *AllLivesMatter*.

Ключевые слова: цифровой активизм, публичная сфера, *#BlackLivesMatter*, Твиттер, публичный дискурс, критический анализ дискурса

Информация об авторах: Бондаренко Валерия Валерьевна – кандидат филологических наук, доцент; доцент кафедры английской филологии и межкультурной коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Каптюрова Елена Вячеславовна – кандидат филологических наук, доцент; доцент кафедры английской филологии и межкультурной коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Орлова Вера Владимировна – кандидат филологических наук; ассистент кафедры английской филологии и межкультурной коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: *valeri.v.bond@gmail.com;*
velenak2@gmail.com; velen_a1@ukr.net

The Black Lives Matter (BLM) movement started its digital activism on Twitter with the hashtag *#BlackLivesMatter* created by Alicia Garza, Patrisse Cullors, and Opal Tometi. The hashtag was originated in 2013 in response to the acquittal of George Zimmerman who murdered the unarmed black teenager Trayvon Martin in Florida in 2012. According to the official site of the movement, "*#BlackLivesMatter* is working for a world where Black lives are no longer systematically and intentionally targeted for demise... The call for Black lives to matter is a rallying cry for ALL Black lives striving for liberation" [3]. Since 2013, the hashtag *#BlackLivesMatter* has gained prominence owing to many cases of racist violence and police brutality especially in cases of police killing black males like Michael Brown, Tamir Rice, and Eric Garner [5]. The killing of George Floyd, who died from asphyxia on May 25, 2020, as a white officer knelt on his neck for eight minutes, has given momentum to a global wave of the BLM movement. Since

then, the hashtag #BlackLivesMatter has been disseminating messages about the police brutality toward the Afro-Americans and calling for social justice and racial equality on Twitter.

Twitter, the world's largest microblogging service which gained singular political importance among Black audiences [9], has been chosen as a case study because it was the launch base of the BLM movement as a slogan and a hashtag and its platform is still used by BLM activists to highlight injustice and racism. Twitter is being broadly used by the black people that has become the refraction of the ongoing production of the black culture or what scholar Andre Brock calls "Twitter's mediation of Black cultural discourse" [4, p. 530] which has led to the phenomenon of the Black Twitter [4; 6; 9; 16].

The **purpose** of the article lies in highlighting how the digital social movement of the #BlackLivesMatter strives to control the Twitter discourse on the race crisis and to oppose the antagonist discourse #AllLivesMatter. The **scientific novelty** of the research arises from the analysis of BLM discourse on Twitter as a new form of the public sphere with its own features. The **object** of the article is the discourse generated by BLM activists on Twitter. The **subject** of the study is topics and language means used by the activists in their tweets.

The **material** of the research is a sample of 300 tweets with the hashtag #BlackLivesMatter collected using the Twitter's Advanced Search Feature posted between May 25 and May 31, 2020.

Theoretical framework. Habermas' theory of public sphere provides a good understanding of the BLM discourse on social media and the movement's digital activism as means to participate in (re)producing the national discourse. For Habermas, oppressed communities and lower classes did not participate in shaping the public opinion because "they had neither the leisure nor the opportunity" to engage themselves in anything beyond their needs for viability [11, p.102]. In this sense, the access to discourse to mass media and the public sphere is controlled by powerful groups where few people "say or write what they want, where and when they and to whom they want" [19, p.9]. However, technologies and the fast

development of social media have made the public sphere different from what it used to be. Social media proved to be a perfect vent for 'average' citizens to bring to light their thoughts as it allows to upload user-generated contents and to share individual opinions in an immediate and open communicative environment.

Along with Facebook, Instagram, YouTube, Snapchat, etc., Twitter is one of the digital platforms which allows social movements like Black Lives Matter to "articulate their core beliefs and offer a frame to the public" [14, p.1817]. In other words, Twitter is an increasingly valuable resource for digital activism, defined as a "form of activism that uses the internet and digital media as key platforms for mass mobilization and political action" [10]. Twitter affords more public circulation as it allows inserting hashtag to a phrase or word which can help "accenting and highlighting some issues, events, or beliefs as being more salient than others" [1, p.623]. Inserting hashtag to a particular framed slogan or incident provides the competence and accessibility for such particular issues to become "focusing events" which, according to Birkland, are rare, salient, largely related to audiences, become considerably present in media and stay permanent in public sphere [2]. These focusing events are important for BLM propaganda as, promoted by hashtags, activists' discursive practices amplify "collective action frames" that give agency to the movement. "Collective action frames" operate to create ideologies and agendas molded into understandable and digestible phrasings for the followers of a social movement and those sympathetic towards it [1]. Drawing on Saussurean semiotics and the assumption that words are meaningless without their context, we can argue that the hashtag #BlackLivesMatter has gained a semiotic power and become a "floating signifier" [13] of BLM activists who deploy it to guide followers' interpretation of a hashtagged real-life context.

It should also be mentioned that digital activism on social platforms represents the struggle for space in the public sphere and is used as means to challenge the power exercised by the dominant groups. By doing so, digital activism contributes to the production of the national discourse. Therefore, #BlackLivesMatter goes far

beyond the focusing event of killing George Floyd: it aims at challenging the legacy of oppression, racial domination and victimization of the black community and reshaping the public opinion on social justice, racial equality and liberation. These representations in digital realm transfer the ideological baggage of the public opinion from the dominated social groups to the oppressed group [8].

Considering that "all practices are practices of production" [7, p. 122] is a way to give voice to the voiceless and meaning to those whose perspectives are typically represented as meaningless in the "mainstream" mass media. Social media for the voiceless are, thus, an alternative public sphere to produce their own discourse and contribute to social processes. Hence, in order to understand how the discursive practices of BLM's activists on Twitter, the study will apply Critical Discourse Analysis (CDA) deployed by Fairclough, van Dijk, and Wodak (see [7; 8; 15; 20]. CDA provides the guiding lenses to understand the struggle over the national discourse by exposing the hidden ideology and elements of power relations at play. For Hall [12, p. 99], language and behaviour are the media, and their practices always occur in social sites, linked with social apparatuses. CDA helps spotlight "signifiers that make up the text, the specific linguistic selections, their juxtapositioning, their sequencing, their layout" [15].

Findings and Discussion. Social media allow participants to engage and shape their own discussions and offer an opportunity to challenge dominant ideologies and mobilize for social change. The hashtag #BlackLivesMatter itself indicates that its creators and users strategically intended to emphasize the significance of racism over other kinds of oppression. This "collective action frame" [1, p.614] is an approach which "mobilizes potential adherents and constituents, to garner bystander support, and to demobilize antagonists" [18, p.198]. It is seen as some social schemata that unite the shared meanings of #BlackLivesMatter's activists to help construct a recognized social and political identity of their own community in this digital public sphere.

The following messages are typical tweets that dominated Twitter discourse after Floyd's killing: they verbalize the 'blacks vs white/police' opposition and explicitly present racism as a systematic American political tradition:

(1) *"I cannot breathe." Again. A **handcuffed black man** represents more danger than **armed white man** shouting at the police. #BlackLivesMatter (black young woman)*

(2) *You know what's divisive? **White cops** killing **black men**. Asking yourself if he had been **white**, would he be dead and the answer is no because **white men** can walk up in the capital of a MI with mask on and guns strapped across them in the biggest display of little man syndrome... (black young woman)*

(3) *The world is a terrible place for **Black and Brown folks** right now. Listen, validate, amplify their voices. Educate yourself on **racism** as a structural issue. I believe that #BlackLivesMatter. (identity unknown)*

(4) *The **black race** should have been enjoying equal rights, equal fair play, equal justice in the world today, make no doubt about this that **white privileges** and **white supremacists** always make it known to us as a fact that some lives are worth more (black young man).*

(5) *Too often, **Black parents** have to sit their teenage children down and tell them they may be stopped, arrested, or even shot because of the **color of their skin**. Our nation's history of **systemic racism** and use of excessive force must be confronted so we can begin to heal (black middle-aged woman).*

The tweets accuse the American law enforcement system of structural racism and of stereotyping black males as criminals and more dangerous than whites. Drawing on this stereotype in the American societal and political consciousness, police always look at the black bodies as a threat and thus target them violently, while *white supremacists*, as some tweets mention, walked with weapons and terrorized BLM's supporters "and the police greeted them as friends" [17]. Hence, these posts aim at constructing a new discourse in the public sphere that shows ethnicities of colour as victims just because of their skin colour that is perceived as a marker of inferiority and insignificance. The posts are designed to make supporters conceptualize the issue of racism against minorities as

historically structured, as ideology that privileges the white supremacy. The above posts, then, are collective action frames created by BLM actors to facilitate the process of constructing a profound social identity on Twitter. Thus, their discursive actions in this digital sphere shape a new reality where their societal existence is acknowledged as an unignorably racial power that demands equality and justice and can dominate and control the public discourse.

This is an attempt to organize and guide actions designed to reframe the social reality with new representations of victimized and repressed communities. By creating its digital existence, BLM activists and its hashtag users attempt to align and keep connected with each other and with other neglected and disadvantaged social and ethnic groups as well as those members of the dominant groups who sympathize with the oppressed. This engagement helps to spread their discourse over racism and oppression they are going through. Though the 'truths' assumed in this digital public arena could be imperfect, but they are crucial for shifting the dominant national discourse and mobilizing for social change that the activists strive for.

Since social media is an open sphere to all audiences, participants of different orientations and ideologies always struggle with each other for the control over the discourse. In other words, there is always a counter discourse. In the case of the hashtag #BlackLivesMatter, the antagonist is the hashtag #AllLivesMatter where everyone concentrates on selective ideologies, whether strategically or unintentionally, to produce their own "truths" over the controversial events. Consequently, BlackLivesMatter activists post texts that both defend their own discourse and dispute, sometimes undermine the counter narrative of the #AllLivesMatter movement:

(6) *I don't understand how some will say "All Lives Matter" when society continues to prove to us time and time again how **LITTLE** black lives are really valued. Saying black lives matter does not mean that another races doesn't, it means that our lives matter **JUST AS MUCH** as any other (black young woman)*

(7) *Gain justice for those who lost their lives due to racism. we're asking you to spread awareness and realize how important this movement is not just for **black lives** but **everyone** else's, including yours. **all lives** will matter once **black lives** matter (identity unknown).*

(8) *If **All lives** truly mattered, then the **black race** should have been enjoying equal rights, equal fair play, equal justice in the world today, make no doubt about this that **white privileges** and **white supremacists** always make it known to us as a fact that some lives are worth more. (Black middle-aged woman)*

(9) *"**All lives** matter" diminishes the value of the **black lives** matter movement. Yes, **all lives** do matter, but the focus needs to be towards the group of people whose lives aren't being valued. (white young man)*

In these posts we can notice different approaches to defend the #BlackLivesMatter rhetoric against the counter discourse of #AllLivesMatter. (6) admonishes the hidden racism in the #AllLivesMatter as its users defend the social status quo in the USA where black lives are seen as LITTLE compared to the whites' and that the aim of the #BlackLivesMatter is just to demand equality and to be valued JUST AS MUCH the other races. The capitalized words aim to draw attention to the racism instituted in the society that blacks are inferiors and thus their goal is legitimate as they have all the rights to be as equal as the dominant white group.

(7) emphasizes the universality of the BLM movement by assuring that it is not created exclusively for black people but it is a universal endeavor for all oppressed humans seeking justice, equality and human rights. The tweet addresses the #AllLivesMatter accusation that the BLM movement and its supporters disregard all races other than the black one. Thus, the user employs the tactic of refuting charges.

Tweets (8) and (9) condemn the rhetoric of #AllLivesMatter about significance of all lives by stating that lives do value but the value is different: black lives are not worth as much as white lives. The tweets accuse the #AllLivesMatter movement of being created only to strip the BLM movement of its legitimacy in the public discourse.

Interestingly, unlike the posts in the previous set, the opposition in (7)-(9) runs along the 'all vs blacks' divide: what the authors mean is that, in political and social reality, the pronouns *all* and *everyone*, inclusive by nature, do not in fact include the blacks.

This fight between both of the hashtags on Twitter is aimed at winning the struggle over the discourse dominance; it is a struggle of knowledge and ideologies for control over the national discourse and public sphere on social media.

Hence, #BlackLivesMatter tweets posted in response to the #AllLivesMatter messages fight back its rhetoric by celebrating particularism over universalism.

Conclusion and Remarks. Drawing on Habermas' theory of public sphere and applying Critical Discourse Analysis, the research sheds some light on the relation between social media and the public sphere in modern communicative space. The research shows that the BlackLivesMatter movement and its hashtag #BlackLivesMatter struggle for creating an identity in the digital public sphere and defend their own rhetoric against the counter discourse of their antagonists.

The thematic analysis of the sample reveals that the BLM digital activism concentrates primarily on police brutality against black men leaving aside cases of injustice towards black women and other ethnicities.

The linguistic analysis of tweets reveals that the BLM movement, at least in the form of digital activism, is based on the assumption of racism as systemic feature of law enforcement bodies in the USA as well as the assumption of the 'blacks vs whites' opposition that permeates American society. In addition, the analysis of the two antagonist discourses, #BlackLivesMatter and #AllLivesMatter, reveals the inherent particularism of the BLM movement, which influences the meaning of pronouns with inclusive semantics (*all*, *everyone*) that, in BLM activists' tweets, do not include members of the black community.

All in all, the study BLM messages on Twitter reveals that social media have been transformed into the public sphere that consolidates people of a social group and provides them with the

platform for 'digital activism', a set of actions aimed at controlling the national discourse in the wider public sphere and at mobilizing users for social change.

REFERENCES

1. Benford, R.D., & Snow, D.A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639 [in English].
2. Birkland, T. A. (1997). *After disaster: Agenda setting, public policy, and focusing events*. Washington, DC: Georgetown University Press [in English].
3. *Black lives Matter*. (n.d.). *About*. Retrieved August 29, 2020. URL: <https://blacklivesmatter.com/about/> [in English].
4. Brock, A. (2012). From the Blackhand Side: Twitter as a Cultural Conversation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(4), 529-549. <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.732147> [in English].
5. Cheung, H. (2020). George Floyd death: Why US protests are so powerful this time. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-uscanada-52969905> (last access: 18.05.2020) [in English].
6. Clark, M. (2019). *To tweet our own cause: A mixed-methods study of the online phenomenon "Black Twitter"*. University of North Carolina, Chapel Hill, NC. <https://doi.org/10.17615/7bfs-rp55> [in English].
7. Fairclough, N. (2001). Critical discourse analysis as a method in social scientific research. Wodak, R. & Meyer, M. (Eds.). *Methods of critical discourse analysis*. London: SAGE, 121-139 [in English].
8. Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In T.A. van Dijk (Ed.) *Discourse as Social Interaction* (pp.258-284). London: Sage [in English].
9. Freelon, D., McIlwain, C., & Clark, M. (2016). *Beyond the Hashtags: #Ferguson, #Blacklivesmatter, and the Online Struggle for Offline Justice*. Center for Media and Social Impact. Washington, DC, American University [in English].
10. Fuentes, M. A. (2014). Digital activism. *Encyclopedia Britannica*. Retrieved August 8, 2020. URL: <https://www.britannica.com/topic/digital-activism> (last access: 18.05.2020) [in English].
11. Habermas, J. (1991). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press [in English].
12. Hall, S. (1985). Signification, representation, ideology: Althusser and the poststructuralist debates. *Critical Studies in Media Communication*, 2 (2), 91-114 [in English].
13. Hall, S. (1997). *Race, the floating signifier. Featuring Stuart Hall*. [Video Transcript]. Northampton, MA: Media Education Foundation.

URL: <https://www.mediaed.org/transcripts/Stuart-Hall-Race-the-Floating-SignifierTranscript.pdf> (last access: 18.05.2020) [in English].

14. Ince, J., Rojas, F., & Davis, C.A. (2017). The social media response to Black Lives Matter: how Twitter users interact with Black Lives Matter through hashtag use. *Ethnic and Racial Studies*, 40(11), 1814-1830 [in English].

15. Janks, H. (1997). Critical Discourse Analysis as a Research Tool, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 18(3), 329-342. <https://doi.org/10.1080/0159630970180302> [in English].

16. Ramsey, D., X. (2015). The Truth About Black Twitter. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2015/04/the-truth-about-black-twitter/390120/> [in English].

17. Singh, M. (2020). The armed white men who terrorized Philadelphia's Black Lives Matter supporters. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2020/jun/04/philadelphia-armed-white-men-george-floyd-protests> (last access: 18.05.2020) [in English].

18. Snow, D. A., & Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance, and participant mobilization. *International social movement research*, 1(1), 197-217 [in English].

19. Van Dijk, T.A. (2008). *Discourse and power*. New York: Palgrave Macmillan [in English].

Дата надходження до редакції – 22.09.2020

Дата затвердження редакцією – 30.12.2020

Плясун О.М.

ORCID ID: 0000-0003-2674-5361

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ЗАРУБІЖНИХ МЕДІА: ЛІНГВОІМІДЖЕВИЙ ДИСКУРС

Анотація. У статті розглянуто лінгвістичну специфіку моделювання іміджу Тараса Шевченка в зарубіжних медіа. Авторську увагу зосереджено на великому іміджеформувальному потенціалі цієї знакової, прецедентної для української культури особистості та важливості її коректної презентації в сучасному медіапросторі. Визначено, що у світових медіа основними ретрансляторами іміджевих текстів про Кобзаря є самі українці. Таким чином, проаналізовано три основні канали іміджевої інформації про Шевченка закордоном: (1) культурна дипломатія як частина політики "м'якої сили"; (2) українська діаспора, яка звертається до постаті Кобзаря в медіа; (3) інформаційні ресурси світових енциклопедичних видань, присвячені поету. Так, дослідження лінгвоіміджевої специфіки представлення постаті Шевченка в зарубіжних медіа доводить, що велика іміджетвірна робота в цьому аспекті проводиться культурною дипломатією, яка представляє Україну та її національні культурні продукти у світовому інформаційному просторі. Завдяки зусиллям, докладним культурною дипломатією, Шевченка знають і поцінують за кордоном, підтвердженням чого є діяльність українських посольств. У контексті лінгвістичної іміджелогії представлена ними інформація про Тараса Шевченка є однозначно іміджевою, меліоративною / терапевтичною, що підтверджує використання в таких текстах ефективних лінгвістичних засобів моделювання іміджу: метафори, персоніфікації, емоційно-оцінної лексики, епітетних форм слова, які вербалізують позитивну авторську оцінку щодо висвітлюваної інформації. Не менш важливим лінгвістичним інструментом моделювання іміджу поета є й використання креолізованих медійних текстів, що мають велику сугестивну властивість та значний іміджевий потенціал. Окрім того, позитивний імідж Шевченка закордоном успішно конструюється й медіаресурсами української діаспори. Авторську увагу в цьому дослідницькому контексті привертають провідні канадські та австралійські медіа. З позиції лінгвістичної іміджелогії ефективними засобами формування іміджу Кобзаря в розглянутих зарубіжних ЗМІ є емоційно-оцінна лексика з елементами гіперболізації, перифрази зі

знаком "+", використання стилістичного ресурсу оксиморону та ін. У статті наголошено: позитивний імідж Шевченка в зарубіжних країнах твориться не лише на текстовому рівні, а й на рівні екстралінгвістичному, що реалізується у щорічному проведенні численних масових заходів, пов'язаних зі святкуванням шевченківських днів. У свою чергу, високу оцінку творчості поета та його ролі в українському культурному житті знаходимо й у світових енциклопедичних виданнях: *Encyclopædia Britannica*, *Oxford World Encyclopedia*, бібліографічному фонді *The Library of Congress* та ін. Таким чином, проведене дослідження переконує, що Тарас Шевченко – яскрава іміджева постать сучасного зарубіжного медіапростору, що формує не лише внутрішній, а й зовнішній імідж України, тому її коректна презентація у світових медійних виданнях має бути одним із пріоритетних завдань національної іміджевої стратегії.

Ключові слова: лінгвістична іміджелогія, медіаімідж, лінгвістичні засоби моделювання іміджу, іміджевий текст, Тарас Шевченко.

Інформація про автора: Плясун Ольга Миколаївна – аспірант, асистент кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: olga_2511@ukr.net

Olga M. Pliasun

ORCID ID: 0000-0003-2674-5361

TARAS SHEVCHENKO IN FOREIGN MEDIA: LINGVOIMAGE DISCOURSE

Abstract. *The article considers the linguistic specifics of modeling the image of Taras Shevchenko in foreign media. The author's attention is focused on the great image-forming potential of this iconic, precedent for Ukrainian culture personality and the importance of its correct presentation in the modern media space. It is determined that Ukrainians themselves are the main creators of image texts about Kobzar in the world media. Thus, three main channels of image information about Shevchenko abroad are analyzed: (1) cultural diplomacy as a part of the "soft power" policy; (2) the Ukrainian diaspora, which addresses the figure of Kobzar in the media; (3) information resources of world encyclopedic publications dedicated to the poet. Thus, the study of the linguistic and image specifics of the representation of Shevchenko in the foreign media proves that a great deal of image-making work in this aspect is carried out by cultural diplomacy, which represents Ukraine and its national cultural products in*

the world information space. Thanks to the efforts of cultural diplomacy, Shevchenko is known and appreciated abroad, as evidenced by the activities of Ukrainian embassies. In the context of linguistic imageology, the information presented by Ukrainian embassies is unambiguously of image nature, which confirms the use of effective linguistic means of image modeling: metaphors, personifications, emotionally-evaluative lexemes, epithet forms of the word, which verbalize positive author's assessment of the covered information. An equally important linguistic tool for modeling the poet's image is the use of creolized media texts that have great suggestive properties and significant image potential. In addition, Shevchenko's positive image abroad is successfully constructed by the media resources of the Ukrainian diaspora. The author's attention in this research context is attracted by the leading Canadian and Australian media. From the standpoint of linguistic imageology, effective means of forming the image of Kobzar in the considered foreign media are emotional and evaluative lexemes with elements of hyperbole, paraphrase with a positive semantics, the use of oxymoron etc. The article emphasizes that Shevchenko's positive image abroad is created not only at the textual level, but also at the extralinguistic level, which is realized in the annual holding of numerous mass events related to the celebration of Shevchenko's days. In turn, a high assessment of the poet's work and his role in Ukrainian cultural life is found in world encyclopedic publications: Encyclopædia Britannica, Oxford World Encyclopedia, bibliographic fund of The Library of Congress etc. Thus, the study convinces that Taras Shevchenko is a bright image figure of modern foreign media space, which forms not only internal but also external image of Ukraine. That is why its correct presentation in world media should be one of the priorities of the national image strategy.

Key words: linguistic imageology, media image, linguistic means of image modeling, image text, Taras Shevchenko.

Information about the author: Pliasun Olga Mykolayivna – a PhD student, Assistant of the Department of Stylistics and Language Communication; Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: olga_2511@ukr.net

Плясун О.Н.

ORCID ID: 0000-0003-2674-5361

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ЗАРУБЕЖНЫХ МЕДИА: ЛИНГВОИМИДЖЕВЫЙ ДИСКУРС

Аннотация. В статье рассматривается лингвистическая специфика моделирования имиджа Тараса Шевченко в зарубежных СМИ. Авторское внимание сосредоточено на большом

имиджеформирующем потенциале этой знаковой, прецедентной для украинской культуры личности и важности ее корректной презентации в современном медиапространстве. Определено, что в мировых медиа основными ретрансляторами имиджевых текстов о Кобзаре являются сами украинцы. Таким образом, проанализированы три основных канала имиджевой информации о Шевченко за рубежом: (1) культурная дипломатия как часть политики "мягкой силы"; (2) украинская диаспора, которая обращается к личности Кобзаря в медиа; (3) информационные ресурсы мировых энциклопедических изданий, посвященные поэту. В частности, исследования лингвоимиджевых особенностей презентации Шевченко в зарубежных медиа доказывают, что большая имиджеформирующая работа в этом аспекте проводится культурной дипломатией, которая представляет Украину и ее национальные культурные продукты в мировом информационном пространстве. Благодаря приложенным культурной дипломатией усилиям Шевченко знают и ценят за рубежом; подтверждением этому является деятельность украинских посольств. В контексте лингвистической имиджелогии представленная ими информация о Тарасе Шевченко является однозначно имиджевой, мелиоративной / терапевтической, что подтверждает использование в таких текстах эффективных лингвистических средств моделирования имиджа: метафоры, персонификации, эмоционально-оценочной лексики, эпитетных форм слова, которые вербализируют положительную авторскую оценку освещаемой информации. Не менее важным лингвистическим инструментом моделирования имиджа поэта является и использование креолизованных медийных текстов, имеющих большое суггестивное свойство и значительный имиджевый потенциал. Кроме того, положительный имидж Шевченко в зарубежье успешно конструируется и медиаресурсами украинской диаспоры. Авторское внимание в этом исследовательском контексте привлекают передовые канадские и австралийские СМИ. С позиции лингвистической имиджелогии эффективными средствами формирования имиджа Кобзаря в рассматриваемых зарубежных СМИ являются: эмоционально-оценочная лексика с элементами гиперболизации, перифразы со знаком "+", использование стилистического ресурса оксюморона и пр. В статье подчеркивается: положительный имидж Шевченко в зарубежных медиа создается не только на текстовом уровне, но и на экстралингвистическом уровне, что реализуется в ежегодном проведении многочисленных массовых мероприятий, связанных с празднованием шевченковских дней. В свою очередь, высокую оценку творчества поэта и его роли в украинской культурной жизни находим и в мировых энциклопедических изданиях: *Encyclopædia Britannica*, *Oxford World Encyclopedia*, библиографическом фонде *The Library of*

Congress и пр. Таким образом, проведенное исследование свидетельствует о том, что Тарас Шевченко – яркая имиджевая фигура современного зарубежного медиапространства, формирующая не только внутренний, но и внешний имидж Украины, поэтому ее корректная презентация в мировых медийных изданиях должно быть одной из приоритетных задач национальной имиджевой стратегии.

Ключевые слова: лингвистическая имиджелогия, медиаимидж, лингвистические средства моделирования имиджа, имиджевый текст, Тарас Шевченко.

Информация об авторе: Плясун Ольга Николаевна – аспирант, ассистент кафедры стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: olga_2511@ukr.net

Аналіз лінгвістичних домінант моделювання іміджу України в зарубіжних ЗМІ передбачає звернення уваги медіалінгвістів до цінностей культури, літератури, науки, історії, мистецтва держави та ін. Зосереджуючись на дослідженні ефективних іміджеформувальних маркерів країни та особливостях їх вигідного представлення у світовому медіапросторі, спеціалісти в галузі лінгвістичної іміджелогії мають цілком визначену стратегічну мету – "покращити розуміння та впізнаваність України серед закордонних аудиторій", "забезпечити сталий запит на фахову взаємодію з Україною" та, як результат, – "нанести" Україну на культурну та освітню карту світу" (Gwarda Media, Україна як бренд: синопсис стратегії Українського інституту, 17.10.2020).

Означена стратегія популяризації України у світі є релевантною для **Українського інституту** – державної установи у сфері культурної дипломатії, аналогічної з такими закордонними інституціями, як **Goethe Institut** у Німеччині та **British Council** у Великій Британії. Пріоритетним завданням згаданих установ є формування позитивного державного іміджу, що корелюється і з лінгвістичними науковими студіями.

У свою чергу, характерний для лінгвістичної іміджелогії науковий синкретизм зумовлює необхідність дослідження екстралінгвістичних факторів формування міжнародного іміджу

України, передусім у сфері політології (В. Гурковський [1], К. Савон [5], Г. Лавриненко [3]), державного управління (О. Чечель [6]), міжнародного права (О. Чумак [7]), PR-технологій (Т. Каштан [2]) та ін. Зокрема, науковцями відзначається важливість захисту іміджу України в умовах інформаційної глобалізації, коли "позитивний імідж держави в очах її громадян здатний консолідувати державоутворюючу націю до протистояння зовнішніх впливів, об'єднати їх для забезпечення постійного цілеспрямованого суспільного розвитку у єдності та підсилити самоідентифікацію населення як єдиного народу" [1].

У лінгвістичному дискурсі визначальними компонентами іміджу, що забезпечують функцію державної самоідентифікації, є, на наше переконання, прецедентні номени культури, літератури, історії країни та ін. Ідеться, зокрема, про внесок "видатних українців, погляд яких нерозривно пов'язаний з історією розвитку країни" [3]. Для спеціалістів у галузі лінгвістичної іміджелогії актуальним завданням у визначеному дослідницькому контексті є: (1) звернення наукової уваги до символічної, прецедентної для української нації постаті **Тараса Шевченка**; (2) аналіз мовної специфіки іміджеформувального потенціалу цієї знакової особистості, важливого для її об'єктивної презентації в зарубіжних медіа.

Проведений нами контент-аналіз медійних публікацій про Шевченка в закордонних медійних виданнях доводить, що основними ретрансляторами іміджевої інформації про поета у світових ЗМІ є самі українці. Таким чином, спостерігаємо ситуацію, за якої відбувається тісна взаємодія між внутрішнім та зовнішнім іміджем держави. У зарубіжному медіапросторі означена іміджева інформація висвітлюється трьома основними каналами:

1) **культурною дипломатією як частиною політики "м'якої сили"** (посольства України у різних державах, Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство закордонних справ, Міністерство молоді та спорту, Міністерство освіти і науки, Державний

комітет телебачення і радіомовлення України, неурядові громадські організації та ін.);

2) **українською діаспорою**, яка звертається до постаті Кобзаря в медіа (канадський медіаресурс New Pathway – Ukrainian News, українська громада Квінследа в Австралії та ін.);

3) **енциклопедичними виданнями світового рівня** (Encyclopædia Britannica, Oxford World Encyclopedia, World Book Encyclopedia та ін.).

Аналізуючи лінгвоіміджеві характеристики репрезентації постаті Тараса Шевченка в зарубіжному медіапросторі, наголосимо, що велика іміджетвірна робота в цьому аспекті проводиться **культурною дипломатією**, яка презентує Україну у світі та імплементує національні культурні продукти "до системи міжнародних культурних комунікацій" [4, с. 4]. Завдяки зусиллям, докладеним культурною дипломатією, Шевченка як знакову, прецедентну постать української держави знають і поцінують за кордоном. Підтвердженням цього є численні іміджеві публікації про Кобзаря на сайтах українських посольств, зокрема, на офіційній сторінці Посольства України в Італії в Facebook: *"Taras Shevchenko è un personaggio che continua ad influenzare tutti gli aspetti della cultura, compresa la lingua ucraina. Le sue opere hanno aperto una nuova epoca, realista, nello sviluppo della letteratura ucraina e nella vita sociale e culturale di tutto il popolo ucraino"*¹² (Facebook, Посольство України в Італії, 09.03.2018); на сайті посольства України в Королівстві Бельгія: *"March 16th, Mr. Myroslav Marynovych, professor of the Ukrainian Catholic University of Lviv conducted a lecture, dedicated to the 200th anniversary of a famous Ukrainian poet Taras Shevchenko in the Ukrainian church of St. Volodymyr in Brussels. The audience highly appreciated the Ukrainian scientist's*

¹² У пер. з італ.: *"Тарас Шевченко – персонаж, який продовжує впливати на всі аспекти культури, включаючи українську мову. Його твори відкрили нову, реалістичну епоху в розвитку української літератури та соціальному та культурному житті всього українського народу"* (Facebook, Посольство України в Італії, 09.03.2018).

.....
lecture, which clearly demonstrated the link between the Great Poet's creative works and Ukrainian present"¹³ (Посольство України в Королівстві Бельгія, 17.03.2014) та ін.

Очевидно, що представлена українськими посольствами інформація є іміджевою; у лінгвістичній іміджелогії вона трактується нами як меліоративна / терапевтична, тобто така, що конструює позитивне враження про об'єкт іміджування. У визначеному дослідницькому локусі ефективними лінгвістичними засобами моделювання іміджу Тараса Шевченка в зарубіжних медіа є:

- **персоніфікація** як різновид метафори, що "оживляє" предмети та наділяє їх людськими властивостями: *"його твори відкрили нову, реалістичну епоху"*, лекція... *"наочно продемонструвала зв'язок між творчістю Великого поета та українським сьогоденням"* та ін.;

- накопичення в іміджевому тексті **емоційно-оцінних меліоративів, епітетних форм слова**, які вербалізують позитивну авторську оцінку щодо висвітлюваної інформації, підсилюючи таким чином сугестивну функцію тексту: *великий поет, відомий український поет, великий Кобзар* та ін.

Варто наголосити на тому, що коректне представлення постаті Шевченка в зарубіжному медіапросторі важливе й для налагодження міжнародних контактів України з іншими державами, зокрема, з Італією. Так, 9 березня 2021 р. у Флоренції було відкрито перший пам'ятник Тарасу Шевченку в цій країні, про що було повідомлено Міністерством закордонних справ України у Facebook: *"100-й пам'ятник Шевченкові за кордоном! 🇺🇦 Київ подарував Флоренції скульптуру Кобзаря! Сьогодні, 9 березня, мер Києва Віталій Кличко разом з мером*

¹³ У пер. з англ.: *"16 березня пан Мирослав Маринович, професор Львівського католицького університету, провів лекцію, присвячену 200-річчю відомого українського поета Тараса Шевченка в українській церкві Святого Володимира в Брюсселі. Слухачі високо оцінили лекцію українського вченого, яка наочно продемонструвала зв'язок між творчістю Великого поета та українським сьогоденням"* (Посольство України в Королівстві Бельгія, 17.03.2014).

Флоренції Даріо Нарделлою відкрили в центрі італійського міста пам'ятник **видатному українцю**. Автор пам'ятника – відомий український скульптор Олег Пінчук" (Facebook, Міністерство закордонних справ України, 09.03.2021), **"Тарас Шевченко – світовий рекордсмен"** Ми нарахували 99 пам'ятників Тарасу Шевченку у 44 країнах світу. Крім того, ще 1068 пам'ятників – на території України. **Україна там, де Шевченко**. У наших серцях, у пам'ятниках, як символ боротьби за волю, права та свободи" (Facebook, Міністерство закордонних справ України, 09.03.2021) та ін.

Очевидно, що такі іміджеві тексти – результат політики "м'якої сили", спрямованої на формування позитивного сприйняття України та її прецедентних номенів за кордоном. У цьому дослідницькому аспекті варто, на наш погляд, звернути особливу увагу на іміджеформувальні маркери медійного тексту типу *видатний українець, світовий рекордсмен, Україна там, де Шевченко* та ін., адже саме вони моделюють у масовій свідомості позитивне враження про об'єкт іміджування.

Окрім того, наголосимо й на важливості використання креолізації в іміджевих текстах, яка впливає на емоційне сприйняття реципієнтами іміджевої інформації. Безсумнівно, креолізований текст, що органічно поєднує вербальні та невербальні елементи, є більш ефективним засобом впливу на масового реципієнта та має значний іміджевий потенціал.

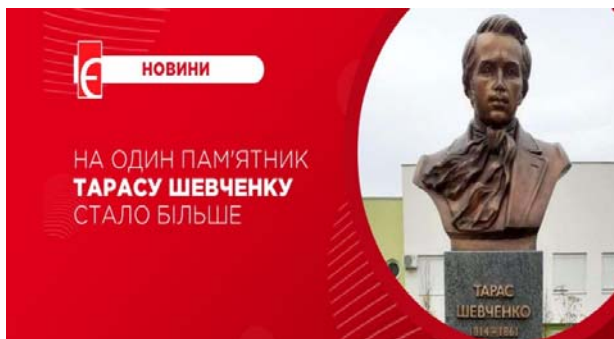

Мал. 1. МЗС України, 09.03.2021

Мал. 2. 4 канал, 21.08.2020

Креолізація як ефективний лінгвістичний інструмент
моделювання іміджу Тараса Шевченка в медіа

Мал. 3. book-ye.com.ua, 01.12.2020

У свою чергу, позитивний імідж Шевченка за кордоном моделюється й медіаресурсами **української діаспори**. Так, дослідницьку увагу привертає українська тижнева газета **New Pathway – Ukrainian News (Канада)**, окремі рубрики якої присвячені аналізу творчого доробку Кобзаря та його ролі в українській культурі. З позиції лінгвістичної іміджелогії ефективними засобами формування іміджу поета в канадських медіа є:

- **емоційно-оцінна лексика з елементами гіперболізації**, що створює меліоративний іміджевий ефект: *"For two centuries, Ukraine's Kobzar has inspired generations of Ukrainians, both in Ukraine and abroad. Shevchenko's poetry and artwork are cherished around the world. His dedication to the Ukrainian cause will remain close to our hearts forever"*¹⁴ (New Pathway, 09.03.2021);

- конструювання **перифразів** із позитивною семантикою: *"Серед плеяди високо обдарованих людей винятковим почуттям гуманності були ті, які усе своє життя посвятили служінню*

¹⁴ У пер. з англ.: *"Впродовж двох століть, український Кобзар надихає усі покоління. Численні вірші та мистецтво Шевченка шанує цілий світ і його відданість Україні залишатиметься в наших серцях назавжди"* (New Pathway – Ukrainian News, 09.03.2021)

ідеалові правди. Тож і наш **Шевченко** серед них займає почесне місце як **великий гуманіст** і як **апостол правди**" (New Pathway, 10.03.2020);

- використання стилістичного ресурсу **оксиморону**, що моделює привабливий імідж завдяки поєднанню протилежних за своєю суттю смислів: *"For one accused of being uneducated and unenlightened, he managed to enlighten an entire nation, drawing its attention to its own history and proposing a way forward into the future. There must be something more to this 'uneducated' man, considering the psychological impact he had and continues to have on more than 40 million people..."*¹⁵ (New Pathway, 06.03.2018);

- вживання **метафор-кліше**, що корелюються з ідеями кордоцентризму, апелюючи таким чином до емоційного інтелекту реципієнтів, особливо часто – у заголовках іміджевих текстів: *"Тарас Шевченко – Душа України. Концерт у Едмонтоні"* (New Pathway, 30.03.2018), *"Про те, що Тарас – дійсно душа України, в найближчому до нас часі показали події в Україні"* (New Pathway, 30.03.2018);

- на рівні стилістичного синтаксису ефективним лінгвістичним інструментом конструювання позитивного іміджу Тараса Шевченка є **анафора**, яка реалізує іміджевий потенціал виділення, підкреслення важливої частини медіатексту: *"...це він перший вийшов на Майдан – іще тоді, коли там нікого не було. Коли й самого Майдану – не було. Він, власне, й створив наш Майдан – революційний, буремний, перманентний. ... Він першим став на цьому Майдані, випроставившись на повен зріст, із гордо піднятою головою й огнем в очах. Він став першим українцем і першим європейцем"* (New Pathway, 30.03.2018) та ін.

Наголосимо на тому, що в Канаді позитивний імідж Кобзаря твориться українською діаспорою не лише на

¹⁵ У пер. з англ.: *"Той, кого звинувачували у невихованості та непросвіченості, зумів просвітити цілий народ, звернувши його увагу на власну історію та запропонувавши шлях у майбутнє. У цьому "невихованому" чоловікові має бути щось більше, враховуючи той психологічний вплив, який він мав і продовжує мати на понад 40 мільйонів людей ..."*

лінгвістичному, а й на екстралінгвістичному рівні, підтвердженням чого є щорічне проведення численних масових заходів, присвячених святкуванню шевченківських днів: вистава "Жива поезія Шевченка", Annual Taras Shevchenko Concert, Virtual Taras Shevchenko, вшанування Тараса Шевченка, організоване Лігою Українок Канади та ін. Інформація про проведення таких святкувань висвітлюється передовими канадськими медіа з відповідною високою оцінкою, що також впливає на конструювання привабливого медіаіміджу поета. На наше переконання, не менш важливим компонентом моделювання позитивного іміджу Шевченка в Канаді є й літературна **премія "Кобзар"** (англ. **KOBZAR Book Award**), заснована Українсько-канадською фундацією імені Тараса Шевченка. Премія надається кожні два роки за канадські літературні твори, присвячені темі канадських українців. Безумовно, проведення таких екстралінгвістичних іміджевих заходів необхідне для підтримання та розвитку позитивного медіаіміджу автора.

Дослідницьку увагу привертає й практика іміджування постаті Шевченка в інших зарубіжних країнах, зокрема, в **Австралії**, де розповсюдженням іміджевої інформації про Кобзаря займається **Українська громада Квінсленду** (англ. Ukrainian Community of Queensland). Громадська організація влаштовує концерти, публічні читання творів поета, відзначає роковини Шевченка та ін. У лінгвістичному аналізі основними іміджеформувальними маркерами, що використовуються австралійськими медіа для моделювання привабливого іміджу Тараса Шевченка, є метафорична та епітетна лексика з позитивною конотацією: *"Stephan Chomyn, our President, made a short but very focussed speech welcoming everybody and reminding how important celebration of Taras Shevchenko's anniversaries were for our community, symbolising a link between generations of Ukrainians that made Queensland their home"*¹⁶ (17.03.2018,

¹⁶ У пер. з англ.: *"Наш президент Стефан Хомин виступив з короткою промовою, вітаючи всіх і нагадуючи, наскільки важливим для нашої громади є*

Ukrainian Community of Queensland) та ін. Переконані, що діяльність подібних громадських об'єднань важлива для підтримання зовнішнього позитивного іміджу Кобзаря як репрезентанта важливих культурних та аксіологічних смислів нашої держави.

Комплексний лінгвоімджевий аналіз специфіки висвітлення постаті Тараса Шевченка в зарубіжному інформаційному просторі мотивує й звернення до **світових енциклопедичних видань**, у яких знаходимо високу оцінку творчого доробку автора та – ширше – його ролі в українському культурному житті. Ідеться, зокрема, про найстарішу англомовну універсальну енциклопедію **Encyclopædia Britannica**, бібліографічний фонд **The Library of Congress** – найбільшої у світі бібліотеки у штаті Вашингтон, США та ін.

Так, на сторінках Британської енциклопедії Шевченка позиціонують як *"foremost Ukrainian poet of the 19th century and a major figure of the Ukrainian national revival"*¹⁷ (Encyclopædia Britannica, Taras Hryhorovych Shevchenko, 06.03.2021), створюючи таким чином меліоративне враження про Кобзаря як прецедентну, символічну для України фігуру. У свою чергу, позитивну оцінку творчого доробку поета висловлюють й автори численних довідкових матеріалів про Шевченка в Бібліотеці Конгресу, що містить 805 присвячених митцеві бібліографічних джерел. Зауважимо й на тому, що лінгвостилістика таких текстів є однозначно іміджевою, насиченою епітетними, перифрастичними конструкціями з позитивною семантикою, метафористичною лексикою та ін.: *"The writings of Taras Shevchenko – a genius of the Ukrainian Nation – belong to all nations. They cross from one continent to the next. Hundreds of monographic studies done in Ukrainian and other languages, written by Ukrainians and non-Ukrainians around the world, could be compared with writings about Walt Whitman in the*

відзначення ювілеїв Тараса Шевченка, що символізують зв'язок між поколіннями українців, які зробили Квінсленд своїм домом"

¹⁷ У пер. з англ.: "найвидатнішого українського поета XIX століття та головну фігуру українського національного відродження"

*United States or Rainer Maria Rilke in Germany"*¹⁸, "Looming out of the eventful pages of Ukrainian history and casting all others into the shadow is **the figure of Taras Shevchenko – the great Ukrainian poet, painter, and martyr**. Rarely in the world's history has an individual gripped the hearts, the imagination, and the intellect of a nation to such an extent and degree as Taras Shevchenko has done to that of the Ukrainian people"¹⁹, "True, he was **a great poet: one who will become world famous** – when our Ukrainian language becomes better known among the other nationalities"²⁰ (Taras Shevchenko in the Library of Congress: A Bibliography) та ін.

Таким чином, проведене дослідження переконує, що Тарас Шевченко – однозначно іміджева постать у сучасному зарубіжному медіапросторі, прецедентна, символічна для українців особистість, яка й сьогодні продовжує формувати не лише внутрішній, а й зовнішній, міжнародний імідж України. Фаховий аналіз лінгвоіміджевих домінант медійних текстів, присвячених Кобзареві, визначення ефективних іміджеформувальних маркерів таких текстів важливе й необхідне для грамотного висвітлення іміджевої інформації про поета в ЗМІ. Прецедентні постаті культури представляють Україну у світовому інформаційному просторі, тому їх коректна презентація в світових медіа має бути одним із пріоритетних завдань національної іміджевої стратегії.

¹⁸ У пер. з англ.: "Твори **Тараса Шевченка – генія української нації** – належать усім народам. Вони перетинаються з одного континенту на інший. Сотні монографічних досліджень, зроблених українською та іншими мовами, написаних українцями та неукраїнцями у всьому світі, можна порівняти з працями про Уолта Вітмена в США або Райнера Марія Рільке в Німеччині"

¹⁹ У пер. з англ.: "З насичених подіями сторінок української історії вимальовується **постать Тараса Шевченка – великого українського поета, живописця та мученика**. Рідко у світовій історії людина так запалювала серця, уяву та інтелект нації настільки, наскільки це зробив Тарас Шевченко з українським народом"

²⁰ У пер. з англ.: "Правда, це був **великий поет: той, хто стане всесвітньо відомим** – коли наша українська мова стане більш відомою серед інших національностей"

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурковський В. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11
2. Каштан Т. Формування міжнародного іміджу України на основі PR-програм. *Психолінгвістика*. 2010. Вип. 6. С. 177-182.
3. Лавриненко Г. Формування міжнародного іміджу України в західному світі (на прикладі Польщі). *Схід*. 2011. №4(111). С. 149-154.
4. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів за заг. ред. О.П. Розумної, Т.В. Черненко. Київ, 2016. С. 3-42.
5. Савон К. Міжнародний імідж України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 64. С. 180-193. <https://doi.org/10.32837/app.v0i64.196>
6. Чечель О. Формування іміджу держави на міжнародній арені. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 82-86.
7. Чумак О. Імідж України як один із чинників впливу на міжнародно-правові відносини. *Міжнародне право*. 2020. № 3. С. 339-343.
8. Andrei A. The impact of nation branding campaigns on country image. Case Study: Romania. *Management & Marketing. Challenges for the Knowledge Society*, 2017. №12(2). P. 222-236. <https://doi.org/10.1515/mmcks-2017-0014>
9. Francis C., Alain d'Astous. Country Image Effects in the Era of Protectionism. *Journal of International Consumer Marketing*. 2020. №32:4. P. 271-286. <https://doi.org/10.1080/08961530.2019.1710737>
10. Hakala U., Lemmetyinen A., Kantola S. Country image as a nation-branding tool. *Marketing Intelligence & Planning*. 2013. №31. P. 538-556. <https://doi.org/10.1108/MIP-04-2013-0060>
11. Kyrlyuk H., Glinska E. Creation and Evaluation of the Tourist Image of a Country – the Example of Poland. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. №213. P. 671-676. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.473>
12. Tarasheva E. The Image of a Country created by International Media: The Case of Bulgaria. Cambridge scholars publishing, 2014.

ДЖЕРЕЛА

13. Gwarda Media – <https://gwaramedia.com>
14. Посольство України в Італії – <https://www.facebook.com/ukr.embassy.italy>
15. Посольство України в Королівстві Бельгія – <https://belgium.mfa.gov.ua>
16. Міністерство закордонних справ України – <https://www.facebook.com/UkraineMFA/>
17. New Pathway – Ukrainian News – <https://www.newpathway.ca>

18. Ukrainian Community of Queensland – <https://www.ukrqld.com.au>
19. Taras Shevchenko in the Library of Congress: A Bibliography – <https://www.loc.gov/r/r/european/shevchenko.html>
20. Encyclopædia Britannica – <https://www.britannica.com/biography/Taras-Hryhorovych-Shevchenko>

REFERENCES

1. Gurkovsky, V. (2012). Protection of the image of the Ukrainian state in the conditions of information globalization [Zakhyst imidzhu Ukrayins'koyi derzhavy v umovakh informatsiynoyi hlobalizatsiyi]. *Public administration: theory and practice*, 2, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11 [in Ukrainian].
2. Kashtan, T. (2010). Formation of the international image of Ukraine on the basis of PR-programs [Formuvannya mizhnarodnoho imidzhu Ukrayiny na osnovi PR-prohram]. *Psycholinguistics*, 6, 177-182, [in Ukrainian].
3. Lavrynenko, G. (2011). Formation of Ukraine's international image in the Western world (on the example of Poland) [Formuvannya mizhnarodnoho imidzhu Ukrayiny v zakhidnomu sviti (na prykladi Pol'shchi)]. *East*, 4, 149-154 [in Ukrainian].
4. *The policy of cultural diplomacy: strategic priorities for Ukraine* (2016) [Polityka kul'turnoyi dyplomatiyi: stratehichni priorytety dlya Ukrayiny]. Coll. of scientific expert materials for the general. ed. O. Rozumna, T. Chernenko. Kyiv, 3-42 [in Ukrainian].
5. Savon, K. (2019). International image of Ukraine: current status and prospects [Mizhnarodnyy imidzh Ukrayiny: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku]. *Current policy issues*, Odessa, 64, 180-193, <https://doi.org/10.32837/app.v0i64.196> [in Ukrainian].
6. Chechel, O. (2016). Formation of the image of the state in the international arena [Formuvannya imidzhu derzhavy na mizhnarodniy areni. Investytsiyi: praktyka ta dosvid]. *Investments: practice and experience*, 10, 82-86 [in Ukrainian].
7. Chumak, O. (2020). Image of Ukraine as one of the factors influencing international legal relations [Imidzh Ukrayiny yak odyń iz chynnykiv vplyvu na mizhnarodno-pravovi vidnosyny]. *International Law*, 3, 339-343 [in Ukrainian].
8. Andrei, A. (2017). The impact of nation branding campaigns on country image. Case Study: Romania. *Management & Marketing. Challenges for the Knowledge Society*, 12(2), 222-236. <https://doi.org/10.1515/mmcks-2017-0014> [in English].
9. Francis, C., Alain, d'Astous (2020). Country Image Effects in the Era of Protectionism. *Journal of International Consumer Marketing*, 32:4, 271-286. <https://doi.org/10.1080/08961530.2019.1710737> [in English].

10. Hakala, U., Lemmetyinen, A., Kantola, S. (2013). Country image as a nation-branding tool. *Marketing Intelligence & Planning*. 31, 538-556. <https://doi.org/10.1108/MIP-04-2013-0060> [in English].

11. Kyrlyuk, H., Glinska, E. (2015). Creation and Evaluation of the Tourist Image of a Country – the Example of Poland. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 213, 671-676, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.473> [in English].

12. Tarasheva, E. (2014). *The Image of a Country created by International Media: The Case of Bulgaria*. Cambridge scholars publishing. [in English].

RESOURCES

13. Gwarda Media – <https://gwaramedia.com>

14. Embassy of Ukraine in Italy – <https://www.facebook.com/ukr.embassy.italy>

15. Embassy of Ukraine in the Kingdom of Belgium – <https://belgium.mfa.gov.ua>

16. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine – <https://www.facebook.com/UkraineMFA/>

17. New Pathway – Ukrainian News – <https://www.newpathway.ca>

18. Ukrainian Community of Queensland – <https://www.ukrqlld.com.au>

19. Taras Shevchenko in the Library of Congress: A Bibliography – <https://www.loc.gov/rr/european/shevchenko.html>

20. Encyclopædia Britannica – <https://www.britannica.com/biography/Taras-Hryhorovych-Shevchenko>

Дата надходження до редакції – 12.03.2021

Дата затвердження редакцією – 01.04.2021

**МОВОЗНАВЧА АСПЕКТОЛОГІЯ
РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ**

УДК 81-139:398:22.01Пісня над Піснями

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTR.2021.42.121-139>

Дядищева-Росовецька Ю.Б.
ORCID ID: 0000-0003-4366-3587

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАМІТКИ ДО КОМПЛЕКСНОГО
ЛІНГВОФОЛЬКЛОРИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЕТИКИ
МЕФОДІЇВСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ПІСНІ НАД ПІСНЯМИ**

***Анотація.** Статтю присвячено деяким методологічним питанням, що виникають при лінгвофольклористичному аналізі поезики Мефодіївського перекладу Пісні над Піснями, яку розглядаємо як текст усно-поетичний, згодом опрацьований літературно. Окреслено параметри міжмовної, міжконфесійної та міжетнічної трансмісії за умов значної тягlosti в часі. Визначено проблеми, пов'язані з нашаруваннями не тільки темпоральними, але і в межах кількох етнічних традицій, а саме: давньоєгипетської, давньоєврейської, давньогрецької, давньослов'янської. Виділено ряд тропів та стилістичних фігур, що використовуються як засоби організації тексту або вживаються як компоненти для стилістичної симетрії. Це постійні епітети, різні типи повторів, анафор та епіфор, тавтологічних сполучень, плеонастичних сполучень, алегорії, порівняння, екфрасиси, специфічні композити тощо. Можливе залучення до дослідження поширених у фольклорі гіпербол, персоніфікацій, перифразів. Окреслено коло методологічних труднощів. Застережено щодо контрпродуктивності вивчення тропів у відриві від контекстів конкретних творів, в абстрактному позаетнічному континуумі, хоч і в синхронії та діахронії. Якщо в національних літературах, особливо на перших етапах їх розвитку, існують своєрідні жанрові системи, то й у фольклорі спостерігаються відмінності в жанрах у навіть споріднених етносах. Звідси необхідність врахування відмінностей між жанрами весільної поезії в давньому арамейському фольклорі та в усних традиціях народів, чії книжники перекладали поему. Наголошено на важливості конкретного контекстуального вивчення тропів Пісні над Піснями, адже рух її текстів в часі та просторі – це зміна сприймань їх перекладачами, редакторами, переписувачами, що призводить до зрушень у розумінні та естетичному прийнятті пам'ятки читачами.*

Підкреслено, що повну картину можна отримати, лише дослідивши всі національні та етнічні гілки генеалогічного древа пам'ятки. Поставлено питання про місце в такому комплексному дослідженні релігійних алегорично-символічних тлумачень.

Ключові слова: методологія, лінгвофольклористика, лінгвостилістика, поетика, Пісня над Піснями, біблістика, тропи.

Інформація про автора: Дядищева-Росовецька Юлія Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: dyadros@gmail.com

Juliya B. Dyadyshcheva-Rosovetska

ORCID ID: 0000-0003-4366-3587

METHODOLOGICAL NOTES ON THE COMPLEX LINGUOFOLKLORISTIC ANALYSIS OF THE POETICS OF THE METHODIUS'S TRANSLATION OF *THE SONG OF SONGS*

Abstract. *The article is devoted to some methodological issues that arise in the linguistic and folklore analysis of the poetics of the Methodius's translation of the Song of Songs, which we consider as an orally poetic text, later elaborated in literature. The parameters of interlingual, interfaith and interethnic transmission under conditions of considerable time duration are outlined. Problems related to layers not only temporal, but also within several ethnic traditions, namely: ancient Egyptian, ancient Jewish, ancient Greek, ancient Slavic. There are a number of tropes and stylistic figures that are used as a means of organizing the text or used as components for stylistic symmetry. These are permanent epithets, different types of repetitions, anaphora and epiphora, tautological combinations, pleonastic combinations, allegories, comparisons, ekphrasis, specific composites, etc. It is possible to involve in the study of common in folklore hyperbole, personifications, paraphrases. The range of methodological difficulties is outlined. The article warns about the counterproductiveness of the study of literary tropes in isolation from the contexts of specific works, in the abstract non-ethnic continuum, although in synchrony and diachrony. If in the national literatures, especially in the early stages of their development, there are peculiar genre systems, then in folklore there are differences in genres of even related ethnic groups. Hence, the need to take into account the differences between the genres of wedding poetry in ancient Aramaic folklore and in the oral traditions of the peoples whose scribes translated the poem. The importance of a specific contextual study of the tracks of the*

Song of Songs is emphasized, because the movement of its texts in time and space is a change in their perceptions by translators, editors, transcribers, which leads to changes in understanding and aesthetic acceptance of the monument by readers. It is stressed that the full picture can be obtained only by examining all the national and ethnic branches of the family tree of the monument. The question of place in such a comprehensive study of religious allegorical and symbolic interpretations is also delivered in the article.

Keywords: methodology, lingvofolkloristics, lingvostylistics, poetics, Song of Songs, bibleistics, tropes.

Information about author: Dyadyshcheva-Rosovetska Juliya Borysivna – PhD, associate professor; associate professor of the department of stylistics and language communication; Institute of philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: dyadros@gmail.com

Дядищева-Росовецкая Ю.Б.
ORCID ID: 0000-0003-4366-3587

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ К КОМПЛЕКСНОМУ ЛИНГВОФОЛЬКЛОРИСТИЧЕСКОМУ АНАЛИЗУ ПОЭТИКИ МЕФОДИЕВСКОГО ПЕРЕВОДА ПЕСНИ ПЕСЕН

Аннотация: В статье анализируются некоторые методологические вопросы, возникающие при лингвофольклористическом анализе поэтики Мефодиевского перевода Песни Песен, рассматриваемой как текста устно-поэтического, впоследствии обработанного литературно. Очерчены параметры межкультурной, межконфессиональной и межкультурной трансмиссии в условиях значительной протяженности во времени. Определены проблемы, связанные с наложениями не только темпоральными, но и в пределах нескольких этнических традиций, а именно: древнеегипетской, древнееврейской, древнегреческой, древнеславянской. Выделен ряд тропов и стилистических фигур, используемых в качестве средства организации текста или употребляемых как компоненты стилистической симметрии. Это поэтические эпитеты, разнообразные типы повторов, анафор и эпифор, тавтологических сочетаний, плеонастических сочетаний, аллегории, сравнения, экфрасисы, специфические композиты и т. д. Возможно привлечение к исследованию распространённых в фольклоре гипербола, персонификаций, перифразов. Очерчен круг методологических трудностей. Приводится предостережение

относительно контрпродуктивности изучения тропов в отрыве от контекстов конкретных произведений, в абстрактном внеэтническом континууме, хоть и в синхронии и диахронии. Если в национальных литературах, особенно на первых этапах их развития, существуют своеобразные жанровые системы, то и в фольклоре наблюдаются отличия в жанрах даже у родственных этносов. Отсюда необходимость учитывать отличия между жанрами свадебной поэзии в древнем арамейском фольклоре и в устных традициях народов, чьи книжники переводили поэму. Акцентируется на важности конкретного контекстуального изучения тропов Песни Песен, поскольку движение её текстов во времени и пространстве – это смена восприятий их переводчиками, редакторами, переписчиками, что приводит к смещениям в понимании и эстетическом приятии памятника читателями. Подчеркнуто, что полную картину можно получить, только исследовав все национальные и этнические ветви генеалогического дерева памятника. Поставлен вопрос о месте в таком комплексном исследовании религиозных аллегорических-символических толкований.

Ключевые слова: методология, лингвофольклористика, лингвостилистика, поэтика, Песнь Песней, библиистика, тропы.

Информация об авторе: Дядищева-Росовецкая Юлия Борисовна – кандидат филологических наук, доцент; доцент кафедры стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: dyadros@gmail.com

Вивчення різноманітних аспектів бібліїстики залишається актуальним у наш час, зокрема в зарубіжних дослідженнях А. Алексєєва [3], Р. Алтера [26], І. Будзько [17, с. 30], Т. Глидхіла [28], А. Грищенка [11], С. Ніколової [17, с. 20], Есис І. [25], П. Ханта [29] та ін. Особливо привертає увагу *Пісня над Піснями* (далі ПП) Мефодіївського перекладу – неперевершений витвір словесного мистецтва, перлина усно-традиційного походження (зібрання весільних наспівів без єдиного сюжету, імовірно, із відтворенням структури весільного обряду [1, с. 289]), що зазнала книжної обробки. До аналізу деяких лінгвостилістичних компонентів аспектів поетики ПП ми зверталися раніше [12; 13 та ін.].

Матеріалом нашого дослідження послужив текст четього перекладу ПП, він був виданий за списком ГПБ, Ф. І. 461, XIV–XV ст., арк. 365 зв. – 369 зв. А. Алексєєвим у додатку до його

дослідження [4, с. 251–255]. Саме четьєго, а не службового (літургійного) або тлумачного (екзегетичного), адже, як пояснював науковець, "прийнято вважати, що службові тексти були перекладені Кирилом (і Мефодієм), четї – Мефодієм після смерті Кирила, тлумачні з'явилися в пізніший час" [4, с. 230]. Саме до четьєго перекладу ПП він звертається в своєму дописі, щоб з'ясувати час і місце його появи. З цією метою науковець залучає широкий матеріал, а саме 22 списки XIV–XVII ст. Крім того він згадує переклад ПП, відомий за 25 списками XIII–XVII ст. – з тлумаченнями Філона Карпафійського. Важливо, що останній було виконано, на думку автора, у XII ст. у східних слов'ян [4, с. 231].

Розглянемо правомірність комплексного лінгвофольклористичного аналізу поезики Мефодіївського перекладу ПП. Як відомо, тропи використовуються "для підсилення зображальності та виразності мовлення" [22, с. 520]. Зрозумілим для науковця видається прагнення універсального охоплення мовних засобів для отримання повної картини, проте чи таке тут можливо без втрати достовірності та викривлення результатів?

Ситуація ускладнюється, коли йдеться не тільки про дослідження лінгвофольклористичного компоненту тексту уснопоетичного походження, який згодом був опрацьований літературно. Окрему проблему становить трансмісія міжмовна, міжконфесійна та міжетнічна, ще й із значною тяглістю в часі (дещо спрощено з цієї точки зору подано інтерпретацію поезики ПП П. Хантом [29]).

Т. Цив'ян справедливо розглядала мову як код моделі світу [24, 280 с.]. У свою чергу, Н. Арутюнова наголошувала: "Судження встановлює зв'язок між світом людини та мисленням про світ" [5, с. XI].

Треба враховувати, що слов'янські просвітителі Кирило та Мефодій були, як відомо, уроженцями міста Солунь, населення якого було представлено не лише греками, а й південними слов'янами. Можна допустити, що першовчителі знали з дитинства не тільки локальний діалект останніх, який, імовірно,

став живомовною основою літературно-писемної старослов'янської мови, а, напевне, й місцеві фольклорні традиції. Тим важливіше, що Мефодій згодом шукав паралелі для перекладу ПП з грецької слов'янською мовою на давно знайомому з дитинства етнолінгвістичному матеріалі. Чи звертався він при цьому в прагненні найбільш точного перекладу до давньоєврейського тексту Старого Заповіту?

Також тут виникають утруднення за рахунок того, що в досліджуваному тексті є нашарування не тільки темпоральні, але навіть не в межах однієї етнічної традиції: давньоєврейської, давньогрецької, давньослов'янської, та навіть єгипетської. С. Аверінцев у ґрунтовній статті, присвяченій давньоєврейській літературі у фундаментальній "Історії всесвітньої літератури", зазначав: "Шляхом залучення зовнішніх даних і аналізу самого тексту уточнено історичні умови, у яких виникали, а згодом зазнавали кодифікаторських редакцій біблійні книги, виявлено спадкоємність цих книг по відношенню до інших давньосхідних літератур – давньоєгипетської, шумеро-аккадської, угаритської, давньоіранської та ін." [1, с. 272]

Щодо наявності в ПП міжетнічних впливів, зокрема єгипетських, варто згадати казус, на який указує науковець: "Космополітичний двір Соломона справді був тим самим місцем, де вперше на палестинській землі прижилася любовна поезія найкращого єгипетського смаку. Єгипетський вплив продовжує відчуватися й у тому тексті "Пісні над піснями", який ми знаємо: на берегах Ніла треба було називати закоханих "брат" і "сестра", між тим як для євреїв ця фразеологія була настільки незвичною, що довелося пояснювати: "сестро моя, наречено" (IV, 9–10 та ін.)" [1, с. 289].

А ось звертання в ПП до нареченого: "*братоучаждь* мои" (I, 12), це – ὁδελφίδους, "synoves; племянник" [31, с. 143], "син брата" [20, с. 101], "син брата або сестри" [8, с. 18]. Р. Цейтлін пояснює цей, серед інших, продуктивний спосіб його утворення: "Гр.[ецькі] нескладні слова передавалися ст.-сл.[старослов'янськими] складаннями" [23, с. 188, 194] подібно до композитів *воевода* (ἡγεμών (*ігемон*)) чи *чорноризець*

.....
(μοναχός (*монах*)) тощо. Справді, для носіїв як іудейської, так і пізніше грецької, і слов'янської традиції подібне слововживання для означення нареченого потребувало уточнень або пояснень.

А от ще одна красномовна деталь такого впливу, який стосується вже поведінкового канону: закохана дівчина закликає свого нареченого та "сама іде до нього, розпитуючи про нього сторожів (така поведінка, абсолютно неможлива в реальному житті для східної дівчини, часто трапляється в єгипетських піснях як поетична умовність)" [1, с. 290].

Закономірно, що треба бути особливо уважним до деталей при вивченні лінгвофольклористичного компоненту такого тексту. Виразний приклад, який має бути для нас своєрідним застереженням, навів свого часу А. Веселовський у своєму епохальному трактаті – найкращому з теоретичної лінгвофольклористики – "З історії епітета". У ньому він віртуозно продемонстрував, як постійний у трьох різних етносів "епітет кидає світло на три культурні перспективи" [9, с. 75], а саме: "...зелені шляхи (*groenig brautir, grêne stræta*) північної та англо-саксонської поезії: доріг немає, шлях іде зеленим полем; у болгарській поезії ці шляхи, друми – *білі*; у старо-французькому епосі їхній епітет *anti* = *antique*: *старі римські дороги*" [10, с. 75].

Отже, з обережністю треба залучати до розгляду деякі усно-традиційні тропи та стилістичні фігури, оскільки вони можуть бути виразно етнічно маркованими. Щоправда це не означає необхідності цілковитого їх ігнорування, оскільки деякі з них (ті ж епітети) можуть бути визнані постійними в традиціях різних народів, пояснити це можна, використовуючи термінологію компаративістики, з генетичної точки зору, типологічної або впливу культур.

Так, напевно, можна звернутися до аналізу зафіксованих у ПП постійних епітетів, які можна назвати не лише загальнослов'янськими, а й загальноєвропейськими: *жива* вода (стоуденець *ввды живы* (IV, 15), пор. "ὑδατος ζῶντος" [30, IV, 15]), *дъска тисова* (дъскѣ *тисовѣ* (VIII, 9), пор. "σανίδα κεδρίνην" [30, VIII, 9] – тут названо іншу рослину, теж хвойну),

кринь *Ждолныи* (II, 1) – "κρίνον τῶν κοιλᾶδων" [30, II, 1], "ωγнь пламенень" (VIII, 6) тощо. Останній приклад у Мефодіївському перекладі являє собою ще й плеонастичну сполуку *полум'яний вогонь* – поширене явище фольклорної поетики (таке як, скажімо, проаналізований О. Потебнею *крутий берег* [16, с. 186–187]). Показово, що в одному зі списків замість названого епітета зафіксовано прикладку – *огнь-пламы* (ще П. Тимошенко свого часу називав прикладку одним із різновидів епітета [21, с. 206]). Утім, у Септуагінті при змалюванні ревнощів цей троп не фіксується: "σκληρὸς ὥς ἄρης ζῆλος περίπτερα αὐτῆς περίπτερα πυρὸς φλόγες αὐτῆς" [30, VIII, 6] – вони (ревнощі) жорсткі (*σκληρὸς*), як пекло, їхні стріли – стріли вогню, полум'я їхнє (*φλόγες* – "горящий, пылающий, блестящий" [8, с. 1319]). Це знайшло відображення й у перекладах І. Огієнка ("заздрощі непереможні, немов той шеол, його жар жар огню, воно полум'я Господа!" [6, VIII, 6]) та І. Хоменка ("ревнощі люті, немов пекло. Стріли її – вогненні стріли, правдиве полум'я Господнє" [7, VIII, 6]; пор. специфічну інтерпретацію в сучасному дописі Н. Dharamraj "Green-Eyed Lovers: A Study of Jealousy in Song of Songs 8:5–7" [27]).

Видається правомірним залучення до аналізу різних типів **повторів** – найдавнішої риси фольклору, на думку Є. Мелетинського, пов'язаної "в генезисі і з наявністю ритму, і з вірою в магичну силу слова" [15, с. 19], найпростішого фольклорного прийому [19, с. 526], який слугує, зокрема, для організації тексту.

Справді, у ПП виявлено повтори, наявні й у Септуагінті. Це – повтор окремих слів: "**Πῦνία πῦνιι**, еже ес(ть) Соломѡне" (I, 1) – "**Αἶσμα ἀσμάτων**" [30, I, 1]. Або таке: "сѣѡве мѣтере моеж сварішжсѧ на мѧ, приставишж мѧ хранилищъ въ **виноградѣ**, **виноградъ** моих не съхранихъ" (I, 5) – "οἱοὶ μητρός μου ἐμαχέσαντο ἐν ἐμοί ἔθεντό με φυλάκισαν ἐν **ἀμπελῶσιν ἀμπελῶνα** ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα" [30, I, 5].

У метафоричній картині весни, кохання, що розквітає, юності тричі повторюється дієслово "ὀρθρίσωμεν εἰς ἀμπελῶνας ἴδωμεν εἰ **ἦνθησεν** ἡ ἀμπελος **ἦνθησεν** ὁ κυπρισμός **ἦνθησαν** αἱ

.....
 ῥόαι" [30, VII, 13], у старослов'янському тексті ця троїстість доповнюється ще й четвертим тавтологічним іменником: "оутръноувѣ въ виноградѣхъ, видѣвъѣ, аще **процьвѣль** ес(ть) виноград, **процьвѣль цвѣтъ**, **процьвтошж** шипци" (VII, 12). Апогеем цього є плодючість, даремно тут згадуються виноград, **краквѣ**твоплодик – виразний потрійний композит (єдиний на весь текст). Цікаво, що в наведеному переліку названо *шипци* – троянди ("ρόδον, роза, rûže" [20, с. 790]), тоді як у грецькому тексті – ῥόαι (гранати, гранатові яблука [8, с. 1116]).

Також натрапляємо на повтори не тільки на лексичному рівні, а й на синтаксичному: для підсилення враження від наведеної аналогії в народнописенному фрагменті *змалювання вибору коханої (коханого) серед інших* використовуються речення однотипної конструкції: "**Іа**коже крінъ посрѣд(**ѣ**) трънія, тако искрънѣа моа посрѣд(**ѣ**) дщерь. **Іа**ко аблко въ дрѣвѣхъ лжга, такъ братоучѣдъ мои посрѣд(**ѣ**) снѣв" (II, 2–3) – "ὥς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν οὕτως ἡ πλησίον μου ἀνὰ μέσον τῶν θυγατέρων. ὥς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν" [30, II, 2–3].

За допомогою алегорії змалюється цнотливість нареченої, тут бачимо повтор словосполучення: "**Врьтоградъ затворень**, сестро моа невѣсто, **врьтоградъ затворень**, источникъ запечѣтлѣнь" (κῆπος κεκλεισμένος ἀδελφή μου νύμφη κῆπος κεκλεισμένος πηγὴ ἐσφραγισμένη [30, IV, 12]), напевне, для підсилення експресії, а ще поруч – "источникъ запечѣтлѣнь".

Не дивно, що в ПП, в основу якої покладено весільні наспіви, трапляється тавтологія, частовживана у фольклорі: "да **лобжет** ма ѿ **лобзанія** оустъ его" (I, 1; VII, 11), порівняймо: "**φιλησάτω** με ἀπὸ **φιλημάτων** στόματος αὐτοῦ" [30, I, 1].

Проте не завжди в старослов'янському тексті знаходимо відповідність грецькому, наприклад замість яскравої тавтології "и **пїите**, и **оупїитесѧ**" (V, 1), яку І. Хоменко влучно передає "Пийте, впивайтесь" [7, V, 1], бачимо: "φάγετε πλησίοι καὶ **πίετε** καὶ **μεθύσθητε** ἀδελφοί" [30, V, 1] – *випийте і сп'янієте*, (пор. у І. Огієнка "пийте до схочу" [6, V, 1]).

Натрапляємо й на плеонастичні сполуки: "ἀγαλλιασόμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν" [30, I, 3] – "Да възрадуемсѧ и възвеселимсѧ" (I, 3).

Також плеонастичними можна визнати дві виразні образні характеристики: "цвѣтъ полскыи, крѣнь ждолныи" (II, 1), "ἄνθος τοῦ πεδίου κρίνον τῶν κοιλάδων" [30, II, 1]. Так, слово ἄνθος А. Вейсман тлумачить не лише в прямому значенні "цвіт, квітка" [8, с. 115], але й у переносному "цвіт, найвищий ступінь чогось", також "розпал кохання, шаленства" й "окраса, краса" [8, с. 115]. Тобто, "ἄνθος τοῦ πεδίου" – квітка рівнини [8, с. 966]. У свою чергу κρίνον перекладається як *лілея* [8, с. 731], значить κρίνον τῶν κοιλάδων – лілея долини [8, с. 715]. І. Огієнко подає такий переклад першого словосполучення: "*саронська троянда*" [6, II, 1], а І. Хоменко – "*нарцис шаронський*" [7, II, 1].

Натрапляємо також на виразні фольклорні порівняння нареченої, вона та, що визирає, як ранок, прекрасна, як місяць, вибрана, як сонце, дивовижна як озброєні [полки]: "Кто си ес(ть) прѣницажщія, ꙗко оутро добра, ꙗко лоуна избранна, ꙗко сѣнце, оужѣсть ꙗко оучиненыѧ?" (VI, 9) – "τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὥσει ὄρθρος καλὴ ὡς σελήνη ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος θάμβος ὡς τεταγμένοι" [30, VI, 10]. І. Огієнко порушує однотипну ритмічну побудову чотирьох порівнянь, наявну і в Септуагінті, і в Мефодіївському перекладі, у передостанньому: "Хто це така, що вона виглядає, немов та досвітня зоря, прекрасна, як місяць, як сонце ясна, як полки з прапорами грізна?" [6, VI, 10]. У пропонованому І. Хоменком варіанті принаймні три останні одноманітні за структурою: "Хто це, що наче рання зоря, сходить, гарна, мов місяць, ясна, мов сонце, страшна, мов військові загони з прапорцями?" [7, VI, 10].

А ось наречений поетично порівнюється з юним оленем (νεβρός – молодий олень [8, с. 838]), із сарною, ланню (ἐλάφος – олень, лань [8, с. 410]): "Под(о)бенъ ес(ть) братоучѧд мои срѣнѣ ли ланищоу по горамъ еѡилскамъ (II, 9; VIII, 14) – "ὁμοίός ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δорκάδι ἢ νεβρῷ ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθηλ" [30, II, 9].

Трапляються й антитетичні порівняння, наприклад, *любов міцна як смерть*: "крѣпка **іако** **сѣмр'ть** **любы**" (VIII, 6) – "κρатаῖα ὡς **θάνατος ἀγάπη**" [30, VIII, 6]. Далі слідує із тотожною побудовою фрази, згадка *ревнощів* як антитеза до *кохання*: "жестока **іако** адъ **зависть**" (VIII, 6). Це цілковито відповідає грецькому: "κρатаῖα ὡς θάνατος ἀγάπη σκληρὸς ὡς ᾄδης ζῆλος" [30, VIII, 6].

Наявні в ПП численні комплекси порівнянь – барвисті змалювання закоханих. Ось, наприклад, як схарактеризовано нареченого: "глава его златѡ кефазъ, власи его еліе чрьно, **іако** вранъ, очи его **іако** голѣбица на испльненіе вѡдъ, измъвеныѡ въ млѣцѣ, сѣдѡща на наплъненіе водъ. Челюсти его **іако** чѣша арѡмата, растѣщи міротвореніа, оустнѣ его крінѣ, каплащи змѣрнѣ испльнѣ. Рѣцѣ его растрѣганѣ златѣ, испльненѣ тар'сисѣ. Чрѣвѡ его дъщица слонова на камыцѣ самфира. Лысты его стльца мрѣморѣна, оснѡвана на под'стльпію златѡу. Зракъ его **іако** Ливанъ и избранъ **іако** тисіе. Грътанъ его сладос(ть) и всежеланіе (V, 11–16). Це відповідає грецькому інваріанту.

Подекуди може здаватися, що вони наближаються до екфрасису (прикрашеного змалювання) який активно використовувався від Гермогена Тарсійського до Павла Силенціарія, а також до Іоанна Євгеніка. А отже, напевне був добре відомий Кирилові та Мефодію. Таке припущення принаймні має право на існування.

Видається також можливим залучити до аналізу такі стилістичні фігури як анафори, адже це дає цікавий матеріал для спостереження: "Да с'нидет братучѡд мои въ врьтоград свои и да **іасть** ѿ плода краевѣтвеи его" (V, 1), пор.: "καταβήτω ἀδελφιδὸς μου εἰς κῆπον αὐτοῦ καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ" [30, IV, 16. NB! Невідповідність у нумерації розділів та віршів вимагає пояснення. А. Алексеев у своїй примітці видання 1983 року зазначає: "Розбивка на розділи або вірші в рукописах відсутня та виконана під час цього видання" [4, с. 251]. Або "Вънидохъ въ врьтоградъ свои" (V, 1), пор.: "εἰσῆλθον εἰς κῆπόν μου" [30, V, 1]. А от ще один поетичний вислів, відповідність

якому знаходимо в грецькому тексті: "Братуча^дъ мои съниде въ виноград свои въ ч^ѣшах ар^ωмать пасти въ врьтоград^ѣхъ, и събирати кріна. Азь братоуча^доу моему и братоуча^д мои мн^ѣ, пасыи въ крін^ѣхъ" (VI, 1), пор.: "ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κήπον αὐτοῦ..." [30, VI, 2].

Епіфори також придатні для подібного дослідження: "да лобжет м^а ѿ лобзанія оустъ его, ^яко блага съсца твоа паче вина" (I, 1) і "да възрадуемс^а и възвеселимс^а ѿ теб^ѣ, възлюбимъ съсца твоа паче вина" (I, 3). У Септуагінті теж наявний цей троп "φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ ὅτι ἀγαθοὶ μαστοὶ σου ὑπὲρ οἶνον" [30, I, 2] і таке: "ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοὶ ἀγαπήσομεν μαστούς σου ὑπὲρ οἶνον" [30, I, 4].

У тексті також виявлено специфічні композити, такі як братоуча^дъ (I, 12), краеветвие (V, 1), кракв^ѣтвоплоди^к (VII, 13), міротворенія (V, 13), камыкомощеніє (III, 10), виноградъ (I, 5), врьтоградъ (IV, 12), всежеланіє (V, 16), бл^гволеніє (VI, 3) та ін. Ці продуктивні моделі утворення детально аналізує Р. Цейтлін у своїй монографії [23]. Кожне з вживань заслуговує на окремий кропіткий розгляд, що має передувати висновкам. С. Аверінцев підкреслював, що слов'янською книжною традицією були успадковані "не тільки "фігури думки" та "фігури мовлення"", "вони переймали, й при тому надзвичайно широко, словотвірні моделі – хитромудрість притаманних грецькій мові "словес протягнуто складених", як сказано в Різдваному каноні Іоанна Дамаскіна" [2, с. 158]. Саме в них знаходили реалізацію "...специфічно грецькі можливості урочистості та гумору" [2, с. 158].

Як бачимо, видається продуктивним вивчення в ПП наведених тропів та стилістичних фігур, придатних до аналізу – таких, що використовуються як засоби організації тексту або вживаються як компоненти для стилістичної симетрії. Вони долають кордони міжнародні, міжчасові та міжмовні. Можливо також залучити до дослідження й інші, поширені у фольклорі: гіперболи, персоніфікації, перифрази.

.....

Але ж і методологічні труднощі залишаються. Ось В. Топоров підкреслює, що один із аспектів вивчення тропів "впливає з синхронічного зв'язку окремих тропів, який змушує передбачати аналогічний зв'язок у діяхронії та навіть можливість реконструкції вихідного тропа, що став джерелом усього розмаїття конкретних тропів, що впритул підводить до історичної морфології тропів" [22, с. 520]. Як бачимо, дослідник вважає можливим вивчати тропи у відриві від контекстів конкретних творів, у якомусь абстрактному, хоч і в синхронії та діяхронії, позаєтнічному континуумі. Але чи можна на цьому шляху отримати справді достовірні результати? Взяти хоч би жанрові умови вживання тропів. Не варто доводити, що в національних літературах, особливо на перших етапах їх розвитку існують своєрідні жанрові системи; таку систему, наприклад, у давній російській літературі реконструює Д. Лихачов [14, с. 49–61]. Але ж й у фольклорі, як це нещодавно показав С. Росовецький, існують відмінності в епічних жанрах у навіть споріднених слов'янських народів [18, с. 286–288, 290–292]. Доречно буде нагадати, що А. Гіпіус і А. Залізняка у спробі розв'язати лінгвістичну загадку берестяної грамоти звертаються до давньоруських обрядових паралелей [10, с. 8]. Тож і при вивченні тропів у ПП слід, мабуть, враховувати особливості в жанрах весільної поезії в давньому арамейському фольклорі та в усних традиціях народів, чиї книжники перекладали поему.

Ще одна проблема. Звісно, після відкриття фольклорної основи ПП в принципі можна відтворити в діяхронії історію її тропів начебто як об'єктивний процес. Уже зазначалося, що виривати при цьому тропи з конкретних контекстів небезпечно викривленням результатів, адже рух текстів ПП в часі – це не механічне корегування тропів, а зміна сприймань їх перекладачами, редакторами, переписувачами, що призводить до зрушень у розумінні та естетичному прийнятті пам'ятки читачами. Але ж повну картину можна отримати, лише дослідивши всі національні та етнічні гілки генеалогічного древа ПП. І тут постає наступне, надзвичайно складне питання. Яке місце в такому комплексному дослідженні мають посісти

релігійні алегорично-символічні тлумачення пам'ятки? І почати треба зі з'ясування, чи мала вже перша письмова фіксація ПП сакральну функцію.

Отже, вивчення стилістики ПП потребує подальшої кропіткої роботи, і не сказати, щоб простої з погляду наукової методології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С.С. Древнееврейская литература. *История всемирной литературы*. Том первый. Москва : Наука, 1983. С. 271-302.

2. Аверинцев С. Славянское слово и традиция эллинизма. *Вопросы литературы*. 1976. № 11. С. 152-161.

3. Алексеев А.А. Еврейские источники в литературной традиции древней Руси. *Письменность, литература, фольклор славянских народов. История славистики*. XVI Международный съезд славистов. Белград, 20–27 августа 2018 г. Москва : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2018. С. 5–17.

4. Алексеев А.А. К определению объема литературного наследия Мефодия (Четий перевод Песни песней). *Труды отдела древнерусской литературы*. Ленинград : Наука, Ленинградское отделение, 1983. Т. XXXVII. С. 229–255.

5. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Изд. 2-е, исправленное. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.

6. Біблія. Старий заповіт. Переклад І. Огієнка [Електронний ресурс]. URL : <http://www.my-bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/kniga-pesni-pesnej-solomona.html#g4>

7. Біблія. Старий заповіт. Переклад І. Хоменка [Електронний ресурс]. URL : <http://ukrbible.at.ua/>

8. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь / Репринт 5-го издания 1899 г., Москва, 1991. 1371 с.

9. Веселовский А.Н. Из истории эпитета. *Историческая поэтика / Ред., вступ. ст. и примеч. В. М. Жирмунского*. Изд. 2-е, испр. Москва : Едиториал УРСС, 2004. С. 73-92.

10. Гиппиус А.А. Зализняк А.А. Берестяные грамоты из раскопок 2017 г. в Великом Новгороде и Старой Руссе. *Вопросы языкознания*. 2018. № 4. С. 7–24.

11. Грищенко А.И. Славяно-русские пятикнижия XV–XVI вв. с правками и глоссами по Масоретскому тексту и другим семитским источникам: новые лингвотекстологические данные. *Письменность, литература, фольклор славянских народов. История славистики*. XVI Международный съезд славистов. Белград, 20–27 августа 2018 г.

Москва : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2018. С. 62–81.

12. Дядищева-Росовецкая Ю.Б. Своеобразие экфрасиса в Мефодиевом переводе Песни песней. *Теория и история экфрасиса: итоги и перспективы изучения: [коллективная монография]*. Siedlce, 2018. С. 532–546.

13. Дядищева-Росовецька Ю.Б. Повтори в поезії Тараса Шевченка як лінгво-поетичний фольклоризм. *VIII Міжнародний конгрес україністів. Фольклористика. Збірник наукових статей / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАН України; МАУ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського*. Київ, 2017. С. 48-57.

14. Лихачев Д.С. Развитие русской литературы X–XVII веков. Эпохи и стили. Ленинград : Издательство "Наука". Ленинградское отделение, 1973. 256 с.

15. Мелетинский Е.М. "Эдда" и ранние формы эпоса. Москва : Наука, 1968. 367 с.

16. Потенба А. Мысль и язык. 2-е изд. Харьков : Тип. А. Дарре, 1892. 228 с.

17. Програма XVI Міжнародного з'їзду славістів. Белград, 2018. 198 с. [Електронний ресурс]. URL : [http://www.inmo.org.ua/assets/files/2018/XVI%20z'yizd%20slavistiv.%20Prohrama%20\(2018\).pdf](http://www.inmo.org.ua/assets/files/2018/XVI%20z'yizd%20slavistiv.%20Prohrama%20(2018).pdf)

18. Росовецький С. Епічне своєобразие українських народних дум. *Studia Litterarum*. 2018. Т. 3, № 1. С. 282–301.

19. Росовецький С. Український фольклор у теоретичному висвітленні [Підручник]. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2008. 624 с.

20. Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков): Около 10 000 слов. Э. Благова, Р. М. Цейтлин, С. Геродес и др. Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва : Русский язык, 1994. 842 с.

21. Тимошенко П.Д. Епітет. *Шевченківський словник : У двох томах. / Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР*. Київ : Радянська енциклопедія, 1976. Т. 1 : А–Мол. С. 206.

22. Топоров В.Н. Тропы. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва : Советская энциклопедия, 1990. С. 520–521.

23. Цейтлин Р.М. Лексика старославянского языка (Опыт анализа мотивированных слов по данным древнеболгарских рукописей X–XI вв.). Москва : Наука, 1977. 336 с.

24. Цивьян Т. В. Модель мира и ее лингвистические основы. 3-е изд., испр. Москва : КомКнига, 2006. 280 с.

25. Alter R. The Art of Biblical Poetry. Berkeley : Basic Books, 2011. 320 p.

26. Assis E. *Flashes of Fire: A Literary Analysis of the Song of Songs*. Edinburgh : T&T Clark, 2009. 304 p.
27. Dharamraj H. Green-Eyed Lovers: A Study of Jealousy in Song of Songs 8:5–7 *Priscilla Papers. The academic journal of CBE International. Song of Songs*, 32(1). Winter 2018. P. 5-8.
28. Gledhill T. *The Message of the Song of Songs: The Lyrics of Love: BST Bible for Today Series*. Leicester, UK : Inter-Varsity Press, 2004. 254 p.
29. Hunt P. *Poetry in the Song of Songs: A Literary Analysis*. New York : Peter Lang, 2008. 368 p.
30. Nestle – Aland. *Septuaginta Graece. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs*. URL : <https://manuscript-bible.ru/>
31. *Slovník jazyka staroslověnského*. Praha: Nakladatelství československé Akademie věd., 1966–1997 / *Словарь старославянского языка*. В 4 тт. / Репринт с издания Чешской Академии наук (1966–1997). Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 2006. [Электронный ресурс]. URL : <https://ksana-k.ru/?p=812>

REFERENCES

1. Averyncev, S.S. (1983). *Hebrew literature. History of World Literature* [Древнееврейская литература. История всемирной литературы]. Том первый. Москва: Наука, 271–302 [in Russian].
2. Averyncev, S. (1976). *Slavic word and tradition of Hellenism. Literature issues* [Славянское слово и традиция эллинизма. Вопросы литературы], 11, 152–161 [in Russian].
3. Alekseev, A.A. (2018). *Jewish sources in the literary tradition of ancient Rus. Writing, literature, folklore of the Slavic peoples. History of Slavic studies. XVI International Congress of Slavists* [Еврейские истоки в литературной традиции древней Руси. Письменность, литература, фольклор славянских народов. История славистики. XVI Международной съезд славистов]. Belgrad, 20–27 августа 2018 г. Москва: Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 5–17.
4. Alekseev, A.A. (1983). *Determination of the volume of Methodius's literary heritage (Chety translation of the Song of Songs). Proceedings of the Department of Old Russian Literature* [К определению объема литературного наследия Мефодия (Четы перевод Песни песни)]. Труды отдела древнерусской литературы. Ленинград : Наука, Ленинградское отделение]. Т. XXXVII, 229–255 [in Russian].
5. Arutjunova, N.D. (1999). *Human language and world. Ed. 2nd corrected. Moscow: Languages of Russian Culture* [Язык и мир человека. Изд. 2-е, исправленное. Москва : Языки русской культуры]. 896 s. [in Russian].

6. *Bible. Old Testament. Translated by I. Ogienko* [Biblija. Staryj zapovit. Pereklad I. Ogijenka]. URL : <http://www.my-bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/kniga-pesni-pesnej-solomona.html#g4> [in Ukrainian].

7. *Bible. Old Testament. Translated by I. Homenko* [Biblija. Staryj zapovit. Pereklad I. Homenka]. URL : <http://ukrbible.at.ua/> [in Ukrainian].

8. Vejsman, A.D. (1991). *Greek-Russian Dictionary / 5th Edition Reprint* [Grechesko-russkyj slovar' / Reprynt 5-go yzdanyja] 1899 g., Moskva, 1371 s. [in Russian].

9. Veselovskij, A.N. (2004). *From the history of the epithet. Historical poetics* [Yz ystoryy epyteta. Ystorycheskaja poetyka] / Red., vstup. st. y pryimech. V. M. Zhyrmunskogo. Yzd. 2-e, yspr. Moskva : Edytoryal URSS, 73–92 [in Russian].

10. Gyppeyus, A.A. Zalyznjak, A.A. (2018). *Birch bark letters from excavations in 2017 in Veliky Novgorod and Staraya Russa. Linguistic issues* [Berestjanye gramoty yz raskopok 2017 g. v Velykom Novgorode y Staroj Russe. Voprosy jazykoznanija], 4, 7–24. <https://doi.org/10.31857/S0373658X0000030-2> [in Russian].

11. Gryshhenko, A.Y. (2018). *Slavic-Russian pentateuchs of the 15th – 16th centuries. with edits and glosses on the Masoretic text and other Semitic sources: new linguo-textological data. Writing, literature, folklore of the Slavic peoples. History of Slavic studies. XVI International Congress of Slavists* [Slavjano-russkye pjatyknyzhya XV–XVI vv. s pravkamy y glossamy po Masoretskomu tekstu y drugim semytskym ystochnykam: novye lyngvotekstologicheskye dannye. Pys'mennost', lyteratura, fol'klor slavjanskyh narodov. Ystoryja slavystyky. XVI Mezhdunarodnyj sjezd slavystov]. Belgrad, 20-27 avgusta 2018 g. Moskva : Ynstytut russkogo jazyka ym. V. V. Vynogradova RAN, 62-81 [in Russian].

12. Djadyshheva-Rosoveckaja, Ju.B. (2018). *The originality of ekphrasis in Methodius' translation of the Song of Songs* [Svoeobrazye ekfrasysa v Mefodyevom perevode Pesny pesnej]. *Theory and history of ekphrasis: results and perspectives of the study: [Collective monograph]*. Siedlce, 532–546 [in Russian].

13. Djadyshheva-Rosovec'ka, Ju.B. (2017). *Repetitions in Taras Shevchenko's poetry as linguo-poetic folklore* [Povtory v poezii' Tarasa Shevchenka jak lingvo-poetychnyj fol'kloryzm]. *VIII Mizhnarodnyj kongres ukrai'nistiv. Fol'klorystyka. Zbirnyk naukovykh statej* / [golov. red. G. Skrypnyk]; NAN Ukrai'ny; MAU; IMFE im. M. T. Ryl's'kogo. Kyi'v, 48-57. [in Ukrainian].

14. Lyhachev, D.S. (1973). *The development of Russian literature in the 10th – 17th centuries. Eras and styles* [Razvytye russkoj lyteratury X–XVII vekov. Epohy y styly]. Leningrad : Yzdatel'stvo "Nauka". Leningradskoe otdelenye. 256 s. [in Russian].

15. Meletynskij, E. M. (1968). *The Edda and early forms of the epic* ["Edda" y rannye formy eposa]. Moskva : Nauka. 367 s. [in Russian].

16. Potebnja, A. (1892). *Thought and language* [Mysl' i jazyk]. 2nd ed. Har'kov : Typ. A. Darre. 228 s. [in Russian].

17. Program of the 16th International Congress of Slavists Belgrade [Programa XVI Mizhnarodnogo z'izdu slavistiv]. Belgrad. 198 s. URL : [http://www.inmo.org.ua/assets/files/2018/XVI%20z'yizd%20slavistiv.%20Prohrama%20\(2018\).pdf](http://www.inmo.org.ua/assets/files/2018/XVI%20z'yizd%20slavistiv.%20Prohrama%20(2018).pdf) [in Belarusian].

18. Rosoveckyj, S. (2018). *The epic uniqueness of Ukrainian people's dumas* [Epycheskoe svoeobrazye ukraynskyh narodnyh dum]. *Studia Litterarum*, 3(1), 282–301. URL : <http://studlit.ru/index.php/ru/arkhiv/41-2018-tom-3-1/320-epicheskoe-svoeobrazie-ukrainskikh-narodnykh-dum> [in Russian].

19. Rosoveck'kyj, S. (2008). *Ukrainian folklore in theoretical light* [Ukrai'ns'kyj fol'klor u teoretychnomu vysvitleni]. Kyi'v : VPC "Kyiv's'kyj universytet". 624 s. [in Ukrainian].

20. *Old Church Slavonic dictionary (based on manuscripts of the 10th – 11th centuries): About 10,000 words* (1994). [Staroslavjanskyj slovar' (po rukopysjam X–XI vekov): Okolo 10 000 slov. / E. Blagova, R. Zeitlin, S. Gerodes and others. Edited by R. M. Zeitlin, R. Vecherka and E. Blagova. Moskva : Russkyj jazyk. 842 s. [in Russian].

21. Tymoshenko, P.D. (1976). *Epithet. Shevchenko's dictionary: In two volumes* [Epitet. Shevchenkivs'kyj slovnyk : U dvoh tomah.] / Instytut literatury imeni T. G. Shevchenka AN URSR. Kyi'v : Radjans'ka encyklopedija. T. 1 : A–Mol, 206 [in Ukrainian].

22. Toporov, V.N. (1990). *Tropes* [Tropy]. *Linguistic Encyclopedic Dictionary*. Moskva : Sovetskaja encyklopedyja, 520–521. [in Russian].

23. Cejtlyn, R. M. (1977). *Vocabulary of the Old Church Slavonic (Experience in the Analysis of Motivated Words Based on the Data of Old Bulgarian Manuscripts of the 10th-11th Centuries)* [Leksyka staroslavjanskogo jazyka (Opyt analyza motyvyrovannyh slov po dannym drevnebolgarskyh rukopysej X–XI vv.)]. Moskva : Nauka. 336 s. [in Russian].

24. Cyv'jan, T. V. (2006). *Model of the world and its linguistic foundations* [Model' myra y ee lyngvystycheskye osnovy]. 3rd ed., Revised. Moskva : KomKnyga. 280 s. [in Russian].

25. Alter, R. (2011). *The Art of Biblical Poetry*. Berkeley : Basic Books. 320 p. [in English].

26. Assis, E. (2009). *Flashes of Fire: A Literary Analysis of the Song of Songs*. Edinburgh : T&T Clark. 304 p. Series: The Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies. [in English].

27. Dharamraj, H. (2018). Green-Eyed Lovers: A Study of Jealousy in Song of Songs 8:5–7 Priscilla Papers. *The academic journal of CBE International. Song of Songs*, 32(1). Winter, 5–8 [in English].

28. Gledhill, T. (2004). *The Message of the Song of Songs: The Lyrics of Love: BST Bible for Today Series*. Leicester, UK : Inter-Varsity Press. 254 p. [in English].
29. Hunt, P. (2008). *Poetry in the Song of Songs: A Literary Analysis*. New York : Peter Lang. 368 p. [in English].
30. Nestle – Aland. *Septuagint. That is, the interpreters of the Old Testament in Greek according to the 70's edidit Alfred Rahlfs* [Nestle – Aland. *Septuaginta Graece. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs*]. URL : <https://manuscript-bible.ru/> [in Greek].
31. *Dictionary of the Old Church Slavonic language. Praha: Nakladatelství československé Akademie ved., (1966–1997) / Dictionary of the Old Church Slavonic. In 4 vols. / Reprint from the publication of the Czech Academy of Sciences* [Slovník jazyka staroslovenského. Praha: Nakladatelství československé Akademie ved., 1966–1997 / Slovar' staroslavjanskogo jazyka. V 4 tt. / Reprint s yzdanyja Cheshskoj Akademyy nauk (1966–1997)]. Sankt-Peterburg : Yzd-vo SPbGU, 2006. URL : <https://ksana-k.ru/?p=812> [in Czech, in Russian].

Дата надходження до редакції – 15.03.2021

Дата затвердження редакцією – 11.04.2021

Бачун Л.І.

ORCID ID: 0000-0002-5023-795X

САКРАЛЬНІ НОМІНАЦІЇ В ТЕКСТАХ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ ПІДХІД

***Анотація.** У статті висвітлено основні положення теолінгвістики, її визначальні критерії та об'єкт дослідження. Викладено теоретичні основи поняття релігійного дискурсу і його зв'язку із етноцентричністю аналізованого матеріалу. Здійснено порівняльний аналіз особливостей використання семантико-асоціативної вмотивованості кореферентів сакрального типу в дванадцяти текстах творів про національно-визвольний рух України першої половини ХХ ст. із їхнім функціонуванням у тексті Святого Письма. Категоріально аналізовані назви сакральних кореферентів поділяються згідно із есхатологічно-онтологічним конотативним спрямуванням, позначенням церковно-релігійних речей ужитку і назв пасіонарного сакрального типу. З'ясовано варіативний складник функціонування біблійних антропонімів (святий Петро, Йосип Ариматейський та Іван Хреститель) у текстах творів про національно-визвольний рух України і різних перекладів Святого Письма. Компаративний підхід дав змогу порівняти функціонування сакральних зумовлених кореферентів у текстах історичних творів та набуття ними концептуально-означальних характеристик у тексті Святого Письма. Виділено дев'ять назв біблійних антропонімів у аналізованих дванадцяти текстах творів про національно-визвольний рух України, які зумовлюють об'єктивацію сакральної концептосфери. Визначено варіативну складову найменувань трьох біблійних антропонімів (святий Петро, Іван Хреститель і Йосиф Ариматейський) через призму їхнього функціонування в текстах історичних творів та в різних текстах перекладів Святого Письма. З'ясовано функціонально-стилістичні особливості використання письменниками старозавітних та новозавітних прецедентних біблійних найменувань і їхні спільні та відмінні риси функціонування у текстах різних перекладів Святого Письма. Категорія функціональності сакральних онімів реалізується через конотативно-асоціативні нашарування лексем (Єрмія і лексичні одиниці плач, ридання; цар Давид – псалми), порівняння (Мойсей – Іван Франко),*

діяльнісні характеристики (зрада Юди) і ототожнення Адама із гріхопадінням, а Христа із життям вічним.

Ключові слова: конотативність, концепт, кореферент, релігійна лінгвістика, теолінгвістика, прецедентний біблійний антропонім

Інформація про автора: Бачун Лілія Ігорівна – аспірант кафедри загального мовознавства і слов'янських мов; факультет філології та журналістики; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Електронна адреса: ba4unliliya@gmail.com

Liliya I. Bachun

ORCID ID: 0000-0002-5023-795X

SACRED NOMINATIONS IN TEXTS ABOUT NATIONAL LIBERATION MOVEMENT OF UKRAINE: A COMPARATIVE APPROACH

Abstract. *The article describes the main provisions of the theolinguistic science, its defining criteria and objects of further research. Theoretical bases of the concept of religious discourse and its connection with ethnocentrism of the analyzed material have been stated. A comparative analysis of the peculiarities of the semantic-associative motivation for use of sacred-type coreferents in the twelve texts of works about the national liberation movement of Ukraine with their functioning in the text of the Bible have been conducted. Categorically analyzed names of the sacred coreferents have been divided according to the eschatological-ontological connotative directions, designations of religious things of use and the names of passional sacral type. Nine names of biblical anthroponyms have been singled out in the analyzed twelve texts of works about the national liberation movement of Ukraine, which determine the objectification of the sacred conceptsphere. The variable component of the biblical anthroponyms functioning (St. Peter, Joseph of Arimathea and John the Baptist) in the analyzed texts of works about the national liberation movement of Ukraine and their various translations of the Bible have been clarified. The functional and stylistic features of the writers' usage of Old Testament and New Testament precedent biblical names and their common and distinctive features of functioning in the texts of various translations of the Bible have been highlighted. The category of the sacred onyms' functionality has been realized through the words' connotative-associative layers (Jeremiah and lexical units of weeping, sobbing; King David – psalms), comparison (Moses – Ivan Franko), the characteristics of activities*

(betrayal of Judas) and identification of Adam with the Fall, and Christ with eternal life.

Keywords: connotation, concept, coreferent, religious linguistics, theolinguistics, precedent biblical anthroponym

Information about author: Bachun Liliya Ihorivna – PhD student of the Department of General Linguistics and Slavic Languages; Faculty of Philology and Journalism, Ternopil V. Hnatyuk National Pedagogical University.

E-mail: ba4unliliya@gmail.com

Бачун Л.И.

ORCID ID: 0000-0002-5023-795X

САКРАЛЬНЫЕ НОМИНАЦИИ В ТЕКСТАХ О НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОМ ДВИЖЕНИИ УКРАИНЫ: КОМПАРАТИВИСТСКИЙ ПОДХОД

Аннотация. В статье охарактеризованы основные положения теолингвистики, ее определяющие критерии и объект исследования. Изложены теоретические основы понятия религиозного дискурса и его связи с этноцентричностью анализируемого материала. Осуществлен сравнительный анализ особенностей использования семантико-ассоциативной мотивированности кореферентов сакрального типа в двенадцати текстах произведений о национально-освободительном движении Украины первой половины 20 века с их функционированием в тексте Священного Писания. Категориально рассматриваемые названия сакральных кореферентов делятся по эсхатологически-онтологическим конотативным устремлениям, обозначениям церковно-религиозных предметов обихода и названий пассионарного сакрального типа. Выяснено вариативную составляющую функционирования библейских антропонимов (святой Петр, Иосиф Аримафейский и Иоанн Креститель) в текстах произведений о национально-освободительном движении Украины и в различных переводах Священного Писания. Выделено девять названий библейских антропонимов в рассматриваемых двенадцати текстах произведений о национально-освободительном движении Украины, которые обуславливают объективацию сакральной концептосферы. Определена вариативная составляющая наименований трех библейских антропонимов (святой Петр, Иоанн Креститель и Иосиф Аримафейский) через призму их функционирования в текстах исторических произведений и в разных текстах переводов Священного Писания. Выяснены функционально-стилистические особенности использования писателями ветхозаветных и новозаветных

прецедентных библейских наименований и их общие и отличительные черты функционирования в текстах различных переводов Священного Писания. Категория функциональности сакральных онимов реализуется через коннотативно-ассоциативные наслонения лексем (Иеремия и лексические единицы плач, рыдания; царь Давид – псалмы), сравнения (Моисей – Иван Франко), деятельность характеристики (предательство Иуды) и отождествление Адама с грехопадением, а Христа с жизнью вечной.

Ключевые слова: коннотативность, концепт, кореферент, религиозная лингвистика, теолингвистика, прецедентный библейский антропоним.

Информация об авторе: Бачун Лилия Игоревна – аспирант кафедры общего языкознания и славянских языков; факультет филологии и журналистики; Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка.

Электронный адрес: ba4unliliya@gmail.com

У сучасній лінгвістиці термін *теолінгвістика*, на думку Н. Піддубної, має кілька синонімів: "релігійна лінгвістика", "сакролінгвістика", "теологічна лінгвістика", "релігіо-лінгвістика", "лінгвістичне релігієзнавство", "православна лінгвістика" та ін." [10, с. 21]. За зауваженням В. Степаненко, термін, водночас, має обмеження щодо функціонування: "його використання доречно стосовно дослідження мови (мовлення), тексту, дискурсу, комунікації загалом, що проектується на християнську релігію" [12, с. 222]. На противагу цьому один із перших дослідників теолінгвістики О. Гадомський, виокремлюючи базові ознаки науки, звертає увагу на те, що теолінгвістика є світською, наднаціональною, надконфесійною, лінгвістичною; вона повинна поділятися на часткову, що досліджує вияви конкретної релігії або проблеми в мові, і загальну, що сконцентрована на дослідженні універсалій; теолінгвістика може бути теоретичною й прикладною, синхронною й діахронною, порівняльною й зіставною, історико-типологічною (вивчає типологію теолінгвістичних явищ в історичному розвитку) [5, с. 66]. Об'єктом у теолінгвістиці, отже, визначають власне *теонім*, що позиціонується як "власна назва Бога, божества в будь-якій

релігії, міфології, пантеоні" у словнику "Української ономастичної термінології" мовознавця Д. Бучка [3, с. 170].

Усе частіше поняття *сакрального* входить у термінологічну парадигму мовознавців як синонімічна позиція до назв "священний", "святий" стосовно релігійної сфери, попри те, що *сакральне* – це одне з основних понять, на яке прагне спиратись суспільство [11, с. 39]. Деякі дослідники *сакральність* кваліфікують як одну з концептуальних категорій антропоцентричної спрямованості [9, с. 117]. Мовознавці Т. Космеда, Т. Осіпова та Н. Піддубна зауважують, що в понятті *релігійного* (чи *сакрального*) *дискурсу* невербальні засоби комунікації репрезентуються як відповідні коди, що "потребують належного ступеня комунікативної компетенції для адекватного декодування інформації" [7, с. 218]. Кореференти сакральних номенів поза біблійним контекстом втрачають релігійну зумовленість: "існують такі слова, що не мали й не мають поза релігійним стилем якогось стильового значення, вони нейтральні. У релігійному стилі ці слова вживаються в іншому розумінні, нерідко стають символами, а саме: *хліб* означає *тіло Христе*, *вино* – *його кров*" [6, с. 19]. Тому малодослідженість такої науки як *теолінгвістика*, її методологічної бази, компаративних підходів вивчення *теонімів* та інших сакрально зумовлених онімів і кореферентів у текстах творів про національно-визвольний рух України першої половини XX століття та перекладах Біблії формують **актуальність обраної теми.**

Мета статті – на матеріалі 12 історичних художніх і мемуарних творів про національно-визвольний рух України першої половини XX століття (1917-1921 і 1942-1954 роки) і текстів Святого Письма перекладів І. Огієнка та І. Хоменка з'ясувати семантико-категоріальну, варіативну і функціональну складову частини використання кореферентів сакральних назв та власне біблійних антропонімів.

Досить визначальним є той факт, що в творах про національно-визвольний рух за незалежність України сакральна лексика має доволі високе використання. Та окрім

власних назв, котрі позначають номени концептосфери "Бог" та інших сакральних-релігійних суб'єктів, важливо звернути увагу на лексеми, що семантично є релятивними, співвідносними із сакральними онімами та слугують означальною периферією для них. Ми виділили 43 кореференти сакральних номенів, котрі категоріально поділяємо **на три групи**, означальною базою котрих є:

(1) есхатологічно-онтологічні конотативні спрямування. Першу категорію наповнюють загальні назви, які в сакральному дискурсі набувають концептуальних параметрів та стають визначальними в біблійному спрямуванні. Як-от, *прецедентні біблійні міфотопоніми рай та пекло* (Р. Федорів) отримують абсолютно інші семантико-опозиційні кореляції в контексті біблійного спрямування. Німецький дослідник Й.-М. Беккер назви *рай* і *пекло* позиціонує з *міфотопонімами*, аргументуючи це тим, що "власне ім'я покликається не більше ніж на один об'єкт" [1, с. 404]. До того ж, письменник Р. Федорів зазначає в тексті роману "Єрусалим на горах" ще три дволексемні конструкції з лексемою *рай* та характеризувальними прикметниками, що ідентифікують особливості політичного устрою чи режиму, що в сукупності перемінюють первинне значення лексеми *рай*, наприклад: *більшовицький рай, комуністичний рай, медовий совіцький рай* (Р. Федорів).

Таким чином, *рай* як об'єктивація вищого сакрального досягнення душі в художніх творах про національно-визвольний рух набуває дещо інших конотативних нашарувань, пов'язаних із переносним, негативним значенням державницько-політичного ладу. До розряду есхатологічно вмотивованої лексики відносимо також лексеми *богохульство* (Р. Федорів), *жертва* (В. Лопушанський) (письменник у тексті твору "У споконвічному вирі" пише про *жертву* молодих людей задля незалежності України: "*Невже ж їхня жертва піде марно?*", тобто *жертва* власного життя задля когось або чогось може трактуватись як сакрально вище співвідношення духовного

буття. Біблійна *жертва* Христа на хресті для спасіння світу вважається найвищою платою та ціною, даною задля життя інших у світлі біблійно-релігійного дискурсу: *"А за них я посвячую в жертву Самого Себе, щоб освячені правдою стали й вони"* (Ів 17:19); *молитва* (В. Лопушанський) (як прояв та дія безпосереднього внутрішнього налаштування особи на особистісний контакт та розмову з богом): *"Жертва безбожних огида для Господа, а молитва невинних Його уподоба"* (Прий 15:8). Лексема *хліб* (В. Лопушанський) убирає в себе багатогранну концептуальність та конотативність та, розглядаючи її у призмі сакральності, важливо зазначити нерозривний зв'язок власне графічного обрамлення слова *хліб* на позначення євхаристійного тіла *Ісуса Христа*: *"Я хліб живий, що з неба зійшов: коли хто споживатиме хліб цей, той повік буде жити. А хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке я за життя світові дам"* (Ів 6:51). Ю. Горліс-Горський у спогадах *"Ми ще повернемось!"* зазначає вислів: *"Зле, товаришу, зле <...> між циганами Паску зустрічати"* (Ю. Горліс-Горський): де очевидним є факт, що святкування *Пасхи*, воскресіння *Ісуса Христа* із мертвих, є важливим для повстанців. Та варто звернути увагу на лексему *Паска*, тобто в тексті твору йшлося про *Пасху*, яка є фонетичним корелятом єврейського слова *песах* – *"проходити мимо", "перескочити" чи "залишатися недоторканими"* [2, с. 694]. У день святкування юдейського свята *Пасхи* (*"Наближалася ж Пасха, свято юдейське"* (Ів 6:4), заснованого Господом на знак виходу євреїв із єгипетського рабства, євреї розіп'яли на хресті *Ісуса Христа*, котрий став жертвенним *Агнцем* задля спасіння людей (євреї ж приносили в жертву на свято *Пасхи* первістка з вівців чи козлів). Тому *Христос*, ставши *Агнцем* у Новому Завіті, перемиг смерть, воскреснувши із мертвих, став новою *Пасхою* для християн у Тайні Євхаристії: *"Отож, очистьте стару розчину, щоб стати вам новим тістом, бо ви прісні, бо наша Пасха, Христос, за нас у жертву принесений"* (1-е до кор 5:7).

Лексеми на позначення небесних тіл *зорі* та *місяця* використовуються письменниками у творах здебільшого для

опису місцевості, порівнянь, надання ситуації у творів певної таємничості, як-от, Р. Федорів у тексті твору "Єрусалим на горах" порівнює сяйво зір на небі зі свічками в церкві: *"Ніч проясніла, зорі блимали, як свічки у церкві на всеношній"* (Р. Федорів), водночас В. Лопушанський пише в тексті твору "У споконвічному вирі": *"А ясний місяць і безліч зірок гляділи на людські змагання"* (В. Лопушанський). Тим самим автори творів наділяли лексичні одиниці, безумовно, додатковою значеннєвістю та функціональністю.

Так само лексеми *небо* й *земля* як семантико-протилежні категоріальні одиниці в тексті твору "Єрусалим на горах" використовуються разом для відтворення концептуальної картини світу, наприклад: *"...хіба в очах цієї однієї не зачався цілий сучасний світ, небо і земля, пекло і рай..."* (Р. Федорів). Письменник Р. Федорів надає концептуальним загальним назвам *небо* і *земля* діяльного значення і тим самим лексеми стають сакральним уособленням життя як на *землі*, так і на *небі*: *"...печальні ці два слова співали небо і земля..."* (Р. Федорів).

У Святому Письмі чітко розмежовується поняття *неба Божого* (куди потрапляє праведна душа після смерті) і, власне, *неба фізичного*. Концептосфера "Бог" реалізується найперше через субконцепт "створення світу", об'єктивацією котрого слугують у текстах творів лексеми *сонце*, *зоря* і *місяць*, *небо* і *земля*. У біблійному світлі лексеми *сонце*, *зоря* і *місяць*, окрім таких, що реалізуються найперше в субконцепті "створення світу" Богом, стають нерозривно пов'язаними із *Богоматір'ю*: *"І з'явилась на небі велика ознака: Жінка, зодягнена в сонце, а під ногами її місяць, а на її голові вінок із дванадцяти зір"* (Об'яв 12:1). Символізм *сонця*, як *світла*, даного Богом, виявляє зв'язок сакральної лексеми із духовністю, натомість захід *сонця* із стражданням. Прикладом слугує смерть Ісуса Христа: *"І сонце затьмилось, і в храмі завіса роздерлась надвос..."* (Лк 23:45). Письменник В. Лопушанський у тексті твору "Єрусалим на горах" об'єктивує сакральну лексему *сонце* через порівняння із *Богом*: *"Сонце висіло над головою, як добрий Бог"* (Р. Федорів).

У біблійному дискурсі зоря як *Божє Провидіння*, одного з головних слотів концептосфери "Бог", реалізується у моменті народження Ісуса Христа: *"Тоді Ірод покликав таємно отих мудреців, і докладно випитував їх про час, коли з'явилась зоря"* (Мв 2:7). Сакралізація лексеми в текстах творів про національно-визвольний рух без очевидного представлення лексичних одиниць, що зумовлюють мовну картину світу певного етносу, неможлива. Тому функціонування таких слів, як *дідух* (Ю. Горліс-Горський), *різдвяна кутя* (Р. Федорів), *святвечір* (В. Шкляр) творять етноцентричний складник художнього твору про історію українського народу: *"В куті землянки стояв дідух"* (Ю. Горліс-Горський), *"...бо який же Святвечір без риби, стояла тут ще мисочка олії, в яку вони вмочали хліб і картоплю, а також – ну, звісно, – кутя, щоправда, без маку, зате з товченого в ступі ячменю, присмаченого узваром та медом"* (В. Шкляр);

(2) позначення церковно-релігійних речей вжитку. Релігійність та уповання українського народу до Бога не могли не позначитись у текстах творів про національно-визвольний рух України. Тому описуючи численні епізоди, де персонажі перебувають у храмах, письменники використовували назви предметів літургійного вжитку, наприклад: *дароносиця*: *"Батюшка з дароносицею поманджав у село до вмираючих"* (В. Лопушанський), *"...де почали хапати й ховати за пазуху все, що блищало, – золочені хрести, трисвічники, срібні дискоси, дароносиці, чаші..."* (В. Шкляр), *нарукавники* (В. Шкляр), *підрясник* (В. Шкляр), *псалтир* (А. Кокотюха), *фелон* (Р. Федорів); предмети внутрішнього облаштування храму: *іконостас* (Р. Федорів), *образ* (Р. Федорів), *престол*: перш за все, *престол* є символом правління та могутності королів чи князів, як-от, у тексті роману "Єрусалим на горах": *"...чи корона царів, які сиділи на престолі тисячу років тому..."* (Р. Федорів); *престол* як предмет внутрішнього облаштування храмів візантійського обряду: *"...із-за престола ось-ось тяжко видибас ігумен Данило й привітає нас у своєму храмі..."* (Р. Федорів); до

того ж, небо номінується у Святому Письмі як *престол* Божий: "А Я вам кажу не клястися зовсім: ані небом, бо воно престол Божий (Мт 5:34); місто Єрусалим як місце багатьох подій, пов'язаних із життям та смертю Ісуса Христа, у Книзі пророка Єремія зазначається як *Господній престол*: "Того часу назвуть Єрусалима: Господній престол, і до нього, до Єрусалиму згромаджені будуть народи усі ради ймення Господнього, і більше не підуть вони за впертістю серця лихого свого" (Єр 3:17); *хрест* як спосіб розп'яття та закінчення земного життя Ісуса Христа в текстах художніх творів власне і має негативну конотативність, пов'язану зі смертю: "Батюшка, який ніс золотого хреста, поклав його на плече, ніби збирався йти на Голгофу" (В. Шкляр), "Батюшка, розложивши руки, стояв, як хрест... Чорний, сумний..." (В. Лопушанський); *хрест* як уособлення смерті виражається в текстах аналізованих творів як місце поховання бійців: "Уся його армія опинилася в проваллі, половина її вже була під землею, без хреста й знаку..." (В. Шкляр) і способів облаштування християнських церков: "...вояки ревно хрестилися до золотих бань і церковних хрестів..." (В. Шкляр). У Святому Письмі *хрест* номінується як місце смерті Ісуса Христа: "А Пилат написав і написа, та й умістив на хресті. Було ж там написано: Ісус Назарянин, Цар Юдейський" (Ів 19:19); *церковні корогви* (В. Шкляр), *царські врата* (Р. Федорів);

(3) пасіонарні назви сакрального типу. Пасіонарність (від лат. "passio" – страждання) є одним із ключових характеризувальних моментів останніх днів життя Ісуса Христа на землі, наприклад: *Покладання у гріб* (Р. Федорів), *Страсті Господні* (Р. Федорів), *Тайна Вечеря* (Р. Федорів): "На північній стіні від підлоги до верху майже намальовані *Страсті Господні* – від *Тайної Вечері* до *Покладення у гріб*" (Р. Федорів); пролита кров Ісуса Христа під час страждань на *хресті* набула ознак святості: "– ...І Він помер на хресті! І Його божеська кров зросила сіру землю!" (В. Лопушанський), "Та ця кров свята не пролилася надармо!.." (В. Лопушанський) та стала уособленням

смерті: *"І сказав Юда до своїх братів: Яка користь, що вб'ємо нашого брата, і затаїмо його кров?"* (Буття 37:26).

У християнській традиції зв'язок людини з Богом реалізується через сім *Святих Тайн*, про одну з котрих, а саме *Тайну Причастя*, тобто *Євхаристію Тіла і Крові Ісуса Христа*, згадує В. Шкляр у тексті роману *"Маруся"*: *"Він промовляв Літургію, що мовби продовжувала в часі Тайну Вечерю, коли Господь визначив головне Таїнство Церкви – Таїнство Причастя"* (В. Шкляр); про *Євхаристію* (у тексті – *святе причастя*) пише й Улас Самчук в романі *"Морозів хутір"*: *"Ходив, як звичайно, до церкви, як звичайно, суворо постив, як звичайно, говорив, сповідався і брав раз на рік святе причастя..."* (У. Самчук). Тому важливо зауважити, що семантично-означальна й асоціативна вмотивованість сакральних кореферентів є цілісною ланкою для концептуального сприйняття та розуміння теонімів загалом.

Окрім асоціативно вмотивованих загальних назв, що в контексті дослідження сакральної лексики стають означальною периферією для неї, важливою ланкою для окреслення всіх рівнів концептосфери *"Бог"* є визначення прецедентних біблійних антропонімів, що позначають назви святих Нового Завіту та назви старозавітних праотців, царів чи пророків, що функціонують у текстах творів про національно-визвольний рух першої половини ХХ століття. Тому такі біблійні номени як *Давид*, *Єремія*, *Мойсей*, що позначають праотців, завдяки яким *Господь* сповнив свої обітниці, *"експлікуються в словах Бог (агенс) діє на хтось (пацієнс) і Бог (агенс) діє на хтось (бенефіціант)*. Прототипною основою уніфікованої синтаксичної конструкції виступає дія з двома ядерними парципіантами (*агенс, пацієнс*)" [4, с. 55–56].

Бачимо, що *могутність Бога-вседержителя* виявляється якраз тут: через дію на когось, хто може сповнити Його волю. Зауважимо, ми виокремили 9 біблійних антропоназв із Старого й Нового Завітів і завдяки широкому аналізу текстів історичних творів та перекладів Святого Письма І. Огієнка та І. Хоменка виділяємо *варіативну* (*апостол Петро, Іван Хреститель,*

.....
 Йосиф Ариматейський) та функціональну (Юда, Адам і Єва, Мойсей, цар Давид, Єремія) складники використання біблійних антропонімів.

Персонажі роману "Єрусалим на горах" Р. Федорова двічі апелюють до назви апостола *Петра*, використовуючи характеризувальний прикметник *святий* та індикатор *ключник*: "З чим явлюся перед **святим Петром**, вояк я прецінь..." (Р. Федорів), "...а **святий Петро-ключник** від раю, пошкрябує лисину й уперто не відчиняє браму..." (Р. Федорів). Через найменування *Петро*, отримане *Ісусом Христом*, *Симон* перейняв також і його семантику: (*Ісус же, глянувши на нього, сказав: (Ти – Симон, син Йони, ти зватимешся Кифа*", – що у перекладі означає: **Петро (Скеля)** (Ів. 1:42). Текст перекладу Святого Письма І. Огієнка не подає власне лексеми *Петро*, що той отримав від *Ісуса*, але також зосереджує увагу на назві *Кифа* (з араб. "скеля"): (*На нього ж споглянувши, промовив Ісус: Ти Симон, син Йонин; будеш званий ти Кифа, що визначає: скеля*) (Ів. 1:42). Антропонім *Петро* грецького походження, відповідником якого є арамейське слово *кефа* – "скеля", а попереднє найменування *Петра* було *Симон* (євр. *шимон* "слухач") [2, с. 710]. Важливо зауважити, що, окрім відсутності лексеми *Петро* в перекладі І. Огієнка, в іменній прикладці *син Йонин* суфіксальний формант *-ин* семантично є співвіднесеним із поняттям приналежності до роду, неподільно пов'язаним із первинним іменем *Симон*. Отримавши обітницю від *Христа* (*Я дам тобі ключі Небесного Царства*) (Мт 16:19), *Петро* переймає символізм уособлення його із ключами, що й трапляється в тексті історичного роману.

Окрім того, постать апостола *Петра* конотативно пов'язана із мотивом зради, про що йдеться в тексті твору "Єрусалим на горах": "*То невже маю зректися приятеля, як Петро Христа? Невже таки зречуся?*" (Р. Федорів). У текстах творів "Вогненні стовпи" і "На чужих вітрах" письменники зазначають номени апостола *Петра* й апостола *Павла* як семантично одну одиницю для позиціонування назви релігійного християнського свята: "...подався на престольний

празник до Космача в День **Петра і Павла**" (Р. Іваничук) та подачі їхнього способу життя як прикладу для інших: "*Ісус Христос, святі **Петро і Павло** також під виглядом жебраків...*" (О. Яворська). Письменниця О. Яворська використовує дволекsemну антропоназву біблійної особи **Івана Хрестителя** (грецька форма *Ioannes*, що походить від єврейського імені Іоханан "Бог милостивий") [2, с. 402], як патроната храму в тексті твору "На чужих вітрах": "*...суворі очі його батька, отця Василя, настоятеля храму **Івана Хрестителя***" (О. Яворська). Назва **Івана Хрестителя** функціонує як частина назви ордену в тексті роману "Чорний Ворон" В. Шкляра: (*Мовчить, мовчить, та як почне говорити, то тільки про одне – про орден руки Івана Хрестителя. Він казав, що належить до таємного ордену лицарів руки святого Іоанна*) (В. Шкляр). Окрім того, письменник зазначає двокомпонентну антропоформулу з характеризувальним прикметником *святий* та фонетичним варіантом імені *Іоанн* як корелят до найменування **Іван Хреститель**. Такий же фонетичний варіант імені *Іоанн* вказує письменник та безпосередній учасник визвольних змагань Ю. Горліс-Горський у романі "Холодний Яр" як частину назви християнського свята: (*Мобілізацію Холодного Яру було призначено на 29 серпня – свято Усікновення глави Іоана Хрестителя*) (Ю. Горліс-Горський). Два фонетичних варіанти імені **Івана Хрестителя** зафіксовано в текстах Євангелія від Матея: (*Від часів **Йоана Хрестителя** і понині Царство Небесне здобувається силою*) (Мт 11:12) (переклад І. Хоменка), (*Від днів же **Івана Хрестителя** й досі Царство Небесне здобувається силою*) (Мт 11:12) (переклад І. Огієнка). Важливість родоводу та патронімної семантики зумовлюється використанням апелятивного індикатора *син* в іменній прикладці до найменування **Йоана Хрестителя** в перекладі Євангелія від Луки І. Хоменка: (*слово Боже було до **Йоана, сина Захарії**, в пустині*) (Лк 3:2).

Визначено фонетичну варіативність біблійної назви новозавітного персонажа **Йосифа з Ариматеї** (власне такий

.....

варіант позиціонується в тексті Євангелія від Марка (переклад І. Хоменка): *(Йосиф Ариматейський, поважний радник, що й сам очікував Божого Царства)* (Мр 15:43). Завдяки конструкції, що складається з топоніма та характеризувального прикметника наголошується власне на соціально значимому становищі *Йосифа* в суспільстві та диференційно-означальних ознаках *Його* походження. Ця ж уточнювальна прикладка використовується і в перекладі Євангелія І. Огієнка, однак із фонетичними варіантами: *(прийшов Йосип із Ариматеї, радник поважний, що сам сподівався Царства Божого, і сміливо ввійшов до Пилата, і просив тіла Ісусового)* (Мр 15:43). Третій фонетичний варіант назви новозавітного теоніма зафіксовано в тексті історичного роману "Єрусалим на горах" Романа Федорова, наприклад: "...що в Святому Письмі мовиться, що тіло Христове з дозволу Пилата зняли **таємний Ісусів учень Йосиф із Арімафеї і Никодим...**" (Р. Федорів).

Іменна прикладка *Ісусів учень* зосереджує увагу на близькості відносин *Йосифа з Арімафеї* та власне *Ісуса Христа*. Тому виділяємо три варіанти найменувань теоніма із трьох джерельних баз (текст Євангелія від Марка (переклади І. Огієнка та І. Хоменка) й текст роману "Єрусалим на горах"): *Йосиф з Ариматейський, поважний радник* (переклад І. Хоменка), *Йосип із Ариматеї, радник поважний* (переклад І. Огієнка) й **таємний Ісусів учень Йосиф із Арімафеї** (Р. Федорів).

Образ одного із дванадцяти апостолів – *Юди*, що становить фонетичний варіант від єврейського антропоніма *Йехуда* ("хвала Господу") [2, с. 431] в текстах чотирьох творів ("Єрусалим на горах", "В херсонських степах", "Рев оленів нарозвидні", "Чорний Ворон") подається письменниками лише метафорично через призму його зради *Христа*, тобто персонажі творів порівнюють або засуджують один одного, зазначаючи ім'я *Юди* та маючи на увазі *Його* зрадницький вчинок: "...учинився **Юдою** і за тридцять засмальцьованих рубликів, а мо' й безплатно, ...доніс оперуповноваженому товаришеві *Ступи...*" (Р. Федорів), "...які, подібно **Юді**, що продав Христа

за тридцять срібних..." (Ю. Степовий), "...він упізнав навідника і виплюнув йому в обличчя слово **"Юда!"**" (Р. Іваничук), **"– Іуда, він і є іуда"** (В. Шкляр), **"Та це ж христопродавці. Юди в українській шкурі"** (Ю. Степовий). У тексті Святого Письма (переклад І. Огієнка) зазначається: *(Юда ж Іскаріотський, один із Дванадцятьох, подався до первосвящеників, щоб їм Його видати)* (Мр 14:10), де є одночасно неподільний складник єдності *Юди* зі спільнотою апостолів та несумісна з цим зрада *Христа*. В тексті Євангелія від Івана (переклад І. Хоменка) подається найменування *Юди Іскаріотського* за шість днів до свята Пасхи у Витанії, при цьому наголошується знову на майбутній його зраді як неподільному атрибуті з конотативною співвіднесеністю його імені: *(Каже тоді один з його учнів, Юда Іскаріотський, що мав його зрадити: "Чому не продано це миро за триста динаріїв і не роздано бідним?)"* (Ів. 12:4-5). Асоціативно забарвлене ім'я *Юда* стає невід'ємним із семантичним складником біблійного сюжету, що, в свою чергу, переноситься на порівняльні звороти для персонажів творів: *"учинився Юдою"* ("Єрусалим на горах"), *"подібно Юді"*, *"христопродавці"* ("В херсонських степах"), *"Іуда, він і є іуда"* ("Чорний Ворон").

Назви праотців *Адама* і *Єви* виявлено в текстах трьох аналізованих творів ("Вогненні стовпи" і "Рев оленів нарозвидні" Романа Іваничука та "Морозів хутір" Уласа Самчука) в контексті розповіді про мотив старозавітної історії: *"...про гріховний подвиг Адама і Єви, з якого народилася любов..."* (Р. Іваничук), *"...колишній рай, з якого свого часу, як ви прекрасно знаєте, янгол Божий вигнав Адама і Єву..."* (У. Самчук) та порівняльної характеристики: *"...що напевно й Адам з Євою подібного в раю не знали..."* (Р. Іваничук).

Однак у тексті 1-го Послання ап. Павла до Коринтян (переклад І. Хоменка), зазначається: *(Як бо в Адамі всі вмирають, так у Христі й оживуть усі)* (1 пос. ап. Павла до кор. 15:22), де означальною частиною в антитезі є дві категорії *гріхопадіння* та *спасіння*, котре власне й уособлюється в лексемах *Адама* й *Христа* відповідно. Тобто в текстах трьох

аналізованих художніх творів пропріативні пари *Адама і Єви* подаються лише крізь призму старозавітної історії *"гріховний подвиг Адама і Єви"* (Р. Іваничук) та порівняльного мотиву життя у раю *"подібного в раю не знали"* (Р. Іваничук), одночасно, коли *падіння Адама* стає семантично співвіднесеним гріху та протиставляється новозавітному *спасінню або вічному життю у Христі*.

У тексті Євангелія від Луки (переклад І. Хоменка) акцентується увага на цілісному асоціативному сприйнятті імені **Мойсей** (євр. *Моше*) із отриманими Ним Десятьма заповідями: *(Треба, щоб сповнилось усе написане про мене в законі Мойсея, в пророків та у псалмах)* (Лк 24:44) та пов'язується саме найменування із значенням давньоєврейського кореня *маша*, що трактується як *"витягувати"* [2, с. 91]. В Книзі Виходу (переклад І. Огієнка) лексеми *Мойсей* та *закон* сприймаються як семантично неподільні частини одного цілого: *(І прибув Мойсей, та й оповів народові всі Господні слова та всі закони)* (Вихід 24:3). У тексті твору "Рев оленів нарозвидні" назва *пророка Мойсея* функціонує разом із лексемою *закон* на позначення релігії іудаїзму: *"Так, я вихрестилася для порятунку, але ж ніхто з українців не забороняє мені сповідувати Мойсеїв закон..."* (Р. Іваничук). З іншого боку, власна назва *Мойсей* метафорично стає уособленням або ж іншоназвою українського видатного поета *І. Франка*, як-от у текстах художніх творів: *"Й привів нас до краю її обширів український **Мойсей** – **Іван Франко**, привів і відійшов у вічність, не побачивши її"* (Р. Іваничук), *"Виве́дімо його з тенет відчуження й покажімо світові нашого **Мойсея** у всій його величі!"* (Р. Іваничук). Узагальнений образ *"мойсеїв"* як тих, хто асоціюється із мудрістю, іронічно подає в тексті роману "Єрусалим на горах" письменник Р. Федорів: *"Це так нині пишуть ті, які виставляють себе за мудрих вчителів, за **мойсеїв** із Москви, що в тридцять дев'ятому засвітили нам світло"* (Р. Федорів).

Щоби передати давність подій, які описуються, письменник Р. Федорів використовує порівняння із власне старозавітним теонімом *Давид*, наприклад: *"...починаючи,*

мабуть, від **царя Давида**, не можуть розгадати чар, глибину й водночас вічну тайну жіночих очей..." (Р. Федорів). Позаяк сама назва позиціонується в II-ій Книзі Самуїла із апелювативним індикатором цар: *(І царював Давид над усім Ізраїлем і чинив суд і справедливість своєму народові)* (II Книга Самуїла 8:15). Книга псалмів як одна із Книг Старого Завіту набуває авторства **царя Давида** в тексті твору "Вогненні стовпи", наприклад: "...так молитва удосконалює віруючого, незважаючи на те, молиться він сурами Корану, **псалмами Давида**, а чи християнськими символами віри" (Р. Іванчук), де автор наголошує на щирості молитви, незалежно від віри сповідання.

У тексті історичного роману "Чорний Ворон" письменник В. Шкляр через лексеми *кров* та *убивати* наводить сюжетні лінії двох старозавітніх царів Давида та Соломона і їхніх синів: "*– Бог один. Але я не знаю книги, кривавішої за Біблію. – Тобто? – майже з докором повернувся до мене смушевий капелюшок. – Там кожна сторінка залита кров'ю, якою впивається і ніяк не нап'ється Єгова. Їхній бог навіть єгипетські ріки перетворює на кров. Давид убиває рідного сина Урію, Соломон прямо в шкіні убиває свого чесного сина-воїна Йоава<...> Де ще так оспівано Молоха?*" (В. Шкляр). Письменник використовує найменування язичницького бога Молоха в контексті опису подій старозавітніх пророків, звідки й наводить лексему *бог* із малої літери для різного позиціонування номенів християнського і язичницьких вірувань. У "Словнику-довіднику Біблійних осіб, племен і народів" К. Костіва назва *Молох* пояснюється: "*Молох (походить від фінікійського "молек", що означає цар): У фінікійян Молоха роблено на взір людини з простягнутими руками й бичакою головою. Це був неблаганний божок і вимагав багато жертв дітей; Біблія називає його "огидним ідолом огню"* [8, с. 262–263]. Водночас текст Святого Письма пояснює семантичну категорію номена язичницького бога Молоха в тексті П'ятикнижжя (переклад І. Огієнка): *(Кожен чоловік із Ізраїлевих синів та з прихोждька, що мешкає в Ізраїлі, який дасть із насіння свого Молохові, буде конче забитий, народ краю закидає його камінням)* (Левіт 20:2). Переклад

П'ятикнижжя І. Хоменка лексему *насіння* подає синонімічним *потомство*, коли йдеться про синів та дочок, що складаються на жертвовник *Молохові*: *(Хто з синів Ізраїля чи приходнів, що перебувають в Ізраїлі, дасть когось із свого потомства Молохові, покарати його смертю; його земляки нехай поб'ють його камінням)* (Левіт 20:2).

Порівняльну характеристику старозавітних пророків із персонажами творів використовує також письменник В. Лопушанський в тексті твору "У споконвічному вирі", наприклад: *"Здається, пророк Єремія не голосив так над звалищами Єрусалиму"* (В. Лопушанський) та *"І заплакав Панько. Як пророк Єремія... Припав до обгорілої землі й почав гаряче товкти лобом об неї"* (В. Лопушанський). Мотив плачу й ридання трапляється і в тексті Книги пророка Єремії (переклад І. Хоменка), як-от: *(Над горами здійму плач і ридання та по пасовиськах у пустині жалобну пісню: вони бо випалені, ніхто там не проходить, ревіння худоби більш не чути)* (Єр 9:9). У тексті Книги пророка Єремії (переклад І. Огієнка) також подаються лексеми *плач* та *ридання* як конотативно зумовлені з теонімом *Єремія*: *(Так говорить Господь: Чути голос у Рамі, плач та ридання гірке: Рахиль плаче за дітьми своїми)* (Єр 31:15). Лексеми *плач*, *ридання* і *голосіння* набувають особливих асоціативних зв'язків із мотивами старозавітних пропріативних назв у контексті порівнянь у текстах художніх творів про національно-визвольний рух України першої половини ХХ століття.

Отже, стан вітчизняної та іноземної теолінгвістики потребує ще подальших наукових розвідок та досліджень, зважаючи на факт так званого "радянського ренесансу". Основа молодого науки ґрунтується на стику богослов'я, релігійної антропології та лінгвістики, що має на меті вивчити взаємозв'язки мови і релігії. Науковці намагаються дослідити релігійні начала, поняття сакрального і профанного в генезисі науки про мову, акцентуючи увагу на першості лінгвістичного знання. Неможливо окреслити сакральний дискурс біблійних антропонімів і релігійного зумовлених кореферентів, не

опираючись на етноцентричну складову, адже саме вона творить загальний концептуально-міфологічний фон певного народу й етносу.

Ми окреслили, таким чином, 43 загальні назви із 12 текстів творів про національно-визвольний рух України першої половини ХХ століття, що в контексті сакральної тематики стають корелятами релігійно зумовлених одиниць і слугують семантичною периферією для сакральної лексики. Так, три значеннево-категоріальні підрозділи поділяють назви згідно з есхатологічно-онтологічними конотативними спрямуваннями (*рай, більшовицький рай, пекло, богохульство, жертва, молитва, зоря, місяць, небо, земля, сонце, дідух, різдвяна кутя, святвечір*), позначеннями церковно-релігійних речей вжитку (*дароносиця, хрест, трисвічник, дискос, чаша, нарукавники, підрясник, псалтир, фелон, іконостас, образ, престол, церковні корогви, царські врата*) і назв пасіонарного сакрального типу (*Покладання у гріб, Страсті Господні, Тайна Вечеря, кров, причастя*). Завдяки компаративному підходу вдалося простежити диференційні ознаки функціонування кореферентів у текстах історичних творів та Святому Письмі (концептуальна лексема *хліб* набуває сакрально-означальних характеристик через конотативно-асоціативні зв'язки в текстах аналізованих творів: *хліб – Паска – Пасха – Песах – Ісус Христос – Агнець – Тайна Євхаристії*).

Переклади Святого Письма І. Огієнка та І. Хоменка в співдії з дванадцятьма текстами творів про національно-визвольний рух України першої половини ХХ століття дозволили здійснити варіативно-функціональну порівняльну характеристику дев'яти найменувань біблійних антропонімів. Так, найменування трьох теонімів Нового Завіту згадуються наступними варіантами: *святий Петро (святий Петро-ключник, Симон, син Йони, Симон, син Йонин, Кифа, Петро(Скеля), Петро і Павло); Іван Хреститель (Іоан Хреститель, Йоан Хреститель, Йоан, син Захарії); Йосип Ариматейський, поважний радник (Йосип з Ариматеї, радник поважний, таємний Ісусів учень Йосиф з Арімафеї)*. Лексеми *плач, ридання*

стають співвідносними із старозавітним пророком *Єремією*, а позиціонування біблійного антропоніма *царя Давида* здійснюється в аналізованих текстах через номени *цар* і *псалми*. Окрім асоціативної складової частини між лексемами *закон* і *Мойсей*, здійснюється уособлення характеристик і порівняння власне *Мойсея* та *Івана Франка*, надаючи останньому концептуально важливих діяльнісних характеристик. Мотиви старозавітної історії про *Адама* і *Єву* стають передумовами для використання цих біблійних антропонімів у текстах про національно-визвольний рух, одночасно семантично відносячи категорію гріхопадіння з номеном *Адам*, а *спасіння і життя вічне* об'єктивуючи в *Христі*. Конотативно зумовлений біблійний антропонім *Юда* стає неподільним із мотивом зради й використовується в текстах художніх творів для порівняння з євангельським вчинком. Зважаючи на здійснений аналіз, подальші дослідження в цій галузі будуть актуальними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беккер Й.-М. Как слова становятся именами, а имена словами? *Slowo. Tekst. Czas: Frazeologia w idiolekcie I systemach językow słowiańskich* (W 200 rocznicę urodzin Tarasa Szewczenki). Szczecin – Greifswald, 2014. T. 2. S. 401-410.
2. Брокгауз-Фритц Р., Герхард М. Библиейская Энциклопедия Брокгауза. Кременчуг, 1999. 1008 с.
3. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. Словник української ономастичної термінології. Харків, 2012. 256 с.
4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лигвостноведческая теория слова. Москва : Русский язык, 1980. 320 с.
5. Гадомский А.К. К проблеме определения теоллингвистики. *Ученые записки ТНУ*. 2004. 17(56). № 1: Филологические науки. С. 63-69.
6. Дзюбишина-Мельник Н. Ще один стиль української літературної мови. *Культура слова*. 1994. Вип. 45. С. 14-20.
7. Космеда Т.А., Осіпова Т.Ф., Піддубна Н.В. Степан Руданський: феномен моделювання "живого" мовлення українців: [монографія] / За наук. ред. проф. Т.А. Космеди. Харків-Познань-Дрогобич: Коло, 2015. 312 с.
8. Костів К. Словник-довідник Біблійних Осіб, Племен і Народів. Торонто : Друкарня Гармоні, 1982. 426 с.
9. Малинович Ю.М. Семантика эгоцентрических категорий в концептуальной модели естественного языка. *Проблемы вербальной коммуникации и представления знаний*. Материалы Всероссийской

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

науч. конф., посвященной 50-летию ИГЛУ. Иркутск: ИГЛУ, 1998. С. 116-119.

10. Піддубна Н.В. Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної практики XIX ст.) : [монографія]. Харків : Майдан, 2019. 456 с.

11. Синельникова Л.М. Концепт толерантність в проекції на сучасну суспільну свідомість. *Наукові записки Луганського національного педагогічного університету ім. Т.Шевченка*. 2005. Вип. 6. С. 38–48

12. Степаненко В. А. Теолінгвістика? – Да, теолінгвістика! *Вестник ИГЛУ*. 2012. Т.1. С. 221–226.

ДЖЕРЕЛА

13. Горліс-Горський Ю. Ми ще повернемось!: *Спогади. Повість. Поезії. Документи. Листування* / за ред. Р. М. Коваль. Київ : Історичний Клуб "Холодний Яр"; Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2012. 432 с.

14. Горліс-Горський Ю. Холодний Яр: *спогади осавула 1-го куреня полку гайдамаків Холодного Яру*; за ред. Р. Ковалю. Київ : Історичний клуб "Холодний Яр"; Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2010. 512 с.

15. Іваничук Р. Вогненні стовпи: Тетралогія. Харків: Фоліо, 2009. 507 с.

16. Кокотюха А. Справа отамана Зеленого. Українські хроніки 1919 року. Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2014. 304 с.

17. Лопушанський В. У споконвічному вирі. Львів : Червона Калина, 1992. 378 с.

18. Самчук У. OST. Морозів хутір : в 3-х томах. Тернопіль. : Джура, 2005. Т. 1. 452 с.

19. Степовий Ю. В херсонських степах. Мюнхен : "Культура", 1947. 127 с.

20. Федорів Р. Єрусалим на горах. Київ : Вид-во гуманіт. л-ри, 2008. 608 с.

21. Шкляр В. Залишенець. Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2010. 384 с.

22. Шкляр В. Маруся. Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2014. 320 с.

23. Яворська О. На чужих вітрах. Львів: Априорі, 2015. 260 с.

REFERENCES

1. Bekker J.-M. (2014). *How do the words become names and names become words?* [Kak slova stanovjatsja ymenamy, a ymena slovamy?] *Słowo. Tekst. Czas: Frazeologia w idiolektach I systemach języków słowiańskich* (W 200 rocznicę urodzin Tarasa Szewczenki). Szczecin – Greifswald, T. 2. 401-410 [in Russian].
2. Brokgauz-Frytc R., Gerhard M. (1999). *Brockhaus Bible Encyclopedia* [Bybblejskaja Ėncyklopedyja Brokgauza]. Kremenchug, 1008 s. [in Russian].
3. Buchko D.G., Tkachova N.V. (2012). *Dictionary of Ukrainian onomastic terminology*. [Slovnyk ukrai'ns'koi' onomastychnoi' terminologii']. Harkiv. 236 s. [in Ukrainian]
4. Vereshhagyn E.M., Kostomarov V.G. (1980). *Linguistic theory of the word*. [Lingvostnovedcheskaja teorija slova]. Moskva : Russkij jazyk, 320 s. [in Russian].
5. Gadomskij A.K. (2004). *On the problem of defining theolinguistics*. [K probleme opredelenija teolingvistyky]. *Uchenye zapysky TNU*. 17(56). № 1: Filologicheskie nauki. 63–69 [in Russian].
6. Dzubyshyna-Mel'nyk N. (1994). *Another style of Ukrainian literary language* [Shche odyń styl' ukrai'ns'koi' literaturnoi' movy]. *Kultura slova*, 45, 14–20. [in Ukrainian].
7. Kosmeda T.A., Osipova T.F., Piddubna N.V. (2015). *Stepan Rudansky: the phenomema of modeling the "living" speech of Ukrainians*. [Stepan Rudans'kyj: fenomen modeljuvannja "zhyvogo" movlennja ukrai'nciv]: [monografija]. Za nauk. red. prof. T. A. Kosmedy. Harkiv-Poznan'-Drogobych: Kolo, 312 s. [in Ukrainian]
8. Kostiv K. *Dictionary of Biblical Persons, Tribes and Peoples*. [Slovnyk-dovidnyk Biblijnyh Osib, Plemen i Narodiv]. Toronto : Drukarnja Garmoni, 1982. 426 s. [in Ukrainian]
9. Malinovich Ju.M. (1998). *Semantics of egocentric categories in the conceptual model of natural language* [Semantka egocentrycheskyh kategoryj v konceptual'noj modeli estestvennogo jazyka]. *Problemy verbal'noj komunikacii i predstavlenija znanij*. Materialy Vserossijskoj nauch. konf., posvjashhennoj 50-letiju IGLU. Irkutsk: IGLU, 116–119 [in Russian].
10. Piddubna N.V. (2019). *Theory of theolinguistics: the phenomena of biblicality in Ukrainian linguistic culture and the definition of the religious picture of the world (analysis of discursive practice of the XIX century)*. [Teorija teolingvistyky: fenomen biblijnosti v ukrai'ns'kij lingvokul'turi ta omovlennja religijnoi' kartyny svitu (analiz dyskursyvnoi' praktyky XIX st.)] : [monografija]. Harkiv : Majdan, 456 s. [in Ukrainian].
11. Synel'nykova L.M. (2005). *The concept of tolerance in the projection on the modern public consciousness*. [Koncept tolerantnist' v proekcii' na suchasnu suspil'nu svidomist']. *Naukovi zapysky Lugans'kogo*

nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im. T. Shevchenka, 6, 38-48 [in Ukrainian].

12. Stepanenko V.A. (2012). *Theolinguistics? – Yes, theolinguistics! [Teolinguistika? – Da, teolinguistika!]*. *Vestnik YGLU?* 1, 221-226 [in Russian].

RESOURCES

13. Fedoriv, R. (2008) *Jerusalem is on the mountains* [Jerusalym na gorah]. Kyiv : Vydavnytstvo gumanitarnoji literatury [in Ukrainian].

14. Gorlis-Gorskyj, Yu. (2010). *The Cold Ravine* [Holodnyj Jar]. *Spogady osaula I-go kuren'a polku gajdamakiv Holodnogo Jaru*. R. Koval. Kyiv: Istorychnyj Klub "Holodnyj Jar"; Vinnycja: DP "Derzhavna kartografichna fabryka", 512 [in Ukrainian].

15. Gorlis-Gorskyj, Yu. (2012). *We will still be back* [My shche povernemosja]. *Spogady. Povist'. Poeziji. Dokumenty. Lystuvann'a. I*. R.M. Koval. Kyiv: Istorychnyi Klub "Holodnyj Jar"; Vinnycja: DP "Derzhavna kartografichna fabryka", 432 [in Ukrainian].

16. Ivanychuk, R. (2009) *The fiery columns* [Vognenni stovpy: Tetralogija]. Harkiv : Folio [in Ukrainian].

17. Javorska, O. (2015) *On the foreign winds* [Na chuzhyh vitrah]. Lviv : Apriori [in Ukrainian].

18. Kokotjuha, A. (2014) *The case of the chieftain Zelenyj* [Sprava otamana Zelenogo. Ukrajins'ki hroniky 1919 roku]. Harkiv : Knyzhkovyj Klub "Klub Simejnogo Dozvillja" [in Ukrainian].

19. Lopushchans'kyj, V. (1992) *In the eternal whirlpool* [U spokonvichnomu vyri]. Lviv : Chervona kalyna [in Ukrainian].

20. Samchuk, U. (2005). *OST. The Moroziv's farmstead* [OST Moroziv hutir]. (Vols 1-3). Ternopil : Dzhura [in Ukrainian].

21. Shkl'ar, V. (2010) *The one who stayed* [Zalyshenec]. Harkiv : Knezhkovyj Klub "Klub Simejnogo Dozvillja" [in Ukrainian].

22. Shkl'ar, V. (2014) *Marys'a* [Marysja]. Harkiv : Knyzhkovyj Klub "Klub Simejnogo Dozvillja" [in Ukrainian].

23. Stepovyj, Yu. (1947). *In the steppes of Kherson* [U hersons'kyh stepah]. Mjunhen : "Kultura" [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 19.04.2021

Дата затвердження редакцією – 29.04.2021

UA

ИНДЕКСАЦИЯ ЗБІРНИКА В МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ ДАНИХ

Збірник входить до міжнародних наукометричних баз:

- **INDEX COPERNICUS** (Польща),
<https://indexcopernicus.com>
- **ERIH PLUS** (Норвегія),
<https://erihplus.nsd.no>
- **RESEARCH BIB** (Японія),
<https://www.researchbib.com>
- **LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY**
(Нідерланди),
<http://www.linguisticbibliography.com>
- **GOOGLE SCHOLAR**,
<https://scholar.google.com.ua>
- **ROAD**,
<https://road.issn.org/>
- **OUCI**
<https://ouci.dntb.gov.ua/>
- **ULRICH'SWEB**
<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>

EN

INDEXATION OF THE DIGEST IN THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC DATABASES

The digest is included to international scientific databases:

- **INDEX COPERNICUS** (Poland),
<https://indexcopernicus.com>
- **ERIH PLUS** (Norway),
<https://erihplus.nsd.no>
- **RESEARCH BIB** (Japan),
<https://www.researchbib.com>
- **LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY**
(Netherlands),
<http://www.linguisticbibliography.com>
- **GOOGLE SCHOLAR**,
<https://scholar.google.com.ua>
- **ROAD**,
<https://road.issn.org/>
- **OUCI**
<https://ouci.dntb.gov.ua/>
- **ULRICH'SWEB**
<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>

RU

ИНДЕКСАЦИЯ ИЗДАНИЯ В МЕЖДУНАРОДНЫХ НАУКОМЕТРИЧЕСКИХ БАЗАХ ДАННЫХ

Сборник входит в международные наукометрические базы:

- **INDEX COPERNICUS** (Польша),
<https://indexcopernicus.com>
- **ERIH PLUS** (Норвегия),
<https://erihplus.nsd.no>
- **RESEARCH BIB** (Япония),
<https://www.researchbib.com>
- **ROAD**, <https://road.issn.org/>
- **LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY**
(Нидерланды),
<http://www.linguisticbibliography.com>
- **GOOGLE SCHOLAR**,
<https://scholar.google.com.ua>
- **OUCI**
<https://ouci.dntb.gov.ua/>
- **ULRICH'SWEB**
<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>

Кафедра стилістики та мовної комунікації

Інституту філології

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

планує публікацію періодичного збірника наукових праць

"Актуальні проблеми української лінгвістики:

теорія і практика" (випуск № 43)

UA

Вимоги до публікації:

1. *Текст статті* повинен відповідати чинним вимогам Міністерства освіти і науки України та міжнародним науковим стандартам, згідно з якими обов'язковими є такі елементи:

– постановка проблеми в контексті сучасної філологічної науки та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями;

– аналіз найновіших публікацій із теми дослідження;

– визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми або напрямків дослідження;

– формулювання мети статті (постановка завдання);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки дослідження й перспективи подальших наукових розвідок у визначеному напрямі.

2. *Комп'ютерний варіант статті* повинен відповідати таким вимогам:

– шрифт **Times New Roman**;

– якщо в наборі використовуються інші шрифти, якими набрано ілюстративний матеріал, то вони подаються окремим файлом;

– поля: вгорі – 2,5 см; внизу – 9,54 см; зліва – 2,5 см; справа – 6,84 см;

– відступи від колонтитула: вгорі – 2,75 см; внизу – 9 см;

– абзацний відступ – 1,25 см;

– міжрядковий інтервал – одинарний;

– для покликань на джерело цитування використовувати квадратні дужки, напр.: [5, с. 141], де 5 – номер джерела відповідно до списку використаної літератури в алфавітному порядку, а 141 – номер сторінки; покликання на джерела ілюстративного матеріалу мають бути у круглих дужках (І. Франко);

– згадувати у статті дослідника рекомендовано у форматі: О. Потебня, Д. Чижевський, D. Perrin.

3. **Матеріали** подавати в такій послідовності (відповідно у трьох інформаційних блоках – українському, англійському й російському):

– класифікаційний індекс Універсальної десятикової класифікації (УДК);

– прізвище та ініціали автора подаються посередині (**розмір 11 кеглів, жирний курсив**);

– ID (ORCID) та ScopusID / ResearcherID подається посередині (**розмір 11 кеглів, курсив**);

– назва статті (українською, англійською та російською мовами в кожному з інформаційних блоків) набирається через рядок по центру великими літерами (**розмір 11 кеглів, жирний шрифт**);

– анотації **не менше 1800 знаків** українською, англійською та російською мовами (**розмір 10 кеглів, курсив**);

– ключові слова (не більше десяти слів) (**розмір 10 кеглів, курсив**);

– інформація про автора / авторів подається українською, англійською та російською мовами після анотації у відповідному інформаційному блоці (**розмір 10 кеглів, курсив**) в такій послідовності: прізвище, ім'я, по батькові (повністю), науковий ступінь, вчене звання, посада / навчання в аспірантурі, докторантурі; структурний підрозділ (факультет / інститут, кафедра); назва навчального закладу чи установи; електронна адреса;

– текст статті – через інтервал після назви (**розмір 11 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний**);

– списки літератури (**НЕ БІЛЬШЕ 20 ПОЗИЦІЙ**) подаються через рядок після основного тексту статті в алфавітному порядку в рубриці **ЛІТЕРАТУРА** (**розмір 10 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний**). Література оформляється згідно з чинними бібліографічними вимогами. Необхідно розрізняти наукову літературу та джерела. **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ПЕРЕКЛАДАЄТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ І ТРАНСЛІТЕРУЄТЬСЯ ЛАТИНИЦЕЮ** та подається в рубриці **REFERENCES** (за стилем **APA**) після основного списку:

Shevchenko, L. (2014). *Medialexicography in the linguistic perspective* [Medijna leksykografija v lingvistychnij perspektyvi]. *Aktual'ni problemy ukrai'ns'koi' linygistyky: teorija i praktyka*, 28, 7–16 [in Ukrainian].

– список умовних скорочень назв джерел (за наявності) (розмір 10 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний) подається після списку літератури через один інтервал.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Покликання на статті збірника в інших виданнях **ОБОВ'ЯЗКОВО** потрібно робити із вказівкою індивідуального номера DOI.

Статті подаються до редакційної колегії збірника в електронному та роздрукованому варіантах на кафедрі стилістики та мовної комунікації.

Публікації збірника проходять **обов'язкове внутрішнє та зовнішнє рецензування** з погляду актуальності, новизни, новаторської постановки проблем, чіткості формулювань дослідницьких завдань, логічності й обґрунтованості висновків.

Видання **дотримується всіх етичних норм і правил**, а також тих, що регламентовані чинним законодавством. Редакторська політика видання базується на принципах Комітету з етики наукових публікацій відносно рівності всіх статей і авторів для головного редактора, редколегії та рецензентів; конфіденційності у процесі внутрішнього та зовнішнього рецензування; оригінальності пропонованого матеріалу та плагіату.

Видання **платне**.

тел.: **0(44) 239-33-66;**

web: **<https://apultp.knu.ua;>**

e-mail: **apultp@univ.net.ua**

Department of Stylistics
and Language Communication of Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
plans to publish a periodic scientific edition
**"Current issues of Ukrainian linguistics:
theory and practice"** (№ 43)

EN Call for papers

1. *Manuscripts* must meet the applicable requirements of Ministry of Education and Science of Ukraine as well as international standards:

- stating the problem in the context of modern philological science, its correlation with relevant practical tasks;
- analysis of recent literature on the research topic;
- determining previously unexplored aspects of the general problem or research trends;
- defining the aim of the research;
- general description of the work, justification of research findings;
- conclusions of the study, prospects and implications of the research.

2. *A computer version of the article* must meet the following requirements:

- font Times New Roman;
- if the author uses other fonts, it is necessary to propose them in a separate file;
- margin: head – 2.5 cm; tail – 9.54 cm; left – 2.5 cm; right – 6.84 cm;
- an indentation from the running title: head – 2.75 cm; tail – 9 cm;
- an indentation – 1.25 cm;
- line-to-line spacing – single;
- citation must be done in square brackets, e.g.: [5, p. 141], where 5 is a resource number in the references list in alphabetical order, and 141 is a page number;
- a reference to resources should be used in parentheses, e.g.: (I. Franko).

3. **Materials** must be submitted in the following sequence:

- classification index of the Universal Decimal Classification (UDC);
- the author / authors' name and surname (*size 11 points, bold type*);
- the author / authors' ID (ORCID) and ScopusID / ResearcherID (*size 11 points, italic type*);
- the title of the article is typed in the middle in capital letters (*size 11 points, bold type*);
- abstracts (no less **than 1800 symbols**) in Ukrainian, English and Russian (*size 10 points, italic type*);
- key words (no more than ten words) (*size 10 points, italic type*).
- information about the author / authors in Ukrainian, English and Russian after each of the abstracts respectively (*size 10 points, italic type*) in the following order: first name, middle name, scientific degree, academic status, PhD/doctoral studies; organization (faculty / institute/department); title of the institution; e-mail;
- text of the article – in the interval after the title (size 11 points);
- literature lists (**AT MOST 20 POSITIONS**) must be given after the main text of the article in alphabetical order in the rubric **REFERENCES** (size 10 points). References must be submitted in accordance with the applicable requirements of bibliographic standards. It is necessary to distinguish scientific literature and resources. **REFERENCES MUST ALSO BE TRANSLATED AND TRANSLITERATED IN LATIN** and served in the **REFERENCES (APA)**:
Shevchenko, L. (2014). *Medialexicography in the linguistic perspective* [Medijna leksykografija v lingvistychnij perspektyvi]. *Aktual'ni problemy ukrai'ns'koi' linygistyky: teorija i praktyka*, 28, 7–16 [in Ukrainian].
- a list of abbreviations of the resources (if any) (size 10 points) is submitted after the references list.

NB! References on articles of our digest in other editions must be done with the indication of the DOI individual number.

The papers must be submitted to the **editorial board** in electronic and printed versions to the department of stylistics and language communication.

The manuscripts must have **internal and external reviews** in terms of relevance, novelty, innovative research problems, formulation of tasks clarity, consistency and validity of conclusions.

The edition adheres to all **ethic norms** and rules as well as those that are regulated by current legislation. Editorial policy of the edition is based on the principles of Committee on Publication Ethics regarding the equality of all articles and authors to the editor-in-chief, editorial board and reviewers; confidentiality in the process of internal and external reviewing; originality of the submitted paper and plagiarism.

The edition is **paid**.

Tel: **0(44) 239-33-66;**

web: **<https://apultp.knu.ua>;**

e-mail: **apultp@univ.net.ua**

Кафедра стилистики и языковой коммуникации

Института филологии

Киевского национального университета

имени Тараса Шевченко

планирует публикацию периодического

сборника научных трудов

"Актуальные проблемы украинской лингвистики:

теория и практика" (выпуск № 43)

RU

Требования к публикациям:

1. *Текст статьи* должен отвечать действующим требованиям Министерства образования и науки Украины и международным стандартам, согласно которым обязательными являются следующие элементы:

- постановка проблемы в контексте современной филологической науки, а также ее связь с актуальными практическими задачами;
- анализ последних публикаций по теме исследования;
- определение ранее не изученных аспектов общей проблемы либо новых направлений исследования;
- формулирование цели статьи (постановка задачи);
- изложение основного материала исследования с обоснованием полученных научных результатов;
- выводы исследования и перспектива дальнейшего научного изучения проблемы.

2. *Компьютерный вариант статьи* должен отвечать следующим требованиям:

- шрифт **Times New Roman**;
- если в наборе используются другие шрифты, они подаются отдельным файлом;
- поля: верхнее – 2,5 см; нижнее – 9,54 см; левое – 2,5 см; правое – 6,84 см;
- отступление от колонтитула: сверху – 2,75 см; внизу – 9 см;
- абзачное отступление – 1,25 см;
- междустрочный интервал – одинарный;
- для ссылок на источник цитирования следует использовать квадратные скобки, напр.: [5, с. 141], где 5 – номер источника в списке использованной литературы в алфавитном порядке, а 141 – номер страницы; ссылки на источник иллюстративного материала следует использовать в круглых скобках, напр.: (И. Франко).

– ссылаться в статье на ученого рекомендуется в формате: А. Потебня, Д. Чижевский, D. Pettin.

3. **Материалы** подавать в такой последовательности (соответственно в трех информационных блоках – украинском, английском и русском):

– классификационный индекс Универсальной десятичной классификации (УДК);

– ID (ORCID) и ScopusID / ResearcherID по центру (*размер 11 кеглей, курсив*);

– фамилия и инициалы автора подаются по центру (*размер 11 кеглей, жирный курсив*);

– название статьи (на украинском, английском и русском языках в каждом из информационных блоков) набирается через строку по центру (*размер 11 кеглей, жирный шрифт*);

– аннотации **не менее 1800 знаков** на украинском, английском и русском языках;

– ключевые слова (не более десяти слов) (*размер 10 кеглей, курсив*). Аннотации, представленные на иностранном языке, не должны быть дословным переводом основной аннотации и должны составлять не менее 1600 знаков (с пробелами);

– информация об авторе / авторах подается на украинском, английском и русском языках после аннотации в соответствующем информационном блоке (*размер 10 кеглей, курсив*) в такой последовательности: фамилия, имя, отчество (полностью), научная степень, ученое звание, должность / обучение в аспирантуре, докторантуре; структурное подразделение (факультет / институт, кафедра); название учебного заведения или учреждения; электронный адрес;

– текст статьи – через интервал после названия (*размер 11 кеглей, межстрочный интервал – одинарный*);

– списки литературы (**НЕ БОЛЬШЕ 20 ПОЗИЦИЙ**) подаются через строку после основного текста статьи в алфавитном порядке в рубрике **ЛИТЕРАТУРА** (*размер 10 кеглей*). Литература оформляется в соответствии с действующими библиографическими требованиями.

Необходимо различать научную литературу и источники. **СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ ПЕРЕВОДИТСЯ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК И ТРАНСЛИТЕРИРУЕТСЯ ЛАТИНИЦЕЙ** и подается в рубрике **REFERENCES** (стиль **APA**) после основного списка:

Shevchenko, L. (2014). *Medialexicography in the linguistic perspective* [Medijna leksykografija v lingvistychnij perspektyvi]. *Aktual'ni problemy ukrai'ns'koi' linygistyky: teorija i praktyka*, 28, 7–16 [in Ukrainian].

– список условных сокращений названий источников (при наличии) (размер 10 кеглей) подается после списка литературы.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ! Ссылки на статьи сборника в других изданиях ОБЯЗАТЕЛЬНО нужно делать с указанием индивидуального номера DOI.

Статьи подаются в редакционную коллегию. Публикации сборника проходят **обязательное внутреннее и внешнее рецензирование** с точки зрения актуальности, новизны, новаторской постановки проблем, четкости формулировок исследовательских задач, логичности и обоснованности выводов.

Издание **придерживается всех этических норм и правил**, а также тех, которые регламентированы действующим законодательством. Редакторская политика издания базируется на принципах Комитета по этике научных публикаций относительно равенства всех статей и авторов для главного редактора, редколлегии и рецензентов; конфиденциальности в процессе внутреннего и внешнего рецензирования; оригинальности предлагаемого материала и плагиата.

Издание **платное**.

тел.: **0(44) 239-33-66**;

web: **<https://apultp.knu.ua>**;

e-mail: **apultp@univ.net.ua**

ЗМІСТ

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

Снитко О.С.

Сугестивний потенціал політичних промов
лідерів держав 8

Шевченко Л.І., Сизонов Д.Ю.

Критерії диференціації усного та писемного
тексту в лінгвоекспертизі..... 28

Монастирська Л.В.

Феномен натовпу як текст і дискурс..... 43

Нікіфорова Є.Ю., Білецька Т.О., Галицька Є.А.

Взаємодія типів номінації у сфері
парфумерно-косметичного неймінгу 66

МЕДІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА В МОДЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Бондаренко В.В., Каптюрова О.В., Орлова В.В.

#BLACKLIVESMATTER та боротьба за
національний дискурс у Твіттері:
цифровий активізм як нова публічна сфера 90

Плясун О.М.

Тарас Шевченко в зарубіжних медіа:
лінгвоіміджевий дискурс 104

МОВОЗНАВЧА АСПЕКТОЛОГІЯ
РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

Дядищева-Росовецька Ю.Б.

Методологічні замітки до комплексного
лінгвофольклористичного аналізу поезики
Мефодіївського перекладу Пісні над Піснями 121

Бачун Л.І.

Сакральні номінації в текстах про
національно-визвольний рух України:
компаративний підхід 140

**Індексація збірника в міжнародних
наукометричних базах 163**

Вимоги до публікації у виданні 164

CONTENTS

**MODERN LINGUISTICS IN IDEAS
AND RESEARCH INTERPRETATIONS**

Olena S. Snytko	
Suggestive potential of political speeches of state leaders	8
Larysa I. Shevchenko, Dmytro Y. Syzonov	
Criteria for differentiation of oral and written text in linguistic expertise	28
Liliia V. Monastyrova	
Crowd phenomenon as text and discourse.....	43
Yevheniia Yu. Nikiforova, Tetiana O. Biletska, Elizaveta A. Galitska	
Interaction of nomination types in the sphere of perfume and cosmetic naming.....	66

**MASS MEDIA ISSUES
IN THE MODERN LINGUISTICS**

Valeria V. Bondarenko, Olena V. Kaptiurova, Vira V. Orlova	
#BLACKLIVESMATTER and struggle over national discourse on Twitter: digital activism as new public sphere	90
Olga M. Pliasun	
Taras Shevchenko in foreign media: lingvoimage discourse	104

LINGUISTIC ASPECTOLOGY
OF RELIGIOUS DISCOURSE

Juliya B. Dyadyshcheva-Rosovetska

Methodological notes on the complex linguofolkloristic
analysis of the poetics of the Methodius's translation
of the Song of Songs 121

Liliya I. Bachun

Sacred nominations in texts about national
liberation movement of Ukraine:
a comparative approach 140

Indexing in international scientific databases163

Publication requirements.....164

СОДЕРЖАНИЕ

СОВРЕМЕННАЯ ЛИНГВИСТИКА В ИДЕЯХ И ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЯХ

Снитко Е.С.

Суггестивный потенциал политических речей
лидеров государств 8

Шевченко Л.И., Сизонов Д.Ю.

Критерии дифференциации устного и письменного текста
в лингвоэкспертизе 28

Монастырёва Л.В.

Феномен толпы как текст и дискурс 43

Никифорова Е.Ю., Белецкая Т.А., Галицкая Е.А.

Взаимодействие типов номинации в сфере
парфумерно-косметических нейминга 66

МЕДИЙНАЯ ПРОБЛЕМАТИКА В МОДЕРНОЙ ЛИНГВИСТИКЕ

Бондаренко В.В., Каптюрова Е.В., Орлова В.В.

#BLACKLIVESMATTER и борьба за
национальный дискурс в Твиттере: цифровой
активизм как новая публичная сфера 90

Плясун О.Н.

Тарас Шевченко в зарубежных медиа:
лингвоимиджевый дискурс 104

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика
.....

ЯЗЫКОВЕДЧЕСКАЯ АСПЕКТОЛОГИЯ
РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА

Дядишева-Росовецкая Ю.Б.

Методологические заметки к комплексному
лингвофольклористическому анализу поэтики
Мефодиевского перевода Песни Песен..... 121

Бачун Л.И.

Сакральные номинации в текстах
о национально-освободительном движении Украины:
компаративистский подход 140

**Индексация сборника в международных
наукометрических базах.....163**

Требования к публикации в издании164

Наукове видання
(категорія Б)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Випуск XLII

Над випуском працювали:

Л.І. Шевченко (голов. редактор),
Д.Ю. Сизонов (відп. секретар),
О.М. Плясун (відп. секретар англ. версії)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Усі статті перевірено на плагіат.

Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

Електронна версія публікацій представлена на сайті <http://apultp.knu.ua>